

REFERAT DE APROBARE
la măsurile Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații de
identificare, analiză și reglementare a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de
terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie
(renotificare)

Cuprins

Capitolul I Introducere	4
1.1. Cadrul legislativ	4
1.2. Scopul demersului de identificare și analiză a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie	5
1.3. Considerații cu privire la metodologia utilizată pentru identificarea și analiza piețelor relevante	6
Capitolul II Piața serviciilor de telefonie la puncte mobile	8
2.1. Principalii indicatori de caracterizare a pieței cu amănuntul a serviciilor de telefonie la puncte mobile din România	8
Capitolul III Piețele relevante de gros corespunzătoare serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie	15
3.1. Descrierea serviciilor analizate la nivelul pieței de gros și a serviciilor corespunzătoare la nivelul pieței cu amănuntul. Delimitarea și definirea segmentelor de rețea corespunzătoare serviciilor de origine, tranzit și terminare a apelurilor în rețelele publice de telefonie în vederea furnizării de servicii de apeluri la puncte mobile	15
3.2. Volumele de trafic și veniturile aferente din servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie. Evoluții în perioada 2011 – 2016.	17
3.3. Măsuri de reglementare în vigoare care influențează în mod direct sau indirect furnizarea serviciilor de telefonie la puncte mobile	18
3.4. Identificarea pieței relevante a produsului	19
3.4.1. <i>Analiză de substituibilitate între serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie, indiferent de tehnologia utilizată – 2G, 3G, 4G sau alte tehnologii</i>	20
3.4.2. <i>Analiză de substituibilitate între serviciile de terminare a apelurilor la puncte fixe furnizate de operatorii de rețele publice de telefonie mobilă și serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile</i>	21
3.4.3. <i>Analiză de substituibilitate între serviciile de terminare a apelurilor la numere nongeografice utilizate pentru servicii de comunicații electronice furnizate la puncte mobile de tipul „oricine către oricine” și serviciile de terminare a apelurilor la numere pentru servicii cu valoare adăugată și pentru servicii de informații privind abonații</i>	22
3.4.4. <i>Analiza constrângerilor indirecte de ordin concurențial asupra tarifelor de terminare a apelurilor la puncte mobile</i>	26
3.4.5. <i>Analiza necesității definirii pieței serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile la nivelul fiecărei rețele publice de telefonie</i>	29
3.4.6. <i>Analiza necesității includerii în piața relevantă a serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile „auto-furnizate”</i>	37
3.4.7. <i>Concluzii cu privire la piețele relevante ale produsului identificate de ANCOM</i>	37
3.5. Piața geografică relevantă	37
3.6. Concluzii cu privire la piețele relevante identificate	38

Capitolul IV Analiza situației concurențiale pe piețele relevante ale serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în fiecare rețea publică de telefonie și determinarea eventualelor furnizori cu putere semnificativă pe aceste piețe	39
4.1. Cadrul legal	39
4.2. Prezentarea metodologiei analizei situației concurențiale în vederea determinării eventualelor operatori cu putere semnificativă de piață	39
4.3. Analiza situației concurențiale pe piețele relevante identificate	40
<i>4.3.1. Cota de piață și evoluția în timp</i>	40
<i>4.3.2. Barierele la intrarea pe piață și evaluarea concurenței potențiale</i>	41
<i>4.3.3. Puterea de contracarare a cumpărătorilor</i>	41
4.4. Concluzii cu privire la identificarea potențialilor furnizori cu putere semnificativă pe piețele serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în fiecare rețea publică de telefonie	57

Capitolul V Impunerea obligațiilor specifice în sarcina operatorilor cu putere semnificativă pe piețele relevante identificate	58
5.1. Cadrul legal	58
5.2. Obligații impuse anterior în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă	60
5.3. Probleme concurențiale identificate la nivelul piețelor relevante ale serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în fiecare rețea publică de telefonie	63
5.4. Obligațiile specifice propuse a fi impuse în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă	67
<i>5.4.1. Principiile aplicate de ANCOM pentru stabilirea obligațiilor specifice</i>	67
<i>5.4.2. Obligația de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei și a infrastructurii asociate</i>	69
<i>5.4.3. Obligația de transparență</i>	79
<i>5.4.4. Obligația de nediscriminare</i>	82
<i>5.4.5. Obligația referitoare la controlul tarifelor</i>	84
<i>5.4.6. Obligația de evidență contabilă separată</i>	103
5.5. Concluzii cu privire la obligațiile specifice impuse/menținute/retrase furnizorilor cu putere semnificativă	104

Capitolul I

Introducere

1.1. Cadrul legislativ

Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații (denumită în continuare *ANCOM* sau *Autoritatea*) are obligația, în conformitate cu prevederile art. 15 și 16 din Directiva 2002/21/CE (denumită în continuare *Directiva-cadru*)¹, transpuse în dreptul intern prin dispozițiile Capitolului VII din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011², de a proceda la definirea și analizarea piețelor relevante din sectorul comunicațiilor electronice din România susceptibile de a fi reglementate *ex ante*. În acest demers, în conformitate cu dispozițiile art. 92 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM trebuie să țină seama de recomandarea Comisiei Europene privind piețele de produse și servicii din sectorul comunicațiilor electronice ale căror caracteristici pot justifica impunerea unor obligații specifice în sarcina furnizorilor de rețele sau de servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe piață („piețe susceptibile de reglementare *ex ante*”), adoptată în conformitate cu art. 15 alin. (1) din Directiva-cadru, precum și de instrucțiunile Comisiei Europene pentru efectuarea analizelor de piață și determinarea puterii semnificative pe piață în conformitate cu cadrul de reglementare comunitar pentru rețele și servicii de comunicații electronice, adoptate în conformitate cu art. 15 alin. (2) din Directiva-cadru (denumite în continuare *Instrucțiunile CE*). În conformitate cu dispozițiile art. 92 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM poate identifica și alte piețe relevante decât cele incluse în recomandarea prevăzută la art. 15 alin. (1) din Directiva-cadru.

Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/CE³, adoptată în anul 2007 în temeiul art. 15 alin. (1) din Directiva-cadru, a fost înlocuită, de la data de 9 octombrie 2014, de Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE⁴ (denumită în continuare *Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE*).

Instrucțiunile Comisiei Europene 2002/C165/03⁵ au fost adoptate în conformitate cu art. 15 alin. (2) din Directiva-cadru.

De asemenea, având în vedere obiectul prezentei analize de piață, trebuie menționată și Recomandarea Comisiei Europene 2009/396/CE⁶, ce prevede ca, până la data de 31 decembrie 2012, autoritățile de reglementare să stabilească tarifele pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe, respectiv la puncte mobile în rețelele publice de telefonie în funcție de costurile unui operator eficient. În cazul tarifelor de terminare a apelurilor

¹Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru comun de reglementare pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/140/CE

²Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 privind cadrul general de reglementare a comunicațiilor electronice, aprobată, cu modificări și completări, prin Legea nr. 140/2012, cu modificările și completările ulterioare

³Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/CE privind piețele relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice care pot face obiectul unei reglementări *ex ante*, în conformitate cu Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice

⁴Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE privind piețele relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice care pot face obiectul unei reglementări *ex ante*, în conformitate cu Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice

⁵Instrucțiunile Comisiei Europene 2002/C165/03 pentru efectuarea analizelor de piață și determinarea puterii semnificative pe piață în conformitate cu cadrul de reglementare comunitar pentru rețele și servicii de comunicații electronice (Instrucțiunile CE)

⁶Recomandarea Comisiei Europene 2009/396/CE cu privire la reglementarea tarifelor de terminare a apelurilor în rețelele publice fixe și mobile din statele membre ale Uniunii Europene

la puncte mobile, acestea trebuie să fie stabilite în mod simetric, determinarea costurilor realizându-se pe baza unui model de calculație a costurilor incrementale pe termen lung ale unui operator eficient, de tip LRIC pur⁷.

În prezent, Recomandarea Comisiei Europene 2009/396/CE este în curs de revizuire. Astfel, în perioada 15 martie - 7 iunie 2016, a avut loc o consultare publică, iar recent, Comisia Europeană a publicat rezultatul acestei consultării publice, urmând ca un nou act normativ să fie adoptat, în temeiul art. 19 din Directiva-cadru, în a doua jumătate a anului 2017. De asemenea, propunerea de revizuire a legislației europene în domeniul comunicațiilor electronice a fost inclusă în Declarația Comună privind prioritățile legislative UE pentru 2017⁸.

1.2. Scopul demersului de identificare și analiză a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie

Scopul realizării prezentei analize de piață este evaluarea necesității definirii și, după caz, definirea piețelor relevante de gros susceptibile de reglementare *ex ante* în ceea ce privește serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie (piața 2 din Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE), precum și analizarea situației concurențiale pe piețele astfel definite, în sensul determinării eventualelor furnizori cu putere semnificativă, respectiv evaluarea obligațiilor impuse anterior, în vederea menținerii, retragerii sau modificării acestora sau impunerii de noi obligații.

Piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie a fost identificată de Autoritate ca fiind relevantă și a fost analizată în cursul anului 2011. Astfel, prin Decizia președintelui ANCOM nr. 34/2012⁹, au fost identificate 6 piețe relevante ale produsului corespunzătoare serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie operate de următorii furnizori:

1. Societatea „Cosmote Romanian Mobile Telecommunications” – S.A.;
2. Societatea „Orange România” – S.A.;
3. Societatea „RCS & RDS” – S.A.;
4. Societatea „Romtelecom” – S.A.;
5. Societatea „Telemobil” – S.A.;
6. Societatea „Vodafone Romania” – S.A.

Piețele identificate sunt piețe de gros și includ serviciile de terminare a apelurilor de voce la numere nongeografice pentru servicii de comunicații electronice furnizate la puncte mobile în fiecare rețea publică de telefonie, inclusiv serviciile furnizate pentru propria activitate, indiferent de tehnologia sau mediul de transmisie utilizat ori de originea națională sau internațională a apelurilor.

⁷ANCOM a finalizat modelul de calculație a costurilor incrementale evitate asociate furnizării către terți a serviciilor de terminare la puncte mobile de către un operator de rețele mobile ipotetic eficient de tip LRIC pur la sfârșitul anului 2013, tarifele corespunzătoare serviciilor de terminare fiind stabilite în baza rezultatelor acestuia începând cu 1 aprilie 2014.

⁸https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/joint-declaration-legislative-priorities-2017-jan2017_en.pdf

⁹Decizia președintelui Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații nr. 34/2012 privind identificarea piețelor relevante din sectorul comunicațiilor electronice corespunzătoare serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe, respectiv corespunzătoare serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile

Pe baza criteriilor analizate (cota de piață de 100% și stabilitatea acesteia în timp, existența unor bariere ridicate și netranzitorii la intrarea pe piață, absența sau puterea de contracarare scăzută a cumpărătorilor), furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sus-menționați, au fost desemnați ca având putere semnificativă pe piața relevantă a serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în propria rețea publică de telefonie.

Fiecare din operatorii desemnați cu putere semnificativă are, în condițiile deciziilor de desemnare, obligația de transparență, obligația de nediscriminare, obligația de furnizare a unor servicii și de acordare a accesului la anumite facilități, precum și obligații referitoare la controlul tarifelor, inclusiv obligația de fundamentare a tarifelor în funcție de costuri, în ceea ce privește interconectarea rețelei publice de telefonie pe care o operează cu rețelele publice de comunicații electronice instalate, operate, controlate sau puse la dispoziție de către alți furnizori.

În ceea ce privește tarifele maxime reglementate aplicabile pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile, acestea au fost stabilite la nivelul de 0,96 eurocenți pe minut, începând cu data de 1 aprilie 2014, în conformitate cu rezultatele modelului de calculație a costurilor incrementale pe termen lung de tip LRIC pur dezvoltat de ANCOM.

Perioada de timp avută în vedere de ANCOM până la efectuarea următoarei revizuirii a definiției pieței relevante și a situației concurențiale pe piață (orizontul de timp al analizei), în ceea ce privește serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie, este de cel mult trei ani de la data adoptării și intrării în vigoare a măsurilor supuse consultării publice.

1.3. Considerații cu privire la metodologia utilizată pentru identificarea și analiza piețelor relevante

În vederea monitorizării evoluției sectorului comunicațiilor electronice, a definirii piețelor relevante și a evaluării situației concurențiale la nivelul acestora, precum și a stabilirii instrumentelor potrivite de reglementare *ex ante* pentru atingerea obiectivelor stabilite de dispozițiile legale în vigoare, ANCOM analizează o serie de indicatori (economici, tehnici, statistici, sociali etc.) care permit evaluarea în termeni cantitativi și calitativi a caracteristicilor serviciilor. Pe baza indicatorilor de analiză, sunt evaluate caracteristicile piețelor din sectorul comunicațiilor electronice, din perspectivă statică și dinamică. Astfel, în funcție de particularitățile serviciilor care fac obiectul analizei, din punct de vedere prospectiv, se cercetează dacă, pentru un interval de timp de cel mult trei ani (orizontul de timp al analizei), piața prezintă sau nu caracteristici care să determine evoluția acesteia către concurență efectivă, luând în considerare, de exemplu, aspecte precum convergența tehnologiilor, procesul de tranziție către rețele de generație viitoare (NGN) de tip IP sau evoluția piețelor emergente.

Piețele relevante pe care se analizează situația concurențială sunt delimitate pe baza unor criterii economice stabilite de Comisia Europeană, utilizate de toate autoritățile de reglementare din sectorul comunicațiilor electronice din statele membre, care pornesc de la analiza comportamentului de consum al utilizatorilor de servicii la momentul analizei și a probabilității modificării semnificative a acestuia într-un orizont de timp de câțiva ani.

Metodologia, criteriile și instrumentele de identificare a piețelor de produse/servicii din sectorul comunicațiilor electronice, ale căror caracteristici pot justifica impunerea de către ANCOM a unor obligații specifice în sarcina furnizorilor de rețele și servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe piață, precum și identificarea propriu-zisă a acestor piețe relevante sunt prezentate în cele ce urmează.

Identificarea unei piețe relevante pornește de la analiza pieței relevante a produsului/serviciului, ca urmare a segmentării sectorului comunicațiilor electronice în funcție de anumite criterii. În cadrul fiecărui segment al

sectorului comunicațiilor electronice, ANCOM identifică piețele relevante ale produsului/serviciului pornind de la un produs/serviciu sau un grup de produse/servicii, la care vor fi adăugate alte produse/servicii utilizând criteriile substituibilității cererii și ofertei. Ținând seama de convergența tehnologiilor în sectorul comunicațiilor electronice, ANCOM determină situațiile în care produse/servicii ce aparțin unor segmente diferite pot face parte din aceeași piață relevantă.

Piața geografică relevantă reprezintă zona în care sunt localizați furnizorii produselor/serviciilor din piața relevantă a produsului, zonă în care condițiile de concurență sunt suficient de omogene și care poate fi delimitată de arii geografice vecine, consecință a unor condiții concurențiale diferite. În domeniul comunicațiilor electronice, identificarea pieței geografice relevante se realizează, în principal, pe baza următoarelor criterii: aria acoperită de rețea sau de elementele infrastructurii asociate, existența unor limite geografice determinate de aplicabilitatea unor acte normative sau administrative, analiza acordurilor de acces și interconectare. Aplicarea acestor criterii se completează, acolo unde este cazul, cu aplicarea criteriilor substituibilității cererii și ofertei.

Evaluarea substituibilității cererii și a ofertei se poate realiza pe baza testului monopolistului ipotetic. Un produs/serviciu sau un grup de produse/servicii determină o piață distinctă dacă un unic furnizor ipotetic al produsului/serviciului sau grupului de produse/servicii ar putea impune o creștere mică (5-10%), dar semnificativă și de durată, a tarifelor, fără a pierde un volum de vânzări care să conducă la scăderea profiturilor obținute. În cazul în care creșterea tarifelor ar fi neprofitabilă datorită faptului că utilizatorii vor substitui produsele/serviciile analizate cu alte produse/servicii, atunci piața va fi extinsă prin includerea în cadrul acesteia a produselor/serviciilor private ca substitut.

Odată definită piața relevantă, ANCOM analizează, pe baza unui set de criterii cantitative și calitative, dacă piața respectivă este sau nu concurențială, în sensul inexistenței sau, dimpotrivă, al existenței unor furnizori cu putere semnificativă. În acest scop, ANCOM ia în considerare unul sau mai multe dintre următoarele criterii: cota de piață și stabilitatea acesteia în timp, gradul de integrare pe verticală, numărul concurenților, existența unor bariere la intrarea pe piață, puterea de contracarare a utilizatorilor/cumpărătorilor, evoluția prețurilor și nivelul profiturilor, gradul de diversificare a produselor, mărimea furnizorilor, absența concurenților potențiali, controlul asupra unei rețele sau infrastructuri asociate greu de duplicat, economiile de scară, economiile de scop, avantajul tehnologic, accesul facil sau privilegiat la resurse financiare, existența unei rețele dezvoltate de distribuție. În ipoteza determinării unor furnizori cu putere semnificativă, ANCOM impune acestora obligații menite să răspundă în mod proporțional problemelor concurențiale identificate.

Ca parte integrantă a acestei analize, ANCOM a cercetat evoluția principalilor indicatori de piață pe baza unui studiu detaliat în rândul furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice pentru a obține informații complete și corecte, care să reflecte cu acuratețe realitatea pieței românești de comunicații electronice. Procesul de colectare a datelor din partea furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice s-a desfășurat pe parcursul anului 2016, informațiile culese referindu-se atât la furnizorii care acționează pe piața analizată în calitate de cerere, cât și în calitate de ofertă. Răspunsurile au fost analizate de ANCOM în corelație cu o serie de informații obținute din alte surse, cum ar fi datele statistice colectate în baza Deciziei președintelui ANCOM nr. 333/2013¹⁰, informațiile obținute în urma diverselor întâlniri cu operatorii, respectiv alte informații relevante rezultate din îndeplinirea atribuțiilor Autorității.

¹⁰Decizia președintelui ANCOM nr. 333/2013 privind raportarea unor date statistice de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sau de servicii de comunicații electronice destinate publicului

Capitolul II

Piața serviciilor de telefonie la puncte mobile

2.1. Principalii indicatori de caracterizare a pieței cu amănuntul a serviciilor de telefonie la puncte mobile din România

La data de 31.12.2016¹¹, în România, existau 6 furnizori de servicii de telefonie la puncte mobile, din care 4 furnizori prin intermediul propriilor rețele publice terestre, și anume, Orange România S.A., Vodafone Romania S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A. și RCS & RDS S.A., respectiv, 2 furnizori prin intermediul rețelei Telekom Romania Mobile Communications S.A. - Lycamobile S.R.L. și Telekom Romania Communications S.A., având calitatea de furnizor de rețele mobile virtuale private (MVNO „complet” sau full MVNO) și, respectiv, furnizor de servicii (MVNO „simplificat” sau light MVNO).

Fiecare furnizor care deține o rețea publică mobilă terestră are dreptul de a utiliza diferite sub-benzi de frecvențe radio. Prin urmare, pentru furnizarea de servicii de telefonie la puncte mobile sunt utilizate tehnologii diferite (de exemplu GSM, UMTS, LTE, LTE Advanced), după cum se arată în Tabelul nr. II.1. Astfel, Orange România S.A., Vodafone Romania S.A. și Telekom Romania Mobile Communications S.A. au dezvoltat rețele de acces radio care utilizează tehnologiile de generație 2G, 3G, 4G. Frecvențele radio utilizate pentru rețele de generația a treia au fost inițial alocate în banda de 2100 MHz operatorilor Orange România S.A. și Vodafone Romania S.A. Cele două licențe pentru furnizarea de servicii 3G au fost acordate prin procedură de selecție comparativă, în anul 2005. Celelalte două licențe pentru furnizarea de rețele și servicii 3G în banda de 2100 MHz au fost acordate operatorilor RCS&RDS S.A. și Telemobil S.A. tot în urma unei proceduri de selecție comparativă, la începutul anului 2007. Adoptarea Deciziei președintelui ANCOM nr. 168/2010¹² a condus la liberalizarea utilizării benzilor de frecvențe radio 900 MHz și 1800 MHz, fiind permise a fi furnizate și servicii de comunicații mobile de generația a treia.

Tabelul nr. II.1. Frecvențele radio alocate operatorilor de rețele publice de telefonie mobilă din România

Operator	Frecvența	Tehnologie	Clasa
Orange România S.A.	800 MHz	LTE	4G
	900 MHz	GSM/GPRS/EDGE	2G
		UMTS/HSPA/HSPA+	3G
	1800 MHz	GSM/GPRS/EDGE	2G
		LTE	4G
2100 MHz	UMTS/HSPA/HSPA+/DC-HSDPA	3G	

¹¹ Aceeași situație se înregistra și la data de 30.06.2017

¹² Decizia președintelui ANCOM nr. 168/2010 pentru armonizarea utilizării benzilor de frecvențe radio 900 MHz și 1800 MHz

	2600 MHz	LTE	4G
Vodafone Romania S.A.	800 MHz	LTE	4G
	900 MHz	GSM/GPRS	2G
		UMTS/HSPA/HSPA+	3G
	1800 MHz	GSM/GPRS	2G
		LTE	4G
2100 MHz	UMTS/HSPA/HSPA+/DC-HSDPA	3G	
RCS & RDS S.A.	900 MHz	UMTS/HSPA/HSPA+	3G
	2100 MHz	UMTS/HSPA/HSPA+	3G
	2600 MHz*	LTE	4G
Telekom Romania Mobile Communications S.A.	800 MHz	LTE	4G
	900 MHz	UMTS/HSPA/HSPA+	3G
	1800 MHz	GSM/GPRS/EDGE	2G
		LTE	4G
	2600 MHz	LTE	4G
Telemobil S.A.	2100 MHz	neutru tehnologic	neutru tehnologic

Sursa: ANCOM

*Licența în banda de 2600 Mhz (TDD) a fost dobândită în urmă unui proces de cesiune dintre 2K Telecom și RCS & RDS, cu acordul ANCOM

În tabelul nr. II.2, sunt prezentate informații privind acoperirea teritoriului, respectiv a populației cu rețele pe bază de tehnologii GSM, UMTS și HSPA, precum și pe bază de tehnologii LTE.

Tabelul nr. II.2. Gradul de acoperire a rețelelor publice mobile terestre

	Tip rețea	Operator	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016
Gradul de acoperire a teritoriului	GSM	Vodafone	✂	✂	✂	✂
		Orange	✂	✂	✂	✂
		Telekom RMC	✂	✂	✂	✂
	UMTS	Vodafone	✂	✂	✂	✂
		Orange	✂	✂	✂	✂
		RCS&RDS	✂	✂	✂	✂
		Telemobil	✂	✂	✂	✂
	CDMA	Telekom RC	✂	✂	✂	✂
	LTE	Vodafone	✂	✂	✂	✂
		Orange	✂	✂	✂	✂
		Telekom RMC	✂	✂	✂	✂
		RCS&RDS	✂	✂	✂	✂

Gradul de acoperire a populației	GSM	Vodafone	✂	✂	✂	✂
		Orange	✂	✂	✂	✂
		Telekom RMC	✂	✂	✂	✂
	UMTS	Vodafone	✂	✂	✂	✂
		Orange	✂	✂	✂	✂
		RCS&RDS	✂	✂	✂	✂
		Telemobil	✂	✂	✂	✂
	CDMA	Telekom RC	✂	✂	✂	✂
	LTE	Vodafone	✂	✂	✂	✂
		Orange	✂	✂	✂	✂
		Telekom RMC	✂	✂	✂	✂
		RCS&RDS	✂	✂	✂	✂

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori, în baza Deciziei președintelui ANCOM 333/2013

Intrarea furnizorilor pe piața serviciilor de telefonie la puncte mobile a avut loc treptat, așa cum arată și datele din Tabelul nr. II.3.

Tabelul nr. II.3. Anul începerii furnizării de servicii de telefonie la puncte mobile

Telemobil	Orange	Vodafone	Telekom RMC	RCS & RDS	Telekom RC	Lycamobile
1992	1997	1997	2000	2007	2009	2015

Sursa: ANCOM

Telemobil S.A. a intrat pe piață în anul 1992, folosind standardul NMT, iar începând cu anul 2001 a fost implementat standardul CDMA 450. Licența CDMA 450Mhz 1xEV-DO deținută de către Telemobil S.A. a expirat la data de 24 martie 2013, dată de la care a încetat și furnizarea serviciilor de voce, SMS și date în această bandă de frecvență. Telemobil a continuat însă să furnizeze serviciile de date 3G UMTS în frecvența de 2100 MHz. Orange România S.A. și Vodafone Romania S.A. au fost primii furnizori de servicii de telefonie mobilă care și-au lansat serviciile utilizând standardul GSM 900, la mijlocul anului 1997. Telekom Romania Mobile Communications S.A. a intrat pe piață în anul 2000, folosind standardul GSM 1800. RCS & RDS S.A. a lansat serviciile de telefonie la puncte mobile în luna octombrie 2007 utilizând standardul UMTS, iar Telekom Romania Communications S.A. a lansat serviciile de telefonie la puncte mobile în luna iunie 2009 în standard CDMA, încetând a mai furniza servicii prin propria rețea în data de 1 ianuarie 2015, dată la care licența de utilizare a frecvențelor radio a fost retrasă. Lycamobile S.R.L. este cel mai recent operator intrat pe această piață lansând servicii la puncte mobile în calitate de MVNO „complet” pe rețeaua Telekom Romania Mobile Communications S.A. în anul 2015.

Date privind numărul de abonați, volumul de trafic și veniturile înregistrate

Datele privind numărul de utilizatori ai serviciilor de telefonie prin intermediul rețelelor publice mobile terestre sunt prezentate în Tabelul nr. II.4. Orange România S.A. este lider de piață, urmat de Vodafone Romania S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A., RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A. și, respectiv, Lycamobile S.R.L..

Orange România S.A., Vodafone Romania S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A., RCS & RDS S.A. oferă atât servicii pe bază de abonament, cât și pe bază de cartele preplătite, în timp ce Telekom Romania Communications S.A. oferă servicii la puncte mobile exclusiv pe bază de abonament, iar Lycamobile S.R.L. doar pe bază de cartele preplătite.

Tabelul nr. II.4. Numărul total de utilizatori de servicii de telefonie la puncte mobile (exprimat în cartele SIM „active”¹³)

a) Numărul total de utilizatori de servicii de telefonie la puncte mobile

Furnizor/Nr. utilizatori	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016
Orange	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Vodafone	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Telekom RMC	✕	✕	✕	✕	✕	✕
RCS & RDS	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Telekom RC*	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Lycamobile	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Telemobil**	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Total	23.416.698	22.838.889	22.914.608	22.917.305	23.123.454	22.898.768

*începând cu anul 2015, Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii de telefonie la puncte mobile în calitate de MVNO

**începând cu luna martie 2013, Telemobil nu a mai furnizat servicii de telefonie la puncte mobile

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

b) Numărul de utilizatori de servicii de telefonie la puncte mobile pe bază de abonament

Furnizor/Nr. utilizatori	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016
Orange	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Vodafone	✕	✕	✕	✕	✕	✕
RCS & RDS	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Telekom RMC	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Telekom RC*	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Lycamobile	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Telemobil	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Total	9.366.483	9.338.019	9.384.464	9.844.959	10.659.339	11.495.265

*începând cu anul 2015, Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii de telefonie la puncte mobile în calitate de MVNO

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

**începând cu luna martie 2013, Telemobil nu a mai furnizat servicii de telefonie la puncte mobile

¹³Cartele SIM pe bază de abonament și cartele SIM preplătite „active”; cartelele SIM preplătite „active” reprezintă numărul de cartele SIM (corespunzătoare cartelelor preplătite) aflate în perioada de valabilitate la sfârșitul perioadei de raportare, exclusiv numărul de cartele SIM prin intermediul cărora nu s-a realizat trafic tarificabil (inițiere/recepționare apeluri/servicii SMS/servicii MMS/servicii de acces mobil la internet) pe parcursul perioadei de raportare.

c) Numărul de utilizatori de servicii de telefonie la puncte mobile pe bază de cartele preplătite „active”

Furnizor/Nr. utilizatori	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016
Orange	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Vodafone	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Telekom RMC	✕	✕	✕	✕	✕	✕
RCS & RDS	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Lycamobile	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Telekom RC*	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Telemobil**	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Total	14.050.215	13.500.870	13.530.144	13.072.346	12.464.115	11.403.503

*începând cu anul 2015, Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii de telefonie la puncte mobile în calitate de MVNO

**începând cu luna martie 2013, Telemobil nu a mai furnizat servicii de telefonie la puncte mobile

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

Volumul total al traficului originat de utilizatorii finali și veniturile aferente, obținute de către furnizorii de servicii de telefonie la puncte mobile la nivelul pieței cu amănuntul, sunt prezentate în Tabelele nr. II.5 și II.6.

Tabelul nr. II.5. Volumul traficului originat în rețelele publice de telefonie mobilă, cu excepția traficului din servicii de roaming (exprimat în milioane minute reale)

Furnizor/Volum trafic	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Orange	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Vodafone	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Telekom RMC	✕	✕	✕	✕	✕	✕
RCS & RDS	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Telekom RC*	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Lycamobile	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Telemobil**	✕	✕	✕	✕	✕	✕
Total	57.618	61.579	63.603	66.958	69.547	70.632

*începând cu anul 2015, Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii de telefonie la puncte mobile, în calitate de MVNO

**începând cu luna martie 2013, Telemobil nu a mai furnizat servicii de telefonie la puncte mobile

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

Tabelul nr. II.6. Venituri obținute de furnizorii de servicii de telefonie mobilă la nivelul pieței cu amănuntul (cu excepția serviciilor WAP și serviciilor de acces mobil la internet) (exprimate în mil. lei)

Furnizor/Venituri	2013	2014	2015	2016
Orange	✕	✕	✕	✕
Vodafone	✕	✕	✕	✕
Telekom RMC	✕	✕	✕	✕
RCS & RDS	✕	✕	✕	✕
Telekom RC*	✕	✕	✕	✕
Lycamobile	✕	✕	✕	✕
Telemobil**	✕	✕	✕	✕
Total	4.568	4.505	4.424	4.395

*începând cu anul 2015, Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii de telefonie la puncte mobile, în calitate de MVNO

**începând cu luna martie 2013, Telemobil nu a mai furnizat servicii de telefonie la puncte mobile

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

Date privind structura pieței cu amănuntul a serviciilor de telefonie la puncte mobile

În Tabelul nr. II.7 sunt prezentate cotele de piață ale furnizorilor de servicii de telefonie la puncte mobile, calculate în funcție de numărul total de utilizatori (cartele SIM „active”), precum și în funcție de numărul de utilizatori pe bază de abonament și, respectiv, pe bază de cartele preplătite „active”. La data de 31 decembrie 2016, Orange România S.A. deține cea mai mare cotă de piață determinată în funcție de numărul de utilizatori (32%), fiind urmată de Vodafone Romania S.A. cu o cotă de piață de 28% și de Telekom Romania Mobile Communications S.A. (22%). Ceilalți operatori înregistrează cote de piață considerabil mai mici, după cum urmează: RCS & RDS S.A. de 10%, Telekom Romania Communications S.A. de 10%, iar Lycamobile S.R.L. de 8%.

Diferențe notabile între cotele de piață în funcție de modalitatea de plată se pot observa în cazul Telekom Romania Mobile Communications S.A. (22% pe segmentul cartelelor preplătite „active”, comparativ cu numai 8% pe segmentul abonamentelor) și în cazul RCS & RDS S.A. (10% pe segmentul abonamentelor, comparativ cu numai 10% pe segmentul cartelelor preplătite „active”).

Tabelul nr. II.7. Cotele de piață ale furnizorilor de servicii de telefonie la puncte mobile

a) În funcție de numărul total de utilizatori (cartele SIM pe bază de abonament și cartele SIM preplătite „active”)

Furnizor/Cotă de piață	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016
Orange	32	32	32	32	32	32
Vodafone	28	28	28	28	28	28
Telekom RMC	22	22	22	22	22	22
RCS & RDS	10	10	10	10	10	10
Telekom RC*	8	8	8	8	8	8
Lycamobile	8	8	8	8	8	8
Telemobil**	0	0	0	0	0	0

*Începând cu anul 2015, Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii de telefonie la puncte mobile în calitate de MVNO, exclusiv pe bază de abonamente

**Începând cu luna martie 2013, Telemobil nu a mai furnizat servicii de telefonie la puncte mobile

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

b) În funcție de numărul de utilizatori pe bază de abonament

Furnizor/Cotă de piață	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016
Orange	32	32	32	32	32	32
Vodafone	28	28	28	28	28	28
RCS & RDS	10	10	10	10	10	10
Telekom RMC	22	22	22	22	22	22
Telekom RC*	8	8	8	8	8	8
Lycamobile	8	8	8	8	8	8
Telemobil**	0	0	0	0	0	0

*Începând cu anul 2015, Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii de telefonie la puncte mobile în calitate de MVNO, exclusiv pe bază de abonamente

**Începând cu luna martie 2013, Telemobil nu a mai furnizat servicii de telefonie la puncte mobile

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

c) În funcție de numărul de utilizatori pe bază de cartele preplătite (cartele SIM „active”)

Furnizor/Cotă de piață	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016
Orange	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Vodafone	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Telekom RMC	✂	✂	✂	✂	✂	✂
RCS & RDS	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Lycamobile	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Telekom RC*	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Telemobil**	✂	✂	✂	✂	✂	✂

*Începând cu anul 2015, Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii de telefonie la puncte mobile în calitate de MVNO, exclusiv pe bază de abonamente

**Începând cu luna martie 2013, Telemobil nu a mai furnizat servicii de telefonie la puncte mobile

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

Cotele de piață calculate în funcție de volumul de trafic realizat de utilizatori prin intermediul rețelelor publice de telefonie mobilă sunt prezentate în Tabelul nr. II.8.

Tabelul nr. II.8. Cotele de piață în funcție de volumul de trafic real (exclusiv roaming)

Furnizor/Cotă de piață	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Orange	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Vodafone	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Telekom RMC	✂	✂	✂	✂	✂	✂
RCS & RDS	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Telekom RC*	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Lycamobile	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Telemobil**	✂	✂	✂	✂	✂	✂

*Începând cu anul 2015, Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii de telefonie la puncte mobile, în calitate de MVNO

**Începând cu luna martie 2013, Telemobil nu a mai furnizat servicii de telefonie la puncte mobile

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

Cotele de piață determinate în funcție de veniturile obținute din serviciile de telefonie la nivelul pieței cu amănuntul se pot observa în Tabelul nr. II.9.

Tabelul nr. II.9. Cotele de piață în funcție de veniturile din servicii de telefonie mobilă furnizate la nivelul pieței cu amănuntul (exclusiv servicii WAP și servicii de acces mobil la internet)

Furnizor/Cotă de piață	2013	2014	2015	2016
Orange	✂	✂	✂	✂
Vodafone	✂	✂	✂	✂
Telekom RMC	✂	✂	✂	✂
RCS & RDS	✂	✂	✂	✂
Telekom RC*	✂	✂	✂	✂
Lycamobile	✂	✂	✂	✂
Telemobil**	✂	✂	✂	✂

*Începând cu anul 2015, Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii de telefonie la puncte mobile în calitate de MVNO

**Începând cu luna martie 2013, Telemobil nu a mai furnizat servicii de telefonie la puncte mobile

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

Capitolul III

Piețele relevante de gros corespunzătoare serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie

3.1. Descrierea serviciilor analizate la nivelul pieței de gros și a serviciilor corespunzătoare la nivelul pieței cu amănuntul. Delimitarea și definirea segmentelor de rețea corespunzătoare serviciilor de origine, tranzit și terminare a apelurilor în rețelele publice de telefonie în vederea furnizării de servicii de apeluri la puncte mobile

La nivelul pieței cu amănuntul, un apel destinat unui anumit număr mobil determină transmiterea apelului de la apelant către rețeaua de telefonie în care este activat numărul apelat. Alegerea de către partea apelată a rețelei publice de telefonie la puncte mobile la care este conectată este independentă de acțiunile părții apelante.

Furnizarea de servicii de telefonie abonaților se poate face prin oferirea unor pachete de servicii, în cadrul cărora serviciile de terminare a apelurilor nu sunt individualizate. Spre exemplu, luând în considerare faptul că fiecare abonat dorește efectuarea de convorbiri telefonice în cadrul diverselor rețele, furnizorii trebuie să încheie acorduri de interconectare între ei în vederea asigurării conectivității între utilizatorii finali. Conectivitatea permite atât utilizatorilor din aceeași rețea publică de comunicații electronice, cât și celor din rețele diferite, să comunice între ei. Un furnizor care nu reușește să asigure conectivitatea între utilizatorii săi și cei ai altor furnizori va fi mai puțin competitiv, ajungând, în final, să-și piardă baza de clienți. Astfel, în vederea furnizării unor servicii complete abonaților proprii, interconectarea rețelelor reprezintă o necesitate și, din punct de vedere al furnizorilor, necesitatea de a achiziționa servicii de terminare a apelurilor în alte rețele este determinată în mod direct și nemijlocit de cererea de la nivelul pieței cu amănuntul pentru servicii de apeluri la puncte mobile.

Serviciul de interconectare în vederea terminării apelurilor la puncte mobile presupune preluarea apelurilor de la punctul de interconectare cu rețeaua unui operator și livrarea lor către punctul mobil final de destinație. Serviciul de interconectare în vederea terminării este serviciul care, alături de serviciile de interconectare în vederea originării și tranzitului comutat, achiziționate la nivelul pieței de gros, reprezintă elementele esențiale necesare furnizării de apeluri naționale și internaționale la nivelul pieței cu amănuntul. Accesul la rețelele publice de telefonie în vederea furnizării de servicii de apeluri la puncte mobile la nivelul pieței cu amănuntul este necesar oricărui furnizor în vederea asigurării conectivității între utilizatorii finali aparținând unor rețele diferite, dat fiind că, din punctul de vedere al unui utilizator, accesul la o rețea publică de telefonie este echivalent cu posibilitatea de a primi și origina apeluri.

Pentru a furniza servicii de acces utilizatorilor finali în mod permanent, operatorii pun la dispoziția abonaților echipamentele și serviciile necesare.

Furnizarea serviciilor de apeluri în afara rețelei de origine, la nivelul pieței cu amănuntul, necesită achiziționarea, la nivel de gros, a serviciului de terminare a apelurilor în rețeaua operatorului care furnizează accesul părții apelate. Particular acestui segment este faptul că nu există alternativă la terminarea apelurilor la un anumit număr. Datorită acestor considerente, și având totodată în vedere principiul „*partea apelantă plătește*”, teoriile economice prevalente, precum și experiențele anterioare în materie de reglementare, fiecare rețea este considerată un segment omogen distinct lipsit de constrângeri concurențiale.

În cazul furnizării de apeluri în interiorul aceleiași rețele (inclusiv între utilizatori ai serviciilor de telefonie la puncte fixe și utilizatori ai serviciilor de telefonie la puncte mobile aparținând aceluiași operator), serviciile de la nivelul pieței de gros se consideră a fi auto-furnizate, asigurându-se astfel conectivitatea între utilizatorii finali aparținând aceleiași rețele. De asemenea, serviciile de la nivelul pieței de gros pot fi achiziționate de la operatori terți, astfel încât abonații proprii să poată efectua apeluri către utilizatorii altor rețele publice de telefonie.

În ceea ce privește definirea și delimitarea segmentelor de rețea corespunzătoare serviciilor de origine, tranzit și terminare a apelurilor în rețelele publice de telefonie în vederea furnizării de servicii de apeluri la puncte mobile, serviciile de interconectare în vederea originării, tranzitului, respectiv a terminării apelurilor reprezintă un tot unitar care asigură conectivitatea rețelelor și permit realizarea de apeluri la nivelul pieței cu amănuntul. Serviciul de origine, respectiv cel de terminare a apelurilor, sunt servicii simetrice, din punctul de vedere al elementelor fizice de rețea utilizate (partea din rețea care asigură legătura între utilizatorul final și comutatorul cel mai apropiat de utilizatorul final), al doilea serviciu fiind practic echivalentul primului serviciu văzut din perspectiva părții apelate.

Elementele fizice ale rețelei mobile în tehnologie GSM (la nivel de acces și transport), pornind de la originarea apelurilor către terminarea lor, sunt după cum urmează: stația mobilă, alcătuită din terminalul mobil al apelantului împreună cu cardul SIM, stația de bază de emisie-recepție (BTS), care acoperă o singură celulă, stația de bază control care administrează una sau mai multe stații de bază de emisie-recepție (BSC), comutatorul rețelei mobile (MSC), interfața către celelalte rețele de telefonie, fie ele fixe sau mobile, după care urmează transferul apelurilor către destinația apelată. Având în vedere că, în contextul prezentei analize, de interes este serviciul de terminare la puncte mobile, segmentele de rețea prin care este transferat apelul către numărul apelat sunt simetrice cu cele descrise mai sus¹⁴. Astfel, serviciul de terminare este echivalentul celui de origine, din punctul de vedere al elementelor fizice de rețea utilizate, cu diferența că este văzut din perspectiva părții apelate. ANCOM consideră că segmentul de rețea aferent serviciului de terminare a apelurilor la puncte mobile este delimitat de punctul de interconectare, pe de o parte, și de punctul terminal al rețelei (terminalul mobil al abonatului), pe de altă parte.

Alternativele tehnologiei GSM sunt reprezentate de rețele de tip UMTS/W-CDMA (3G) și, respectiv, de LTE/LTE-Advanced, aceste tehnologii permițând o viteză mai mare de transmisie a datelor, o calitate îmbunătățită a transmisiei de voce, utilizarea canalelor pentru transmiterea simultană a vocii și a datelor. Cu toate acestea, arhitectura rețelei care asigură conectivitatea între oricare doi utilizatori finali, abonați ai serviciilor de telefonie la puncte mobile, nu diferă semnificativ din punct de vedere al segmentelor de rețea identificate anterior. Ca atare, indiferent de tehnologia utilizată pentru transmiterea apelului, se aplică aceeași definiție a serviciului de terminare.

În consecință, pe baza evoluțiilor previzibile privind arhitectura viitoare a rețelelor mobile din România, ANCOM consideră că **segmentul de rețea aferent serviciului de terminare a apelurilor la puncte mobile este delimitat de punctul de interconectare, pe de o parte, și de punctul terminal al rețelei (de regulă, terminalul mobil al apelatului), pe de altă parte.**

¹⁴În context, intensitatea cu care serviciile de origine, respectiv terminare, utilizează aceleași elemente de rețea, poate fi diferită.

3.2. Volumele de trafic și veniturile aferente din servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie. Evoluții în perioada 2011 – 2016.

În Tabelul nr. III.1 este prezentată evoluția volumelor de trafic terminat în fiecare rețea publică mobilă de telefonie, exclusiv traficul provenit din servicii auto-furnizate. Așa cum se poate observa, acestea sunt în creștere de la o perioadă la alta.

Tabelul nr. III.1 Volumele de trafic terminat în fiecare rețea publică de telefonie mobilă provenit din alte rețele publice de telefonie*, în perioada 2011-2016

Operator/Volum trafic (mil. minute)	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Orange	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Vodafone	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Telekom RMC	✂	✂	✂	✂	✂	✂
RCS & RDS	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Lycamobile	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Telemobil	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Total	8.556	9.052	10.254	14.002	20.850	26.290

*exclusiv traficul originat de abonații proprii la serviciile de telefonie fixă către abonații proprii la serviciile de telefonie mobilă

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

Tabelul nr. III.2 evidențiază veniturile aferente serviciilor de terminare a apelurilor, în perioada analizată.

Tabelul nr. III.2. Venituri din volumele de trafic terminat în fiecare rețea publică de telefonie mobilă din România, în perioada 2013 -2016

Furnizor/Venituri (mil. lei)	2013	2014	2015	2016
Orange	✂	✂	✂	✂
Vodafone	✂	✂	✂	✂
Telekom RMC	✂	✂	✂	✂
RCS & RDS	✂	✂	✂	✂
Lycamobile	✂	✂	✂	✂
Telemobil	✂	✂	✂	✂
Total	1.455	880	907	1.150

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

Așa cum se poate observa, chiar dacă gradul de utilizare a rețelelor mobile este în creștere, veniturile înregistrate din aceste servicii sunt în scădere, în principal ca urmare a scăderii tarifului reglementat pentru terminarea apelurilor la puncte mobile.

3.3. Măsurile de reglementare în vigoare care influențează în mod direct sau indirect furnizarea serviciilor de telefonie la puncte mobile

După cum a fost menționat mai sus, Telekom Romania Mobile Communications – S.A. (Cosmote Romanian Mobile Telecommunications S.A., la acel moment), Telekom Romania Communications – S.A. (Romtelecom S.A., la acel moment), Orange România – S.A., RCS & RDS – S.A., Telemobil – S.A. și Vodafone Romania – S.A. au fost desemnate ca furnizori cu putere semnificativă pe piața de terminare a apelurilor în fiecare rețea publică de telefonie la puncte mobile. În urma analizei, celor 6 furnizori le-au fost impuse o serie de obligații în ceea ce privește interconectarea în vederea terminării apelurilor în rețelele de telefonie la puncte mobile pe care le operează¹⁵. Astfel, măsurile impuse au vizat:

1. Obligația de furnizare a unor servicii și de acordare a accesului la anumite facilități, prin obligația de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei și a infrastructurii asociate, inclusiv respectarea unor termene maxime de negociere și implementare a acordurilor de interconectare.

2. Obligația de transparență, prin:

a) menținerea în sarcina Vodafone Romania S.A., Orange România S.A., Cosmote Romanian Mobile Telecommunications S.A. (în prezent, Telekom Romania Mobile Communications S.A.), Telemobil S.A. și RCS & RDS S.A. a obligației de a publica o ofertă de referință pentru interconectarea cu rețeaua publică de telefonie pe care o operează, în vederea terminării apelurilor la puncte mobile;

b) impunerea în sarcina Romtelecom S.A. (în prezent, Telekom Romania Communications S.A.) a obligației de a publica inclusiv pe pagina proprie de internet, informații referitoare la punctele de acces (denumirea și adresa fiecărui comutator unde se poate realiza interconectarea), precum și tarifele tuturor serviciilor și facilităților asociate.

3. Obligația de nediscriminare, prin:

a) menținerea obligației de a aplica condiții echivalente în circumstanțe echivalente tuturor persoanelor care solicită sau care beneficiază deja de interconectare;

b) punerea la dispoziția solicitanților a tuturor serviciilor și informațiilor necesare pentru realizarea interconectării, în aceleași condiții, inclusiv în ceea ce privește calitatea, cu cele oferite pentru propriile servicii sau pentru serviciile oferite persoanelor din același grup; obligația nu se aplică în cazul tarifelor practicate pentru serviciile de terminare a apelurilor furnizate pentru propriile servicii.

4. Obligația de fundamentare a tarifelor în funcție de costuri, prin:

a) stabilirea tarifelor pentru serviciile de interconectare în vederea terminării la puncte mobile a apelurilor la nivelul tarifului maxim, determinat pe baza modelului de cost incremental evitat (*LRIC pur*).

b) impunerea în sarcina furnizorilor de servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile a obligației de fundamentare în funcție de costuri a tarifelor serviciilor asociate interconectării.

¹⁵Deciziile președintelui ANCOM nr. 295/2009 (Cosmote), nr. 296/2009 (Orange), nr. 297/2009 (RCS&RDS), nr. 298/2009 (Telemobil), nr. 299/2009 (Vodafone) pentru desemnarea acestor operatori ca furnizori cu putere semnificativă pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în propriile rețele publice de telefonie.

În ceea ce privește Lycamobile S.R.L., fiind un furnizor intrat pe piață în anul 2015, aceasta nu a făcut obiectul analizei de piață precedente și, drept urmare, nu a fost desemnat ca având putere semnificativă pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile într-o rețea publică de telefonie. În prezent, tarifele practicate de Lycamobile S.R.L. pentru interconectarea în vederea terminării apelurilor la puncte mobile în propria rețea sunt ✕.

Dintre furnizorii desemnați cu putere semnificativă în analiza de piață precedentă, așa cum a fost menționat deja, Telemobil S.A. nu mai furnizează servicii de telefonie la puncte mobile, iar Telekom Romania Communications S.A. nu mai furnizează servicii de telefonie prin intermediul propriei rețele mobile de telefonie.

Portabilitatea numerelor

Conform prevederilor Directivei 2002/22/CE¹⁶, statele membre ale Uniunii Europene au obligația de a asigura posibilitatea tuturor abonaților de servicii de telefonie destinate publicului (inclusiv celor de servicii de telefonie furnizate la puncte mobile) de a-și porta atât numărul geografic, cât și numărul nongeografic. Această obligație a fost transpusă în legislația națională, portabilitatea numerelor fiind disponibilă în România pentru numerele utilizate pentru servicii de telefonie la puncte mobile de la data de 21 octombrie 2008¹⁷.

Disponibilitatea facilității de portare a numărului de telefon determină scăderea barierelor la schimbarea furnizorului, pierderea numărului fiind considerată în trecut de către abonați unul dintre motivele principale avute în vedere la schimbarea furnizorului de servicii de telefonie destinate publicului.

În acest sens menționăm că de la data lansării serviciului de portabilitate a numerelor, 21 octombrie 2008, numărul de portări a crescut constant, până la 31 decembrie 2016 înregistrându-se 2,9 milioane de portări de numere de telefonie mobilă (numărul total de cartele SIM „active” la finalul anului 2016 era de aproape 23 milioane).

Prin urmare, implementarea portabilității numerelor a avut impactul scontat pe piața serviciilor de telefonie la puncte mobile, eliminând una dintre barierele importante la schimbarea furnizorului serviciului, respectiv pierderea dreptului de a utiliza același număr de telefon.

3.4. Identificarea pieței relevante a produsului

Piața relevantă a produsului cuprinde toate produsele sau serviciile care sunt considerate de către utilizatorii finali ca fiind interschimbabile sau substituibile atât din punct de vedere al utilizării date acestora, caracteristicilor fizice și funcționale și prețului, cât și în ceea ce privește condițiile de concurență sau/și structura cererii și a ofertei pentru produsele respective.

Pentru identificarea pieței relevante a produsului, ANCOM a avut în vedere atât criteriile legate de substituibilitatea cererii și a ofertei pe piața de gros a serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile, cât și pe piața cu amănuntul, ținând cont de caracteristicile funcționale și tehnice care ar putea face posibilă

¹⁶Directiva 2002/22/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind serviciul universal și drepturile utilizatorilor cu privire la rețelele și serviciile de comunicații electronice, cu modificările și completările ulterioare.

¹⁷Decizia președintelui Autorității Naționale de Reglementare în Comunicații nr. 144/2006 privind implementarea portabilității numerelor, cu modificările și completările ulterioare, și Decizia președintelui Autorității Naționale pentru Reglementare în Comunicații și Tehnologia Informației nr. 3444/2007 privind adoptarea Condițiilor tehnice și comerciale de implementare a portabilității numerelor, cu modificările ulterioare.

această substituibilitate. De asemenea, Autoritatea a analizat și existența constrângerilor pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile într-o rețea publică de telefonie cu ajutorul aplicării testului monopolistului ipotetic¹⁸. Astfel, în condițiile în care un unic furnizor ipotetic este capabil să determine o creștere mică, dar semnificativă și de durată, cu 5-10% a prețului fără a suferi pierderi, atunci piața pe care acest furnizor acționează reprezintă o piață distinctă a produsului. Dacă consumatorii ar putea să înlocuiască grupul de produse/servicii respectiv cu altul astfel încât să transforme strategia de creștere a prețului într-una neprofitabilă, atunci bunurile sau serviciile cu care utilizatorii le vor substitui pe cele în cauză fac parte din aceeași piață relevantă a produsului/serviciului.

Aspectele analizate de ANCOM în cadrul demersului de identificare a pieței relevante a produsului sunt următoarele:

1. dacă serviciile de terminare a apelurilor în rețelele publice de telefonie la puncte mobile care utilizează tehnologiile 2G și/sau 3G și/sau 4G sau alte tehnologii fac parte din aceeași piață relevantă;
2. dacă serviciile de terminare a apelurilor la puncte fixe către numere utilizate pentru servicii de tip „home zone”/„zona mea” fac parte din aceeași piață relevantă a serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile;
3. dacă piața relevantă cuprinde serviciile de terminare a apelurilor la numere pentru servicii cu valoare adăugată și pentru servicii de informații privind abonații;
4. constrângerile concurențiale indirecte din partea altor servicii furnizate pe piața cu amănuntul (servicii SMS, servicii de tip OTT, alte servicii);
5. dacă piața relevantă a serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile trebuie definită la nivelul fiecărei rețele publice mobile de telefonie;
6. dacă piețele relevante cuprind serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile „auto-furnizate”.

3.4.1. Analiză de substituibilitate între serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie, indiferent de tehnologia utilizată – 2G, 3G, 4G sau alte tehnologii

Furnizorul de rețele publice de telefonie la puncte mobile, după cum a fost argumentat în cadrul subcapitolelor anterioare, nu poate condiționa furnizarea serviciilor de terminare în propria rețea de tehnologia utilizată de operatorul rețelei în care este originat un apel. Totodată, nici apelantul, nici operatorul rețelei la care este conectat apelantul nu pot influența decizia apelatului de a se conecta la o anumită rețea de telefonie la puncte mobile, rețea operată prin intermediul tehnologiilor accesibile operatorului său. În aceste condiții și conform principiului neutralității tehnologice, serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile într-o rețea publică de telefonie trebuie să fie incluse în aceeași piață relevantă a produsului, indiferent de tehnologia utilizată.

Astfel, ANCOM consideră că serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie care utilizează tehnologie de tip 2G, serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie care utilizează tehnologie de tip 3G, serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie care utilizează tehnologie de tip 4G, precum și serviciile de terminare a apelurilor

¹⁸Nota Comisiei cu privire la definirea piețelor relevante în scopurile dreptului comunitar al concurenței (Nota Comisiei privind definirea piețelor), OJ 1997 C 372/3, precum și Instrucțiunile CE.

la puncte mobile în rețelele publice de telefonie care utilizează tehnologie 2G și/sau 3G și/sau 4G fac parte din aceeași piață relevantă a produsului.

Având în vedere că Autoritatea analizează piața de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie într-o manieră prospectivă, orizontul de timp vizat fiind de trei ani, este de menționat că în urma transpunerii în legislația națională a Directivei 2009/114/CE¹⁹, Decizia președintelui ANCOM nr. 168/2010²⁰ a permis liberalizarea utilizării spectrului de frecvențe radio astfel încât operatorii de telefonie la puncte mobile care dețin drepturi de utilizare în benzile de frecvențe radio 900 Mhz și 1800 MHz pot deja utiliza tehnologia 3G. Licitațiile de spectru organizate în 2012 și, respectiv, în 2015 au majorat substanțial portofoliile de frecvențe acordate furnizorilor mobili, permițând dezvoltarea eficientă a capacităților rețelelor de acces radio și introducerea pe scară largă a tehnologiei LTE prin investiții semnificative (în acest sens este important de menționat că Orange Romania S.A. a lansat la finalul anului 2015 serviciul de voce „Apel 4G”, bazat pe tehnologia Voice over LTE).

Astfel, din punctul de vedere al prezentei analize, Autoritatea consideră că, indiferent de generația de tehnologie utilizată, prezentă sau viitoare, operatorii ce furnizează servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie acționează pe aceeași piață relevantă a produsului.

3.4.2. Analiză de substituibilitate între serviciile de terminare a apelurilor la puncte fixe furnizate de operatorii de rețele publice de telefonie mobilă și serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile

Pentru a evalua măsura în care serviciile de terminare a apelurilor către numerele corespunzătoare „soluțiilor” fixe furnizate de operatorii de rețele mobile intră în piața relevantă, se va analiza situația existentă la nivelul pieței cu amănuntul.

Soluțiile de telefonie la puncte fixe (servicii de tip „zona mea” sau homezone/office zone), oferite de operatorii de rețele mobile, îmbină caracteristicile serviciilor de telefonie la puncte fixe cu folosirea elementelor de rețea specifice rețelelor de telefonie la puncte mobile, dar restricționează mobilitatea. Serviciile adiționale puse la dispoziția utilizatorilor finali de către operatorii ce furnizează astfel de soluții fix-mobil, servicii cum ar fi SMS, căsuță vocală, Cost Control, ascunderea identității apelului, apel în așteptare, apel reținut sunt specifice serviciilor de telefonie la puncte mobile.

Abonații serviciilor de tipul homezone/officezone au posibilitatea de a efectua (și primi) apeluri într-o zonă limitată, clar definită în momentul încheierii contractului, fiindu-le asignat un număr utilizat, în principal, pentru servicii de telefonie la puncte fixe, beneficiind astfel de mobilitate redusă. În cazul serviciilor de tip „zona mea”, mobilitatea utilizatorului este restrânsă la o anumită zonă predefinită de utilizator, care poate fi de exemplu cea de acasă sau de la locul de muncă, zonă în care terminalul funcționează în regim fix, numerotația activă fiind cea corespunzătoare. În afara zonei predefinite, există trei posibilități pentru terminarea apelurilor, fie redirectionarea către numărul de mobil, fie înregistrarea unui mesaj către căsuță vocală, fie redarea unui mesaj care să-l anunțe pe apelant că apelatul nu se află în zona predefinită. În ceea

¹⁹Directiva 2009/114/CE a Parlamentului European și a Consiliului de modificare a Directivei 87/372/CEE a Consiliului privind benzile de frecvență care urmează să fie rezervate pentru introducerea coordonată în Comunitate a telecomunicațiilor mobile terestre digitale celulare paneuropene publice

²⁰Decizia președintelui Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații nr. 168/2010 pentru armonizarea utilizării benzilor de frecvențe radio pereche 880-915 MHz, 925-960 MHz, 1710-1747,5 MHz și 1805-1842,5 MHz.

ce privește serviciile care nu presupun predefinierea unei zone anume, acestea implică reoriginarea apelurilor de către o platformă inteligentă către numărul de mobil al utilizatorului final, numerotația folosită fiind cea la puncte fixe.

Așadar, caracteristica principală a soluțiilor de telefonie la puncte fixe furnizate prin utilizarea exclusivă a rețelei publice de telefonie mobilă este aceea că nu permite posibilitatea de „hand-over”, ci permite o mobilitate limitată, care de obicei este delimitată de o celulă din rețeaua operatorului. În plus, tarifele practicate la nivel cu amănuntul sunt la nivelul celor practicate pentru serviciile de telefonie la puncte fixe, mai mici decât cele percepute pentru realizarea de apeluri la puncte mobile²¹.

Odată cu utilizarea buclei locale pentru furnizarea de servicii la puncte fixe de către operatorii de rețele mobile, soluțiile fixe lansate de aceștia în anul 2007 sunt tot mai puțin utilizate, multe din acestea fiind deja retrase din ofertele comerciale ale acestora.

Pe de altă parte, serviciile de telefonie la puncte mobile sunt caracterizate de posibilitatea efectuării și recepționării de apeluri din orice locație în care există acoperire a rețelei operatorului de telefonie la puncte mobile, trecerea de la o celulă la alta făcându-se fără afectarea convorbirii în curs („hand-over”)²². Prin urmare, din punct de vedere al caracteristicilor funcționale și al tarifelor, substituibilitatea între cele două tipuri de servicii este limitată.

În mod corespunzător, la nivelul pieței de gros, date fiind caracteristicile tehnice și funcționale, **serviciile de terminare a apelurilor oferite de operatorii rețelelor publice de telefonie mobilă pentru a furniza servicii de apeluri la puncte fixe, pentru care nu este disponibilă procedura de „hand-over”, nu fac parte din piața relevantă analizată**, ci sunt incluse în piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe.

3.4.3. Analiză de substituibilitate între serviciile de terminare a apelurilor la numere nongeografice utilizate pentru servicii de comunicații electronice furnizate la puncte mobile de tipul „oricine către oricine” și serviciile de terminare a apelurilor la numere pentru servicii cu valoare adăugată și pentru servicii de informații privind abonații

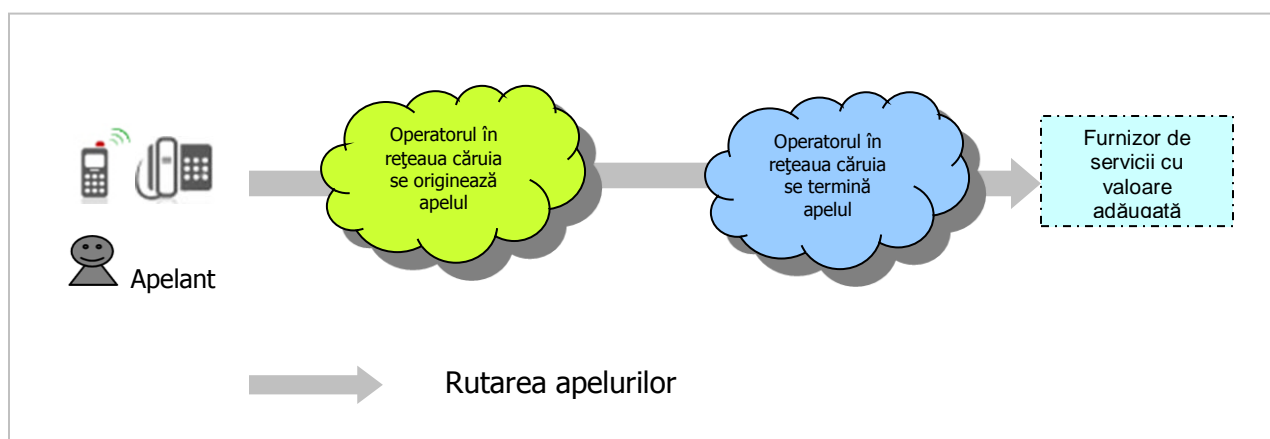
Având în vedere posibilitatea utilizatorilor finali de a efectua apeluri fie către numere alocate operatorilor de telefonie la puncte mobile, apeluri de tipul „oricine către oricine”, fie să utilizeze servicii cu valoare adăugată sau servicii de informații privind abonații, prin intermediul aceleiași rețele de comunicații electronice ori prin rețele diferite, ANCOM analizează în cele ce urmează oportunitatea includerii în piața relevantă a serviciilor de terminare a apelurilor la numere pentru servicii cu valoare adăugată. Este de menționat că, în cadrul prezentei analize, Autoritatea consideră că toate serviciile furnizate prin intermediul numerelor din domeniile 0Z = 08 și 0Z = 09 sunt *servicii cu valoare adăugată*, în sensul că operatorul în

²²Descrierea detaliată a acestor servicii este disponibilă și în documentul „Referatul de aprobare la măsurile Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații de identificare, analiză și reglementare a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de acces la puncte fixe, originare a apelurilor la puncte fixe în rețelele publice de telefonie și serviciilor de tranzit comutat al apelurilor în rețelele publice de telefonie din România” din anul 2013, disponibil la http://www.ancom.org.ro/uploads/forms_files/Decizie_2013_1154_referat1389008295.pdf, capitolul II, secțiunea 2.2.2, paginile 25 – 26.

rețeaua căruia se termină apelul adaugă valoare serviciului de apel prin facilitarea legăturii între acesta și furnizorul de servicii de conținut, care deține informația de interes pentru apelant.

În ceea ce privește furnizorii de servicii cu valoare adăugată, aceștia achiziționează, în fapt, o facilitare diferită de serviciul de terminare a apelurilor la puncte mobile, după cum a fost definit în scopul analizării pieței serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile într-o rețea publică de telefonie. Specific acestui tip de servicii este faptul că furnizorul de servicii de conținut poate să opteze pentru rețeaua operatorului în care dorește conectarea, determinând în acest mod o presiune concurențială asupra tarifelor percepute de către operatorul în a cărui rețea se termină apelul. Figura nr. III.1 prezintă elementele principale corespunzătoare furnizării de servicii cu valoare adăugată.

Figura nr. III.1. Principalele elemente corespunzătoare utilizării serviciilor cu valoare adăugată

Sursa: ANCOM

Pe de altă parte, în ceea ce privește condițiile de comercializare, există diferențe semnificative între categoriile de apeluri care formează piețele cu amănuntul, ceea ce influențează în mod direct cererea din partea utilizatorilor finali. Astfel, ca urmare a aplicării unor principii de tarifare diferite în cazul fiecărei categorii de servicii (și anume, „*partea apelantă plătește*”, „*partea apelată plătește*” sau partajarea tarifului), structura tarifelor și a fluxului de plăți diferă semnificativ de la un serviciu la altul și determină constrângeri competitive la nivelul piețelor de interconectare²³. Valoarea adăugată a serviciului este dată de către operatorul în rețeaua căruia se termină apelul și care utilizează o platformă inteligentă pentru a pune la dispoziție serviciul părții apelante. Utilizatorul final este facturat, în general, de către operatorul în rețeaua căruia a fost inițiat apelul. Pe de altă parte, tarifarea între operatori este dependentă de principiile de tarifare corespunzătoare categoriei de servicii cu valoare adăugată care este vizată.

Dat fiind scopul diferit de utilizare a apelurilor furnizate la puncte mobile de către operatorii de servicii de conținut, servicii de acces la internet, servicii de informații diverse și, respectiv, a apelurilor de tipul „*origine*

²³Descrierea detaliată a acestor servicii este disponibilă în documentul intitulat „Expunere de motive la măsurile Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații de identificare, analiză și reglementare a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe în rețelele publice de telefonie”, secțiunea 3.2.2.

către oricine", Autoritatea consideră oportună analizarea posibilității ca cele două categorii de servicii să fie incluse în aceeași piață cu amănuntul.

Planul național de numerotație prevede alocarea numerelor nongeografice din domeniul OZ = 08 pentru servicii diverse furnizate de terți²⁴ (televoting, servicii de date și acces la internet, „Acasă direct” etc.), în timp ce numerele aparținând domeniului OZ = 09 pot fi alocate exclusiv serviciilor cu tarif special²⁵, de tipul „Premium Rate” (divertisment, jocuri, concursuri, diverse informații, acces la internet prin dialler etc.). Conform informațiilor disponibile până în prezent, numere din subdomeniul OZAB = 0800 (numere cu acces gratuit pentru apelant) erau alocate numai Vodafone Romania S.A., Orange România S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A. și RCS & RDS S.A., operatorii mobili deținând numerotație și din subdomeniile OZAB = 0805 (numere pentru servicii cu trafic atipic), OZAB = 0808 (numere pentru servicii de acces indirect) și OZAB = 0870 (numere de acces la transmisiuni de date și internet). Pe de altă parte, numerele din subdomeniile OZAB = 0801 și OZAB = 0803, nu au fost alocate până în prezent niciunui operator de telefonie la puncte mobile. Întrucât nu au existat solicitări de alocare din partea furnizorilor, la ultima revizuire a Planului Național de Numerotație, ANCOM a blocat subdomeniul OZAB=0802, fiind abrogate în mod corespunzător dispozițiile legale cu referiri la aceste categorii de resurse de numerotație, respectiv a fost eliminată destinația stabilită anterior, pentru „numere personale”, prevăzându-se astfel posibilitatea pentru dezvoltări viitoare.

În ceea ce privește numerotația din domeniul OZ = 09, Orange România S.A. și RCS & RDS S.A. aveau alocate numere din subdomeniile OZAB = 0906 (numere pentru servicii de divertisment pentru adulți), OZAB = 0900 (numere pentru servicii de divertisment, jocuri, concursuri) și OZAB = 0903 (numere pentru servicii de informații diverse).

Ținând cont de utilitatea și de caracteristicile funcționale ale acestora, pe de o parte, cât și de faptul că implementarea numerelor din subdomeniile menționate s-a realizat cu ajutorul elementelor din rețelele publice fixe operate de furnizorii de servicii de comunicații electronice, fiind astfel asimilate serviciilor de telefonie la puncte fixe, ANCOM consideră că serviciile de apeluri către numerele din domeniile OZ = 08 și OZ = 09 sunt servicii furnizate la puncte fixe, neputând determina constrângeri concurențiale semnificative asupra nivelului tarifelor practicate pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile.

Referitor la serviciile de terminare a apelurilor la numerele naționale scurte pentru informații privind abonații de forma 118(xyz), este important a evidenția faptul că, în cursul anului 2009, societatea Infoclick S.A. și societatea Newsphone Hellas S.A., reprezentată în România prin „Newsphone Hellas” S.A. Atena Grecia Sucursala București, au fost desemnate, împreună, furnizori de serviciu universal pentru o perioadă de 2 ani de la momentul punerii la dispoziția utilizatorilor finali a unui serviciu de informații privind abonații prin intermediul căruia utilizatorii finali să poată accesa cel puțin informațiile cu privire la numerele de telefon/fax ale abonaților tuturor furnizorilor de servicii de comunicații electronice din România care atribuie numere de telefon abonaților. Ulterior, la data de 31 martie 2011, celor două societăți le-a fost retrasă calitatea de furnizori de serviciu universal din cauza nerespectării unora dintre obligațiile asumate în cursul procedurii de desemnare.

²⁴Din domeniul OZ = 08, numerele din subdomeniile OZAB = 0807 (pentru cartele virtuale) nu mai pot fi utilizate de la data de 7 martie 2008, dreptul de utilizare al acestora încetând de drept.

²⁵Din domeniul OZ = 09 au fost alocate numere de tipul 0900 – numere pentru divertisment, jocuri și concursuri; 0903 – numere pentru informații diverse (generale, de afaceri, de marketing, utilitare etc.), divertisment, jocuri și concursuri; 0906 – numere pentru divertisment pentru adulți;

Pe de altă parte, ANCOM a alocat, până în martie 2016, mai multe numere pentru servicii de informații privind abonații, de forma 118(xyz), către 6 furnizori. În acest context, au fost asigurate premisele existenței unei concurențe efective pentru furnizarea serviciilor de informații privind abonații. Totuși, în situația în care Autoritatea va aprecia ca fiind necesară desemnarea unui nou furnizor de serviciu universal pentru punerea la dispoziția utilizatorilor finali a unui serviciu de informații privind abonații, toți cei 6 furnizori, cărora le-au fost alocate numere de forma 118(xyz), vor putea participa la procedura de selecție.

Cu toate acestea, utilizatorii finali nu vor înlocui apelurile către numere nongeografice pentru servicii cu valoare adăugată și către numere nongeografice asignate individual abonaților cu apeluri către numere alocate pentru servicii de informații privind abonații, având în vedere scopul de consum complet diferit (în condițiile în care apelantul cunoaște datele părții apelate, acesta nu are nevoie să achiziționeze servicii pentru informații privind abonații), caracteristicilor diferite și a metodei de tarifare diferite.

Din punct de vedere al substituibilității ofertei, furnizorii de servicii cu valoare adăugată sau cei de apeluri la puncte mobile pot intra într-un timp scurt și fără investiții semnificative pe piața serviciilor de informații privind abonații, în condițiile în care are loc o creștere tarifară cu 5-10% (corespunzătoare testului monopolistului ipotetic).

Cu toate acestea, în lipsa îndeplinirii criteriului substituibilității cererii, ANCOM consideră că atât serviciile cu valoare adăugată, cât și serviciile de informații privind abonații formează piețe cu amănuntul ale produsului distincte.

Având în vedere că prezenta analiză vizează piețele relevante ale serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile, piețe de gros, ANCOM cercetează în ce măsură serviciile de terminare a apelurilor la numere nongeografice utilizate pentru servicii cu valoare adăugată fac parte din piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile într-o rețea publică de telefonie.

Din punct de vedere tehnic, furnizarea serviciilor cu valoare adăugată presupune utilizarea unei platforme inteligente conectate la rețeaua unui operator de rețele de comunicații electronice prin intermediul sistemului de semnalizare pe canal comun SS7 sau al unui alt tip de interfață. Interconectarea acestora cu rețelele de comunicații electronice face posibil accesul utilizatorilor finali sau al furnizorilor de servicii care nu operează o rețea de acces la serviciile în cauză. Este de menționat că, în România, există atât furnizori de comunicații electronice, cât și furnizori de servicii de conținut, servicii diverse sau servicii de interes public care au acorduri de interconectare pentru a se conecta la rețeaua altor operatori în vederea terminării apelurilor, dar există și cazuri în care furnizorii de servicii de conținut au și calitatea de furnizori de servicii de comunicații electronice, oferind apeluri de tipul „*oricine către oricine*”, pe baza unor acorduri de interconectare cu alți operatori de rețele publice de telefonie. În acest sens, Autoritatea consideră adecvată analiza substituibilității cererii și a ofertei între cele două categorii de servicii, la nivelul pieței de gros.

Considerând, în primă instanță, substituibilitatea din punct de vedere al cererii între serviciile de terminare a apelurilor într-o rețea publică de telefonie la puncte mobile și serviciile oferite prin intermediul apelurilor către numere nongeografice cu valoare adăugată, acestea se deosebesc fundamental în ceea ce privește quantumul și modalitatea de încasare a tarifului. Operatorul rețelei în care se termină apelul va percepe operatorului rețelei în care sunt originare apelurile tariful pentru interconectare în vederea terminării la puncte mobile a apelului (cel reglementat), costurile aferente utilizării platformei inteligente, precum și tariful cu amănuntul corespunzător valorii adăugate a serviciului respectiv. Mai departe acesta va factura apelantului, un tarif special comparativ cu cel al unui apel de tipul „*oricine către oricine*”, care va reflecta costul apelului,

costul aferent utilizării platformei inteligente de către operatorul care termină apelul și costul informației obținute în urma utilizării serviciului.

Cu toate acestea, un furnizor de servicii cu valoare adăugată are posibilitatea de a negocia tarifele pentru terminare cu operatorul care finalizează apelurile către serviciile cu valoare adăugată. Acest lucru se datorează faptului că furnizorul de servicii de conținut are ca opțiune terminarea apelurilor în rețeaua oricărui operator care este interconectat cu operatorul în rețeaua căruia sunt terminate apelurile. Astfel, există o presiune concurențială asupra acestuia, astfel încât serviciile pentru terminare în propria rețea nu vor fi tarificate excesiv.

Pe baza considerentelor mai sus menționate, Autoritatea consideră că nu există substituibilitate între cele două servicii, la nivelul cererii.

Având în vedere substituibilitatea ofertei, serviciile de terminare a apelurilor pentru servicii cu valoare adăugată presupun terminarea către numere nongeografice, nefiind necesar ca un operator ce dorește furnizarea de astfel de servicii să aibă o rețea cu un grad de acoperire mare. În ceea ce privește terminarea la puncte mobile, operatorul rețelei are nevoie de un grad mare de acoperire pentru a păstra conectivitatea dintre terminalul mobil al utilizatorului și rețeaua sa, și ca o consecință, conectivitatea dintre utilizatorii rețelei, cât și dintre utilizatorii diferitelor rețele. Astfel, în condițiile unei creșteri tarifare cu 5-10% (corespunzătoare testului monopolistului ipotetic), un furnizor de comunicații electronice poate intra pe piața serviciilor de terminare a apelurilor pentru servicii cu valoare adăugată într-un interval de timp rezonabil și fără investiții costisitoare. În ceea ce privește posibilitatea intrării pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la numere nongeografice specifice serviciilor furnizate la puncte mobile, piață caracterizată în general de economii de scară și de scop, o creștere tarifară cu 5-10% nu ar determina apariția de noi oferte pe piață într-un interval de timp rezonabil și fără investiții considerabile.

Prin urmare, pe baza considerentelor expuse de către Autoritate, aceasta concluzionează că **serviciile de terminare a apelurilor la numere nongeografice utilizate pentru servicii cu valoare adăugată nu fac parte din aceeași piață relevantă cu serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile la numerele nongeografice pentru apeluri de tipul „oricine către oricine”**.

3.4.4. Analiza constrângerilor indirecte de ordin concurențial asupra tarifelor de terminare a apelurilor la puncte mobile

Lărgind sfera analizei de substituibilitate, au fost avute în vedere inclusiv soluțiile alternative pe care un apelant le-ar putea folosi ca servicii-substitut pentru un apel către un număr național nongeografic pentru servicii de telefonie la puncte mobile. Alternativele avute în vedere sunt transmiterea de mesaje sub forma mesajelor scurte (SMS), a mesajelor multimedia (MMS) sau mesaje mai lungi prin intermediul poștei electronice (e-mail), reducerea duratei unui apel, solicitarea din partea apelantului să fie apelat înapoi (call-back), respectiv realizarea unui apel prin intermediul tehnologiei VoIP.

Având în vedere criteriul substituibilității cererii, aplicat cu ajutorul testului monopolistului ipotetic, se evaluează dacă, conform principiului „partea apelantă plătește”, utilizatorii finali apelanți reacționează la o creștere cu 5-10% a tarifelor cu înlocuirea apelurilor cu alte metode alternative, generând o pierdere pentru operatorul care a majorat tarifele.

Utilizarea de servicii de mesaje scurte (SMS) sau alte categorii de servicii de mesaje furnizate la puncte mobile (MMS, email)

ANCOM consideră că nu există argumente pentru a susține substituibilitatea cererii între serviciile de mesaje (SMS, MMS, e-mail), pe de o parte, și serviciile de apeluri la puncte mobile, pe de alta. Astfel, utilizatorii finali percep serviciile de mesaje scurte ca fiind complementare serviciilor de telefonie la puncte mobile, având în vedere faptul că ambele sunt accesibile de pe terminalul mobil, dar scopul în care sunt utilizate este diferit. Prin urmare, este puțin probabil ca modificarea tarifelor pentru apelurile către un terminal mobil, determinată de tarifele aferente serviciului de terminare a apelurilor, să poată exercita vreo constrângere concurențială asupra tarifelor percepute pentru mesajele SMS, MMS sau e-mail.

În primul rând, printre elementele principale care diferențiază aceste categorii de mesaje de apelurile de voce către terminale mobile, pot fi menționate atât orizontul de timp vizat pentru transmiterea conținutului, cât și timpul necesar transmiterii mesajului în sine. În acest sens, un mesaj SMS, MMS sau e-mail necesită un interval mai mare de timp pentru a fi compus, în cazul SMS-urilor, fiind limitat și la un anumit număr de caractere.

Alt element distinctiv între cele două categorii de servicii este lipsa de promptitudine a răspunsurilor în cazul mesajelor transmise. Astfel, în momentul efectuării unui apel, promptitudinea răspunsului este imediată, comunicarea realizându-se în timp real, apelantul asigurându-se că apelatul a recepționat informația transmisă și poate acționa în consecință. În ceea ce privește mesajele SMS, MMS și e-mail, destinatarul poate să observe recepționarea lor în timp util sau nu, decalându-se momentul interacțiunii între cele două părți.

Considerând criteriul substituibilității ofertei, furnizarea de servicii de mesaje scurte, MMS sau e-mail, pe de o parte, și de apeluri de voce, pe de alta, presupune atât utilizarea unor echipamente și capacități diferite de rețea, cât și a unor tehnologii diferite de transmitere. De asemenea, Autoritatea are în vedere măsura în care furnizarea serviciilor de mesaje afectează nivelul de profitabilitate al furnizorului care oferă servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile. Având în vedere faptul că atât serviciile de mesaje, cât și serviciile de apeluri sunt oferite simultan pe același terminal mobil de către același furnizor, acesta are libertatea de a-și stabili tarifele astfel încât acestea să nu exercite presiuni concurențiale unele asupra celorlalte. În consecință, ANCOM consideră că substituibilitatea ofertei este un criteriu irelevant în cazul de față, dat fiind că stabilirea tarifelor pentru terminare nu este influențată de tarifarea celor două categorii de servicii.

În concluzie, mesajele scurte, mesajele multimedia sau alte categorii de servicii de mesaje nu reprezintă o alternativă viabilă pentru apelurile de voce, în condițiile creșterii cu 5-10% a tarifelor corespunzătoare serviciilor de terminare. Mai mult, din punct de vedere al modului de utilizare și al funcționalității, serviciile de mesaje și serviciile de apeluri voce sunt percepute ca fiind complementare de către utilizatorii finali.

Adoptarea unor măsuri precum micșorarea duratei apelurilor sau solicitarea părții apelante de a fi sunată înapoi de către partea apelată („call back”)

În condițiile aplicării principiului „partea apelantă plătește”, apelantul poate realiza diminuarea cheltuielilor cu efectuarea apelurilor către rețele publice de telefonie la puncte mobile fie prin reducerea duratei apelurilor, fie prin solicitarea adresată părții apelate de a suna înapoi (*call back*). Cu toate acestea, simpla existență a acestor opțiuni este puțin probabil să impună constrângeri de ordin concurențial asupra tarifelor percepute pentru terminarea apelurilor într-o rețea publică de telefonie la puncte mobile.

Astfel, în primul rând, comportamentul de consum al utilizatorilor nu confirmă posibilitatea de substituție între apelurile dintre abonații serviciilor de telefonie la puncte mobile și micșorarea duratei apelurilor, durata medie a unui apel realizat prin intermediul rețelelor publice mobile fiind în continuă creștere. Aceeași concluzie se desprinde și în ceea ce privește solicitarea părții apelante de a fi sunată înapoi.

Mai mult, un apel cu o durată redusă poate să nu satisfacă nevoile inițiale de comunicare ale părții apelante, ceea ce este foarte probabil în condițiile în care se pleacă de la comportamentul rațional al consumatorului (efectuează apelul pentru că are nevoie și pune în balanță nevoia de comunicare cu costurile apelului). De asemenea, trebuie menționat faptul că majoritatea utilizatorilor este tarifată în funcție de principiul 60+1 (primul minut al unui apel fiind taxat prin rotunjire la minut, după primul minut taxarea fiind efectuată la secundă), astfel că aceștia nu au posibilitatea de a reduce costurile unei convorbiri sub un anumit nivel, corespunzător unui minut de convorbire.

Prin urmare, având în vedere considerentele menționate, Autoritatea consideră că nu există substituibilitate a cererii în cazul de față, opțiunile dezbătute nefiind în măsură să exercite constrângeri concurențiale asupra tarifelor aferente serviciilor de terminare a apelurilor în rețelele publice de telefonie.

Utilizarea serviciilor de apeluri furnizate prin tehnologia de tip VoIP, inclusiv a celor de tip OTT

După cum a fost detaliat în „Expunerea de motive la măsurile Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații de identificare, analiză și reglementare a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe în rețelele publice de telefonie”, serviciile de apeluri furnizate prin intermediul tehnologiei de tip VoIP, atât cele cu gestiunea calității, cât și cele fără gestiunea calității, dar care beneficiază de resurse de numerotație alocate, fac parte din piața relevantă a serviciilor de terminare la puncte fixe a apelurilor. Argumentul principal în acest sens ține de lipsa mobilității determinată de utilizarea terminalelor fixe sau a PC-urilor, față de utilizarea terminalelor mobile.

În ce privește presiunile concurențiale indirecte asupra tarifelor de terminare la puncte mobile, exercitate de introducerea pe scară din ce în ce mai largă a „aplicațiilor” sau serviciilor „de conținut”, denumite generic servicii OTT²⁶, în particular a serviciilor VoIP care pot fi utilizate prin instalarea de către utilizatorul final a unor aplicații software specifice, pentru a efectua și recepționa apeluri prin intermediul terminalelor mobile care permit utilizarea tehnologiilor Wi-Fi, 3G, 4G etc, și care dispun de o conexiune activă de acces la internet, fără a se utiliza numerotația mobilă, analiza a arătat următoarele:

La nivelul pieței cu amănuntul, există o cerere în creștere pentru serviciile OTT prin intermediul unei rețele mobile, fiind rezultatul creșterii disponibilității accesului la internet în bandă largă prin intermediul platformelor mobile, corelat cu creșterea performanței echipamentelor terminale. Pe de o parte, se poate spune că anumite servicii OTT (cum ar fi Viber, Skype, Facebook Messenger sau Whatsapp) s-au dezvoltat într-un mod care arată că pot fi considerate alternative ale serviciilor de comunicații electronice pe care operatorii le furnizează, acestea permițând atât servicii de voce, cât și transmiterea de mesaje. Totuși, cu toate că cele mai multe servicii OTT sunt gratuite, acestea nu au ajuns încă la nivelul la care ar putea fi considerate substitute

²⁶engl. Over The Top – conținut, servicii sau aplicații furnizate în mediul on-line prin internetul deschis (excluzând adresele IP private). Exemple de OTT-uri sunt aplicațiile pentru rețele sociale, pentru hărți, pentru mesagerie instantanee sau tip e-mail, comunicare audiovideo, etc.

reale pentru apelurile efectuate către numere aparținând rețelelor de telefonie mobilă, unul dintre argumente fiind acela că, pentru realizarea unui apel prin intermediul serviciilor OTT, atât partea apelantă, cât și partea apelată trebuie să aibă acces la internet și, mai mult, să fie conectate simultan, ceea ce nu este probabil a se întâmpla de fiecare dată. Pe lângă neconcordanța de ordin temporal, este de menționat și faptul că partea apelată plătește, la rândul ei, tariful corespunzător serviciilor de acces la internet, în timp ce în cazul apelurilor de tipul „*oricine către oricine*”, conform principiului „*partea apelantă plătește*”, orice apel recepționat este gratuit pentru apelat. Așadar, deși în aparență serviciile de tip OTT sunt gratuite, în realitate există costurile asociate serviciilor de acces la internet. Mai mult, calitatea serviciilor OTT depinde de calitatea conexiunii la internet la puncte mobile, astfel încât, în cazurile în care calitatea este scăzută, serviciile OTT nu asigură nivelul de calitate oferit prin intermediul apelurilor realizate prin intermediul unei rețele mobile de telefonie.

De asemenea, în cazul serviciilor OTT, nu sunt necesare resurse de numerotație, iar posibilitatea mobilității este restricționată în cazul utilizării anumitor tehnologii de acces. Ca atare, din punct de vedere al caracteristicilor funcționale, substituibilitatea între apelurile de tipul „*oricine către oricine*” la puncte mobile și utilizarea serviciilor de apeluri furnizate prin tehnologia de tip VoIP este puțin probabil a crea presiuni concurențiale directe și suficiente asupra tarifelor percepute pentru serviciile de apeluri la puncte mobile.

Deși tarifele pentru servicii de acces la internet de la terminale mobile au scăzut în perioada avută în vedere (2011-2015), ANCOM nu consideră că în orizontul de timp supus analizei este probabil ca această scădere să determine presiuni concurențiale suficiente asupra tarifelor aferente serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile.

3.4.5. Analiza necesității definirii pieței serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile la nivelul fiecărei rețele publice de telefonie

Având în vedere specificul serviciului de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie, ANCOM analizează în cele ce urmează necesitatea definirii unei piețe distincte a serviciilor de terminare în fiecare rețea publică de telefonie. Alte posibilități ar fi fie definirea unei piețe comune pentru terminarea la puncte mobile în toate rețelele de telefonie, fie, la polul opus, definirea unei piețe distincte pentru serviciile de terminare a apelurilor la fiecare număr, asignat fiecărui abonat, în fiecare rețea. Concluziile cu privire la definiția pieței relevante a produsului se bazează pe criteriile substituibilității cererii și ofertei, atât la nivelul pieței de gros, cât și la nivelul pieței cu amănuntul.

a) Substituibilitatea cererii la nivelul pieței cu amănuntul

În cele ce urmează, ANCOM evaluează dacă utilizatorii finali au posibilitatea să substituie, luând în calcul caracteristicile funcționale și de preț specifice, diversele servicii de terminare a apelurilor. În urma aplicării testului monopolistului ipotetic, toate produsele/serviciile cu care utilizatorii finali ar substitui serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile într-o rețea publică de telefonie ca urmare a creșterii cu 5-10% a tarifelor aferente sunt considerate parte a pieței relevante.

Conform principiului „*partea apelantă plătește*” persoana care inițiază apelul plătește un tarif ce conține înglobat costul corespunzător serviciului de terminare a apelurilor la puncte mobile, quantumul tarifului depinzând de operatorul în a cărui rețea este terminat apelul. Astfel, o creștere a tarifului aferent serviciului

de terminare determină un cost mai ridicat pentru apelant, neavând niciun impact direct asupra resurselor apelatului.

În acest context, dacă un operator monopolist ipotetic crește tariful pentru serviciile de terminare în propria rețea cu 5-10%, pot exista constrângeri concurențiale la nivelul pieței de gros din partea utilizatorilor finali. Spre exemplu, ca urmare a creșterii tarifare, utilizatorii finali pot fi puși în situația de a nu mai primi apeluri telefonice de la anumiți apelanți deoarece prețul este prea ridicat. În aceste condiții, cel mai probabil este ca aceștia din urmă să schimbe furnizorul de servicii de telefonie la puncte mobile la care sunt abonați.

Prin urmare, Autoritatea va analiza în ce măsură serviciile de apeluri la puncte mobile pot fi înlocuite cu alte servicii de apeluri, cele din urmă determinând ca decizia de creștere a tarifelor de către monopolistul ipotetic să fie neprofitabilă. Analiza de substituibilitate este condusă la nivelul pieței cu amănuntul și are în vedere atât perspectiva părții apelante, persoana care realizează un apel către o rețea publică de telefonie la puncte mobile, cât și cea a părții apelate, persoana care recepționează apelul, fiind conectată într-o rețea publică de telefonie la puncte mobile.

A. Analiza comportamentului părții apelante

Pornind de la premisa unei creșteri mici dar semnificative și netranzitorii a tarifului la nivelul pieței cu amănuntul (ca urmare a creșterii tarifului pentru serviciile de terminare la nivel de gros), apelantul are, teoretic, următoarele posibilități de substituție: poate să înlocuiască apelul mobil-mobil în afara rețelei cu un apel fix-mobil în cadrul aceleiași rețele de comunicații electronice, dat fiind că în afara de Lycamobile S.R.L. toți furnizorii de servicii de telefonie la puncte mobile oferă și servicii de telefonie la puncte fixe²⁷, ori poate efectua un apel mobil-mobil în cadrul aceleiași rețele.

În cazul în care se consideră un apel fix-mobil, apelantul trebuie să fie conectat la un terminal fix și să dețină un abonament la o rețea publică de telefonie la puncte fixe. Mai mult, dacă este vorba despre un apel fix-mobil în aceeași rețea publică de telefonie, această situație presupune ca apelantul să fie conectat la un terminal fix în aceeași rețea cu cea a apelatului. Apelantul fie deține atât un terminal fix, cât și unul mobil, putând efectua apeluri de pe ambele, fie renunță la serviciile asociate terminalului mobil, datorită prețului prea ridicat al apelurilor, înlocuindu-l cu serviciile oferite de un operator de telefonie la puncte fixe.

În cazul unui apel mobil-mobil în aceeași rețea publică de telefonie, apelantul efectuează convorbirea în cadrul aceleiași rețele la care este și el conectat. Această situație presupune ca ambele părți să folosească serviciile de telefonie la puncte mobile ale aceluiași furnizor, putând folosi servicii de telefonie la puncte mobile ale mai multor furnizori simultan, pe de o parte, sau, alternativ, apelantul să renunțe la serviciile de telefonie la puncte mobile oferite de furnizorul inițial și să îl înlocuiască cu furnizorul de acces al părții apelate, ca urmare a creșterii tarifare considerate.

²⁷Ofertele comerciale ale Telekom Romania Mobile Communications S.A. și Telekom Romania Communications S.A. nu fac distincție între rețeaua Telekom Romania Mobile Communications S.A. și rețeaua Telekom Romania Communications S.A.

Realizarea unui apel fix-mobil în aceeași rețea publică de telefonie, în locul realizării unui apel mobil-mobil în rețele publice diferite de telefonie

Autoritatea a analizat care este comportamentul potențial al părții apelante, în condițiile în care tariful pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile într-o anumită rețea publică de telefonie ar crește, determinând, ca o consecință, o creștere a tarifului cu amănuntul pentru apelurile către abonații furnizorului respectiv. În acest caz, este probabil ca partea apelantă să încerce să substituie apelul mobil-mobil cu un apel fix-mobil, spre exemplu. Astfel, un apel mobil-mobil în rețele diferite de telefonie are ca potențial substituit un apel fix-mobil în cadrul aceleiași rețele de telefonie.

Deși, în general, un apel mobil-mobil în rețele diferite de telefonie este mai scump decât un apel fix-mobil în aceeași rețea de telefonie, trebuie luată în calcul și investiția generată de achiziționarea unui abonament și respectiv a unui terminal fix, în cazul în care apelantul nu beneficiază de acestea deja. Mai mult, serviciul de apeluri trebuie achiziționat de la furnizorul în rețeaua căruia este conectată partea apelată, apelantul neavând de ales, dat fiind că dorește să beneficieze de tarifele mai reduse percepute în cazul unui apel fix-mobil în aceeași rețea. Pe de altă parte, în cazul în care apelantul beneficiază deja de servicii de telefonie la puncte fixe, dar furnizate de un alt operator decât cel vizat, este foarte puțin probabil ca acesta să fie dispus să schimbe furnizorii de servicii de telefonie fixă pentru a putea beneficia de tarife mai avantajoase pentru convorbirile cu apelatul, în rețeaua acestuia, chiar și în cazul unei creșteri a tarifului. Dacă se ia în considerare și faptul că apelantul dorește să inițieze convorbiri telefonice către mai mulți apelați de-a lungul timpului, atunci această substituibilitate nu este fezabilă deoarece presupune ca apelantul să fie conectat la toate rețelele de telefonie la puncte fixe operate de furnizorii de telefonie la puncte mobile, având în vedere că distribuția în funcție de numărul de abonați este relativ echilibrată (discrepanțele dintre numărul de abonați ai operatorilor fiind explicabile prin momentul intrării pe piață).

În urma implementării portabilității numerelor, devine din ce în ce mai dificil pentru apelant să identifice rețeaua de telefonie la puncte mobile la care este conectat echipamentul apelatului, în funcție de numerotația alocată acestuia. Astfel, posibilitatea de a substitui un apel mobil-mobil în rețele diferite cu un apel fix-mobil în aceeași rețea este și mai mult diminuată de faptul că este posibil ca rețeaua de terminare a apelului să fie necunoscută apelantului.

De asemenea, diferențele de tarife între apelurile mobil-mobil efectuate în rețele diferite de telefonie și apelurile fix-mobil efectuate în cadrul aceleiași rețele de telefonie pot avea ca explicație, pe de o parte, faptul că, în cazul unei convorbiri mobil-mobil, apelantul poate să efectueze oricând convorbirea, nefiind condiționat de prezența într-o casă/într-un birou etc., unde să existe o linie de acces de telefonie la puncte fixe, și, pe de altă parte, delimitarea între categoria utilizatorilor finali sensibili la modificările de tarife și categoria utilizatorilor finali mai puțin sensibili la astfel de modificări, influențând astfel decizia acestora cu privire la rețeaua utilizată și, în consecință, determinând menținerea nivelului tarifelor de terminare respective.

Având în vedere considerentele menționate anterior, opinia ANCOM este că realizarea unui apel mobil-mobil în rețele diferite de telefonie nu este interschimbabilă cu efectuarea unui apel fix-mobil în cadrul aceleiași rețele de telefonie. Deși din punct de vedere al tarifelor percepute există un anumit grad de substituibilitate având în vedere că apelurile fix-mobil în aceeași rețea sunt mai ieftine decât apelurile mobil-mobil în rețele diferite, din punct de vedere al caracteristicilor tehnice și funcționale este puțin probabilă existența unor constrângeri concurențiale pe termen scurt astfel încât eventuala creștere a tarifelor pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile într-o rețea publică de telefonie să fie neprofitabilă.

Realizarea unui apel mobil-mobil în aceeași rețea publică de telefonie mobilă, în locul realizării unui apel mobil-mobil în rețele publice diferite de telefonie la puncte mobile

În acest caz, Autoritatea are în vedere situația în care apelantul alege să efectueze convorbirea către partea apelată din aceeași rețea la care aceasta este conectată, ca urmare a creșterii prețului serviciului de terminare a apelurilor la puncte mobile pentru apelurile provenite din alte rețele. Astfel, ar rezulta că apelantul consideră substituibile apelurile între două rețele publice de telefonie la puncte mobile, tariful cu amănuntul al apelurilor în rețea exercitând presiuni concurențiale asupra tarifului cu amănuntul al apelurilor efectuate în afara rețelei de referință.

În mod similar situației precedente, apelurile în cadrul aceleiași rețele sunt mai ieftine decât apelurile în afara rețelei de origine. Cu toate acestea, partea apelantă trebuie să dețină mai multe cartele SIM corespunzătoare serviciilor furnizate de diverși operatori de telefonie la puncte mobile, în funcție de rețelele la care sunt conectați apelanții vizati, fie să renunțe la serviciile furnizate de operatorul de la care le achiziționează în prezent, pentru a realiza apeluri în aceeași rețea cu cea a apelatului.

De asemenea, utilizarea pe scară largă a apelurilor în cadrul aceleiași rețele de telefonie la puncte mobile nu va fi posibilă deoarece utilizatorii finali sunt distribuiți între mai multe rețele mobile astfel încât gradul de substituibilitate între categoria de apeluri efectuate în aceeași rețea și cea a apelurilor efectuate în rețele diferite este scăzut. În ceea ce privește portabilitatea numerelor de telefon între rețele mobile, acestea diminuează și mai mult gradul de substituibilitate deoarece îngreunează identificarea rețelei de destinație a apelului. Astfel, apelantul are dificultăți în alegerea cartelelor SIM active în rețeaua la care este conectată persoana apelată.

În concluzie, ANCOM consideră că este puțin probabil ca utilizatorii finali care inițiază apeluri către numerotație asignată la puncte mobile să poată exercita constrângeri concurențiale la nivelul pieței de gros asupra tarifelor practicate pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile, neexistând substituibilitate a cererii pentru terminarea apelurilor într-o rețea de telefonie la puncte mobile.

B. Analiza comportamentului persoanei apelate

În cele ce urmează, Autoritatea are în vedere potențialul comportament manifestat de partea apelată, ca răspuns la creșterea tarifelor pentru terminarea apelurilor la puncte mobile în rețeaua la care este conectată și, implicit, creșterea tarifului pe piața cu amănuntul. După cum a fost menționat anterior, în România principiul ce guvernează fluxurile financiare corespunzătoare apelurilor telefonice este cel conform căruia „partea apelantă plătește”, astfel încât creșterea tarifară nu are un impact direct asupra apelatului. Cu toate acestea, el poate fi afectat indirect, spre exemplu în condițiile în care apelanții consideră tarifele prea ridicate și nu mai efectuează convorbiri telefonice către acesta.

O opțiune pentru partea apelată este să renunțe la serviciile oferite de furnizorul care a crescut tarifele și să apeleze la serviciile altui furnizor. În condițiile în care mai mulți abonați adoptă o astfel de poziție, furnizorul în cauză poate fi pus în situația în care diminuarea veniturilor ca urmare a pierderii abonaților este mai mare decât câștigul rezultat în urma creșterii tarifare. Cu toate acestea, pentru ca furnizorul respectiv să ajungă la concluzia că o astfel de creștere este neprofitabilă, trebuie ca abonații săi să aibă o cerere foarte elastică la prețul serviciilor operatorului, pe de o parte, și să se coordoneze între ei astfel încât să determine

un impact semnificativ asupra operatorului, pe de alta. Or, este puțin probabil ca, în practică, cele două condiții să fie simultan îndeplinite astfel încât să se manifeste constrângeri concurențiale din partea apelanților.

În ceea ce privește „efectul de grup”²⁸, situație în care partea apelată este direct interesată de tarifele plătite de către partea apelantă, ANCOM consideră că impactul acestui efect asupra politicii de tarifare a unui furnizor monopolist ipotetic este limitat. În sprijinul acestei afirmații vine și faptul că, deși membrii unui grup doresc să fie conectați la aceeași rețea pentru a beneficia de tarife mai reduse, aceștia efectuează procentual mai multe apeluri către persoane din afara grupului decât către cele din grup. Mai mult, în momentul alegerii rețelei la care se conectează, există alte caracteristici ce primează pentru utilizatorii finali. Printre acestea putem menționa acoperirea rețelelor, calitatea serviciilor, valoarea abonamentului (care de obicei include atât minute în rețea cât și minute în afara rețelei), reputația companiei, gama și prețul telefoanelor mobile disponibile etc.

Prin urmare, ANCOM consideră că, din punct de vedere al apelatului, este dificilă determinarea unei constrângeri concurențiale care să facă neprofitabilă o creștere a tarifelor pentru terminarea apelurilor la puncte mobile într-o rețea publică de telefonie.

b) *Substituibilitatea cererii la nivelul pieței de gros*

Cererea de servicii de terminare, la nivelul pieței de gros, este reprezentată, în principal, de furnizorii de rețele publice de telefonie. Pentru a oferi utilizatorilor finali – care sunt fie clienți proprii, fie clienți ai altor furnizori, prin serviciul de tranzit al apelurilor – posibilitatea de a beneficia în mod permanent de servicii de telefonie destinate publicului (primirea și inițierea de apeluri), furnizorii de rețele publice de telefonie sunt obligați să achiziționeze servicii de interconectare în vederea terminării apelurilor în rețelele altor operatori de telefonie la puncte mobile, asigurând astfel finalizarea apelurilor inițiate de abonații proprii la cât mai multe destinații.

Având în vedere că furnizorul în rețeaua căruia se originează apelurile nu are altă variantă decât achiziționarea serviciilor de terminare de la furnizorul care operează rețeaua la care este conectat abonatul apelat, elasticitatea cererii în funcție de preț pentru serviciile de terminare este scăzută, iar tarifele de pe piața cu amănuntul nu determină constrângeri pe piața de gros. Prin urmare, substituibilitatea cererii este inexistentă, terminarea neputându-se face în rețeaua operatorului vizat fără încheierea unui acord de interconectare în acest sens.

De asemenea, din punct de vedere al locației de unde se inițiază un apel, ANCOM consideră că serviciile de terminare a apelurilor nu se diferențiază în funcție de originea națională sau internațională a acestora, în funcție de faptul că au fost inițiate într-o rețea fixă sau mobilă sau în funcție de numărul de rețele de comunicații electronice prin care a fost tranzitat apelul înaintea terminării acestuia.

Lipsa substituibilității cererii indică fără echivoc faptul că furnizarea de apeluri către fiecare destinație individuală poate determina piețe relevante diferite, un furnizor monopolist ipotetic având posibilitatea de a crește în mod profitabil, peste nivelul competitiv, tarifele cu amănuntul către destinații specifice. Mai mult, chiar dacă furnizorii de comunicații electronice pot termina apelurile la puncte mobile într-o anumită rețea atât în mod direct, cât și în mod indirect (prin intermediul tranzitului național sau internațional în funcție de

²⁸Efectul de grup se referă la beneficiile pe care un abonat al unei rețele publice de telefonie mobilă le are datorită faptului că persoanele cu care are contact (prietenii săi, familia, cunoștințele, colegii de serviciu etc.) sunt conectate la aceeași rețea de telefonie mobilă.

acordurile de interconectare), este puțin probabil ca tarifele pentru terminare să fie similare astfel încât să manifeste presiuni concurențiale unele asupra celorlalte.

În concluzie, din punctul de vedere al cererii, piața de terminare a apelurilor la puncte mobile trebuie definită la nivelul fiecărei rețele mobile de telefonie.

Pentru a susține cele sus menționate, în cele ce urmează, ANCOM va evalua substituibilitatea ofertei pe piața de gros a serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile într-o rețea publică de telefonie.

c) Substituibilitatea ofertei la nivelul pieței de gros

În ceea ce privește oferta pe piața de gros, aceasta este reprezentată de furnizorii de rețele publice mobile de telefonie care asigură terminarea apelurilor transmise de la unul sau mai multe puncte de acces către propriii abonați, fiind necesar ca respectivii furnizori să opereze o rețea de acces.

Pentru a evalua posibilitatea substituirii ofertelor de servicii de terminare ale diferiților operatori este avută în vedere situația potențială a terminării unui apel în alte rețele publice de telefonie la puncte mobile decât rețeaua la care este conectată partea apelată.

Substituibilitatea ofertei la nivelul pieței de gros presupune ca serviciul de terminare a apelurilor la puncte mobile într-o anumită rețea publică de telefonie să poată fi furnizat de un alt operator decât cel care furnizează accesul părții apelate. Or, după cum a fost menționat anterior, terminarea apelurilor într-o anumită rețea de telefonie nu se poate face fără cooperarea operatorului respectiv, decât eventual în situația în care rețeaua acestuia ar fi cumpărată de un alt operator. Cu toate acestea, chiar și în situația prezentată anterior, cei doi operatori nu ar intra în competiție pe piața de gros, unul înlocuindu-l pe celălalt.

De asemenea, în condițiile aplicării principiului „*partea apelantă plătește*”, apelatul este indiferent, în genere, la quantumul tarifelor suportate de către apelant, alegerea rețelei în care se termină apelurile aparținându-i apelatului. În pofida posibilității existente de alegere a rețelei în care se originează un apel, în prezent, nu există posibilitatea tehnică care să permită selectarea, de către operatorul în rețeaua căruia este originat apelul, a rețelei în care se va termina apelul, atunci când este vorba de o rețea diferită de rețeaua la care este conectată partea apelată.

3.4.5.1 Serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile către utilizatorii operatorilor de rețele mobile virtuale și, respectiv, către utilizatorii operatorilor care dețin un acord de roaming național

Operatorul mobil virtual (MVNO) este definit ca fiind acea entitate care furnizează servicii de comunicații electronice la puncte mobile, fără a deține o licență proprie de utilizare a frecvențelor radio și fără a avea în mod necesar toate elementele de rețea și/sau infrastructura cerută pentru a furniza servicii de comunicații mobile.

Segmentul de piață avut în vedere, de regulă, la nivelul pieței cu amănuntul de către un operator MVNO este, în general, unul de nișă, fie din perspectiva categoriei de clienți vizate, fie din perspectiva serviciilor pe care acesta le furnizează clienților săi, care sunt diferite de cele ale operatorilor mobili tradiționali (inclusiv operatorul mobil gazdă) existenți pe piață la un moment dat, aceste servicii presupunând fie o caracteristică specifică brand-ului (ce poate deveni și valoare adăugată), fie tarife mai reduse pentru servicii/pachete.

Măsura în care un MVNO poate influența tariful serviciului de terminare a apelurilor la puncte mobile într-o rețea publică de telefonie depinde de relația sa cu operatorul rețelei mobile gazdă, în speță de modelul

de afaceri implementat și de nivelul investiției la nivel de infrastructură de rețea. Există mai multe categorii de operatori de rețele mobile virtuale, în funcție de gradul de independență pe care un astfel de furnizor îl are în relația cu operatorul gazdă, respectiv, în relația cu utilizatorii finali.

Un operator mobil virtual complet (MVNO „complet”) deține controlul asupra propriilor servicii pe care le furnizează la nivelul pieței cu amănuntul și operează propriile elemente de rețea (core network), utilizate pentru furnizarea de servicii către clienți (de exemplu, HLR, VLR, (G)MSC, EIR, AuC, (G)SMSC, SGSN), ceea ce permite un grad foarte mare de independență - flexibilitate crescută în proiectarea și implementarea de noi servicii. Un operator mobil virtual complet poate emite propriile carduri SIM, dar nu deține drepturi de utilizare a frecvențelor radio și, în consecință, nu poate opera o rețea radio de acces (de exemplu, stații de bază, controlere ale rețelei radio). Pe de altă parte, un astfel de operator poate încheia propriile acorduri de interconectare în vederea terminării apelurilor la puncte mobile și controlează relația cu utilizatorii finali în întregime.

Astfel, din perspectiva relației cu furnizorul care dorește să achiziționeze servicii de terminare de apeluri către utilizatorii unui MVNO complet, rezultă că acesta din urmă poate impune o creștere mică, dar semnificativă și de durată a tarifului de terminare a apelurilor către abonații proprii, determinând o piață de terminare individuală.

Un operator mobil virtual simplificat (MVNO „simplificat”) nu deține elemente de infrastructură de rețea de comunicații tip comutator, având doar mijloacele care îi permit controlul relației cu clientul. Cea mai mare parte a operatorilor virtuali din această categorie sunt simpli distribuitori. În cadrul acestui tip operațional se pot emite carduri SIM proprii, utilizând propria denumire de marcă (brand).

Un operator mobil virtual intermediar (MVNO „intermediar”) este un tip de operator ale cărui servicii prezintă caracteristici care se încadrează între cele ale operatorului mobil virtual „simplificat” și cele ale operatorului mobil virtual „complet”. Există mai multe tipuri de operatori virtuali „intermediari” în funcție de serviciile oferite și de gradul de independență față de operatorul de rețea mobilă. În practica internațională, această categorie se împarte în două subcategorii:

- Operatori virtuali - furnizori de servicii – în plus față de operatorii virtuali simplificați aceste tipuri de operatori virtuali își gestionează toate procesele legate de relațiile cu clienții și toate procesele de facturare pentru serviciile oferite;
- Operatori virtuali - furnizori de servicii cu valoare adăugată – în plus față de operatorii virtuali furnizori de servicii, acești operatori dispun de unele elemente de rețea, care asigură controlul asupra serviciilor oferite. Acești operatori virtuali pot lansa cu ușurință servicii cu valoare adăugată precum mesageria vocală, notificare apeluri pierdute, rețele private virtuale (VPN) etc.

În cazul operatorilor mobili virtuali de tip simplificat sau intermediar, apelurile către propriii abonați sunt rutate direct către rețeaua operatorului gazdă, în care este implementată numerotația, iar plata tarifului de terminare de către operatorii în rețelele cărora sunt originare apelurile se face direct către operatorul rețelei gazdă. Astfel, rezultă că doar acesta din urmă poate impune, ipotetic vorbind, o creștere mică, dar semnificativă și de durată a tarifului de terminare a apelurilor inclusiv către utilizatorii unui operator MVNO de tip simplificat sau intermediar, dat fiind că se ocupă în mod direct de încheierea contractelor de interconectare.

Prin urmare, având în vedere considerațiile de mai sus, serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile, furnizate de către operatori de tip MVNO „complet” (care operează o rețea mobilă virtuală, dețin

propriile contracte de interconectare și controlează accesul la utilizatorii finali) determină piețe relevante ale serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile de sine stătătoare.

Așa cum a fost menționat în capitolul II, la data de 31 decembrie 2016²⁹, în România existau doi furnizori, Lycamobile S.R.L., respectiv, Telekom Romania Communications S.A., care furnizau servicii de telefonie la puncte mobile, utilizând rețeaua Telekom Romania Mobile Communications S.A.

Telekom Romania Communications S.A., în calitate de MVNO „simplificat”, nu deține un comutator în care să fie implementată numerotația alocată de ANCOM, ci dispune doar de mijloacele care permit controlul relației cu clientul. Astfel, apelurile către propriii abonați sunt rutate direct către rețeaua operatorului gazdă, Telekom Romania Mobile Communications S.A., în care este implementată numerotația, iar plata tarifului de terminare de către operatorii în rețelele cărora sunt originare apelurile se face direct către acesta. Ca urmare, la data realizării analizei de piață, serviciile de terminare a apelurilor către utilizatorii de servicii de telefonie la puncte mobile ai societății Telekom Romania Communications S.A. nu determină o piață relevantă de sine stătătoare.

Lycamobile S.R.L., în calitate de MVNO „complet”, deține în totalitate controlul asupra propriilor servicii pe care le furnizează la nivelul pieței cu amănuntul și operează propriile elemente de rețea (core network), printre care și două comutatoare în care este implementată numerotația alocată de ANCOM, având o relație directă cu furnizorii care achiziționează servicii de terminare a apelurilor către utilizatorii proprii. Astfel, la data realizării analizei de piață, serviciile de terminare a apelurilor către utilizatorii de servicii de telefonie la puncte mobile ai societății Lycamobile S.R.L. determină o piață relevantă de sine stătătoare.

În ceea ce privește serviciile de roaming național, acestea sunt achiziționate în scopul extinderii la nivel național a ariei de acoperire a unui operator care dorește să ofere clienților săi servicii de comunicații electronice la puncte mobile în cât mai multe zone. Furnizorul în cauză gestionează atât relațiile cu operatorii care doresc să achiziționeze servicii de terminare a apelurilor în rețeaua sa, cât și cu utilizatorii finali, inclusiv în situațiile în care aceștia se află în zonele unde se folosește rețeaua altui operator. Prin urmare, acesta poate impune o creștere mică, dar semnificativă și de durată a tarifului de terminare a apelurilor către abonații proprii, determinând o piață de terminare individuală (proprie) la nivelul întregii rețele de acces care deservește la un moment dat plaja de numerotație a furnizorului.

Concluzii

Având în vedere aspectele menționate, rezultă că, din punct de vedere al cererii și al ofertei, nu există substitute viabile pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie, operate de fiecare furnizor în parte.

În consecință, opinia Autorității este aceea că serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile, la numere implementate în fiecare rețea publică de telefonie, inclusiv în cazul utilizării serviciilor de roaming național, precum și la numere implementate în rețelele operate de furnizori de tip MVNO „complet”, constituie piețe relevante de gros distincte.

²⁹Aceeași situație se înregistrează și la data de 30 iunie 2017.

3.4.6. *Analiza necesității includerii în piața relevantă a serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile „auto-furnizate”*

Serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile într-o rețea publică de telefonie furnizate pentru propria activitate („auto-furnizate”) se referă la terminarea apelurilor abonaților proprii efectuate în propria rețea de telefonie. Ținând cont de faptul că fiecare furnizor de servicii de telefonie la puncte mobile deține 100% din piața de terminare în propria rețea, Autoritatea consideră că serviciile de terminare „auto-furnizate” fac parte din piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în fiecare rețea publică de telefonie.

De asemenea, din punctul de vedere al substituibilității ofertei, orice operator care furnizează servicii de terminare în propria-i rețea pentru activitatea sa (serviciile de terminare „auto-furnizate”) poate trece repede, fără investiții suplimentare semnificative, la furnizarea de servicii de terminare pentru apelurile originare în orice altă rețea de telefonie. Astfel, serviciile de terminare „auto-furnizate” și serviciile de terminare oferite altor operatori de rețele publice de telefonie sunt incluse în aceeași piață relevantă.

3.4.7. *Concluzii cu privire la piețele relevante ale produsului identificate de ANCOM*

Pe baza criteriilor substituibilității cererii și a ofertei, mai sus-menționate, piața relevantă a produsului este următoarea:

Piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile la numere implementate în fiecare rețea publică de telefonie, inclusiv în cazul utilizării serviciilor de roaming național, precum și la numere implementate în rețelele operate de furnizorii mobili virtuali de tipul MVNO „complet”, care cuprinde serviciile de terminare a apelurilor de voce la numere nongeografice pentru servicii de comunicații electronice furnizate la puncte mobile, inclusiv serviciile de terminare furnizate pentru propria activitate, indiferent de tehnologia sau mediul de transmisie utilizat ori de originea națională sau internațională a apelurilor.

3.5. **Piața geografică relevantă**

Definiția pieței geografice relevante are în vedere zona în care și desfășoară activitatea furnizorii produselor din piața relevantă a produsului, zonă în care condițiile de concurență sunt suficient de omogene și care poate fi delimitată de alte zone limitrofe pe baza condițiilor concurențiale diferite³⁰. Criteriile principale în funcție de care se delimitează piața geografică relevantă sunt, în mod tradițional, acoperirea rețelei de comunicații electronice a furnizorilor de astfel de servicii, existența unor limite geografice impuse prin lege sau prin acte administrative³¹ și existența acordurilor de acces și interconectare.

Având în vedere că rețelele de telefonie la puncte mobile au acoperire națională, dreptul de utilizare a frecvențelor radio fiind acordat la nivel național, ANCOM consideră că arhitectura rețelelor de telefonie la puncte mobile reflectă dimensiunea geografică a drepturilor de utilizare a spectrului radio. De asemenea, în cazul existenței unor contracte de acces la rețea (de exemplu, roaming național) aria de furnizare a serviciilor de terminare a apelurilor se va extinde cu aria în care operatorul are dreptul să furnizeze servicii în baza contractului de acces la rețea.

Astfel, piața geografică relevantă a serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în fiecare rețea publică de telefonie se definește la nivel național. În acest sens, luând în considerare faptul că fiecare rețea

³⁰Instrucțiunile CE și cazul *United Brands v. Commission*, [1978] ECR 207.

³¹Instrucțiunile CE, paragraful 59.

publică de telefonie la puncte mobile determină o piață relevantă a produsului distinctă, piața corespunzătoare geografică este dată de acoperirea rețelei fiecărui operator în parte, plus aria deservită printr-un contract de acces la rețea (tip MVNO) sau un contract de roaming național, dacă acestea există. Din punct de vedere al condițiilor de concurență, tarifele practicate de către furnizori pentru serviciile de terminare a apelurilor sunt uniforme, nejustificând-se definirea unor subunități geografice relevante.

3.6. Concluzii cu privire la piețele relevante identificate

Piețele relevante ale produsului

Piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în fiecare rețea publică de telefonie.

ANCOM identifică 5 piețe relevante ale produsului, corespunzătoare serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile la numere implementate în rețelele publice de telefonie, operate de următorii furnizori care aveau oferte de interconectare pentru respectivele servicii, la data de 30.06.2017:

1. Societatea „Lycamobile” – S.R.L.;
2. Societatea „Orange România” – S.A.;
3. Societatea „RCS & RDS” – S.A.;
4. Societatea „Telekom Romania Mobile Communications” – S.A.;
5. Societatea „Vodafone Romania” – S.A.

Piețele identificate sunt piețe de gros, pe care pot fi impuse obligații *ex ante* în conformitate cu prevederile Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 111/2011.

Piețele geografice relevante

Piețele geografice relevante sunt piețe naționale, determinate de acoperirea geografică a rețelei operate de fiecare furnizor în parte.

Capitolul IV

Analiza situației concurențiale pe piețele relevante ale serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în fiecare rețea publică de telefonie și determinarea eventualilor furnizori cu putere semnificativă pe aceste piețe

4.1. Cadrul legal

În conformitate cu prevederile cap. VII din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM identifică piețele relevante din sectorul comunicațiilor electronice. Pe piețele astfel identificate, ANCOM realizează periodic analize de piață, în scopul determinării situației concurențiale pe aceste piețe. Dacă în urma analizelor realizate se constată că pe respectiva piață nu există concurență efectivă, ANCOM identifică furnizorii de rețele și servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă și impune acestora, în cazul piețelor de gros, una sau mai multe din obligațiile prevăzute la art. 106 - 110 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011.

În cazuri excepționale, atunci când Autoritatea de reglementare consideră că obligațiile menționate nu sunt suficiente pentru a asigura concurența efectivă și că există în continuare probleme concurențiale importante și persistente în ceea ce privește furnizarea la nivelul piețelor de gros a anumitor servicii de acces, aceasta poate impune operatorilor integrați pe verticală, în condițiile stabilite de art. 111 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, obligația de separare funcțională.

La realizarea analizelor de piață, ANCOM respectă principiile dreptului concurenței și are în vedere Instrucțiunile CE.

Potrivit art. 94 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, un furnizor de rețele sau de servicii de comunicații electronice este considerat ca având putere semnificativă pe o anumită piață dacă *„individual sau împreună cu alți asemenea furnizori, se bucură pe piața respectivă de o poziție echivalentă unei poziții dominante”*. Conceptul de poziție dominantă consacrat în legislația primară și secundară din domeniul concurenței identifică o situație în care respectivul furnizor este capabil, într-o măsură apreciabilă, să se comporte independent față de concurenți, clienți și consumatori.

Prin urmare, pe piețele serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile identificate în capitolul anterior, ANCOM analizează situația concurențială, pentru a determina dacă există operatori care sunt capabili, într-o măsură apreciabilă, să se comporte independent față de concurenți, clienți și consumatori, luând în considerare următoarele criterii: cota de piață și stabilitatea acesteia, barierele la intrarea pe piață și absența concurenților potențiali, precum și puterea de contracarare a cumpărătorilor.

4.2. Prezentarea metodologiei analizei situației concurențiale în vederea determinării eventualilor operatori cu putere semnificativă de piață

Serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile reprezintă serviciile de gros ce trebuie achiziționate pentru ca un operator să asigure conectivitatea între abonații proprii și abonații altor operatori. Fiecare operator, în parte, este unica entitate care poate să asigure terminarea în rețeaua de telefonie destinată finalizării apelurilor către utilizatorii săi.

În aceste condiții, dat fiind caracterul prin excelență monopolist al serviciilor de terminare a apelurilor într-o rețea publică de telefonie, pentru a analiza situația concurențială pe piață și pentru a desemna furnizorii cu putere semnificativă, ANCOM are în vedere următoarele criterii: *cota de piață și stabilitatea acesteia în timp, barierele la intrarea pe piață și absența potențialilor concurenți, respectiv puterea de contracarare a cumpărătorilor.*

4.3. Analiza situației concurențiale pe piețele relevante identificate

4.3.1. Cota de piață și evoluția în timp

Pornind de la definiția pieței relevante, după cum a fost determinată în cadrul capitolului III, ANCOM analizează, conform Recomandării CE, cotele de piață deținute de furnizorii de servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile și stabilitatea acestora în timp.

Având în vedere că, din punct de vedere tehnologic asigurarea conectivității între partea apelantă și partea apelată nu se poate face fără cooperarea operatorului care operează rețeaua în care se termină apelul respectiv, piața serviciilor de terminare a apelurilor într-o rețea publică de telefonie este o piață de monopol. Mai mult, în condițiile sistemului de tarifare conform căruia „*partea apelantă plătește*”, fiecare piață relevantă în parte nu prezintă potențialul de a deveni piață concurențială.

Prin urmare, cota de piață a fiecărui operator pe piața de terminare la puncte mobile a apelurilor provenite din alte rețele sau din propria rețea este de 100%, iar în orizontul de timp al analizei, nu este previzibil a se modifica. Practic nu există nicio alternativă viabilă la achiziționarea sau la oferirea de servicii de terminare într-o anumită rețea de telefonie în vederea furnizării de servicii de apeluri la puncte mobile utilizatorilor finali. Concluziile cu privire la analiza cotei de piață și a stabilității acesteia în timp oferă un indiciu cu privire la existența puterii semnificative pe piață.

Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene subliniază faptul că o cotă de piață mai mare de 50%, în lipsa unor circumstanțe excepționale, instituie prezumția unei poziții dominante pe piața relevantă. În alte cuvinte, în cazul operatorilor economici cu cote de piață de peste 50%, dovada lipsei poziției dominate cade în sarcina acestora, cota de piață ridicată reprezentând în sine o prezumție de dominanță. Acest aspect a fost precizat inițial în cauza 85/76 (Hoffman-La Roche & Co. AG v. Comisia), ulterior fiind reafirmat în cauza C-42/86 (AKZO Chemie BV v. Comisia), respectiv în cauza C-497/99 P (Irish Sugar plc v. Comisia). De asemenea, existența unei poziții dominante este probabilă în cazul unei cote de piață cuprinsă între 40% și 50%, însă pentru cotele de piață de sub 40% probabilitatea existenței unei poziții dominante este mai redusă, dar nu poate fi exclusă³², fiind necesare în aceste cazuri și analizarea altor factori, după cum a evidențiat Curtea de Justiție a Uniunii Europene în cauza 27/76 (United Brands Company and United Brands Continental BV v. Comisia).

³²În cauza 85/76 (Hoffman-La Roche & Co. AG v. Comisia) întreprinderea Hoffman-La Roche AG a fost desemnată ca având poziție dominată pe piața anumitor vitamine, în condițiile în care cotele de piață variau între 40% și 45%. De asemenea, în cauza C-250/92 (Gøttrup-Klim e.a. Grovvareforeninger v. Dansk Landbrugs Grovvarereselskab AmbA), Curtea de Justiție a Uniunii Europene a evidențiat faptul că Dansk Landbrugs Grovvarereselskab AmbA, cu o cotă de 36% pe piața îngrășămintelor chimice și de 32% pe piața produselor fitosanitare, poate fi considerată, în strânsă legătură cu puterea și numărul competitorilor de pe piață, ca având poziție dominantă.

În acest context, având în vedere caracterul de monopol al pieței serviciilor de terminare a apelurilor în fiecare rețea publică de telefonie, dar luând în considerare posibilitatea existenței unor circumstanțe excepționale, au fost analizate și alte criterii pentru a proba dominanța pe piața relevantă, precum existența unor bariere ridicate și netranzitorii la intrarea pe piață sau puterea de contracarare a cumpărătorilor pentru a evalua gradul de independență comportamentală a furnizorilor.

4.3.2. Barierele la intrarea pe piață și evaluarea concurenței potențiale

Punctul de plecare în vederea evaluării dimensiunilor barierelor la intrarea pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie este faptul că, din punct de vedere tehnic, este practic imposibil de a termina un apel către un anumit număr de telefon la un alt punct mobil decât cel căruia îi corespunde numărul apelat sau în altă rețea decât aceea controlată de operatorul de telefonie al persoanei apelate. Prin urmare, intrarea pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețeaua fiecărui furnizor se caracterizează prin existența unor bariere insurmontabile.

Existența unor bariere de netrecut la intrarea pe piață este unul dintre factorii care determină lipsa potențialilor concurenți pe piața relevantă. Concurenții potențiali sunt operatorii care au capacitatea de a intra pe piața relevantă, extinzându-și aria geografică de furnizare a serviciilor sau adaptându-și rapid și fără investiții semnificative tehnologia cu ajutorul căreia furnizează serviciile. Concurenții potențiali pot minimiza eventualele acțiuni ale furnizorilor de pe piață de a crește nejustificat tarifele, dar, după cum a fost argumentat deja în cadrul prezentei analize, furnizorii de servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile nu pot concura efectiv cu niciun alt furnizor, potențial sau nu, fiind imposibilă apariția unei oferte a unui furnizor anume privind serviciile de terminare în operate de un alt furnizor.

4.3.3. Puterea de contracarare a cumpărătorilor

Considerând elementele menționate anterior, și anume lipsa substituibilității la nivelul cererii și ofertei pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie, respectiv caracterul monopolist al pieței de terminare în fiecare rețea publică de telefonie, unica modalitate de constrângere a furnizorilor unor astfel de servicii ar putea fi reprezentată de puterea de contracarare a cumpărătorilor. Astfel, în cele ce urmează, se analizează măsura în care puterea de contracarare a cumpărătorilor se poate manifesta, având ca rezultat limitarea tendinței operatorilor de a crește tarifele de terminare peste nivelul celor competitive.

Pentru ca puterea de contracarare să se poată manifesta, anumite condiții trebuie, în general, îndeplinite. Printre acestea se numără:

- volumul de servicii de terminare achiziționate de la furnizor să fie ridicat, inclusiv în comparație cu volumul achiziționat de către alte entități;
- costurile implicate de migrarea către surse alternative să fie reduse;
- existența posibilității de furnizare a serviciilor pentru propria activitate (auto-furnizare).

Dacă una sau mai multe dintre condițiile menționate sunt îndeplinite, atunci trebuie evaluată intensitatea cu care se manifestă puterea de contracarare.

Prin urmare, în condițiile în care furnizorii de servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile în propriile rețele de telefonie dețin suficientă putere de piață pentru a putea crește, în mod profitabil, tarifele peste nivelul competitiv, intervenția ANCOM este necesară pentru a preveni efectele negative pe care un astfel de comportament le-ar avea pe piața de gros și, implicit, pe cea cu amănuntul. În caz contrar, reglementarea nu este necesară, furnizorii de servicii de terminare neputând să acționeze independent de consumatorii lor.

4.3.3.1. Considerații generale cu privire la puterea de contracarare a cumpărătorilor

Puterea de contracarare a cumpărătorilor se referă la abilitatea celor ce achiziționează servicii de terminare la puncte mobile de a negocia cu furnizorul, aflat în poziție de monopol, tarifele percepute de acesta astfel încât rezultatele obținute (condiții contractuale rezonabile, tarife care să nu fie excesive) să fie echivalente cu cele de pe o piață concurențială. Este de menționat că simpla existență a puterii de contracarare nu este relevantă în prevenirea stabilirii unor tarife excesive, importantă fiind intensitatea de manifestare a acesteia. Practic, eficiența puterii de contracarare a utilizatorilor trebuie să indice faptul că furnizorul vânzător nu se poate comporta, într-o măsură apreciabilă, independent față de clienții săi, rezultând astfel că nu are putere semnificativă pe piață.

Pentru analizarea existenței puterii de contracarare a cumpărătorilor și a intensității de manifestare a acesteia, se au în vedere factorii principali ce determină stabilirea nivelului tarifului pentru serviciile de terminare și potențialele indicii cu privire la comportamentul discriminatoriu al furnizorului respectiv, și anume: posibilitatea pe care o are furnizorul de a discrimina între tarifele de terminare percepute diverșilor operatori ca urmare a unor avantaje concurențiale pe care le deține (numărul de abonați, mărimea rețelei), diferențele de costuri între furnizori, diferențele de volum de trafic realizat, diferențele dintre veniturile obținute în urma furnizării serviciilor de terminare, elasticitatea cererii la modificarea tarifelor pe piața cu amănuntul. Cu cât diferențele de venituri, costuri sau volum de trafic sunt mai mari între furnizori, cu atât aceștia pot exploata situația dată, discrimina între cumpărători, mizând pe puterea scăzută de contracarare a unora dintre ei. Spre exemplu, furnizorul în cauză poate solicita tarife de terminare mai ridicate pentru apelurile provenite din rețelele altor operatori, care aduc venituri scăzute din terminare sau cu care volumul de trafic schimbat este scăzut.

La rândul lor, acești operatori au o posibilitate redusă de a influența acest comportament, aflându-se în poziție de inferioritate relativ la furnizorul respectiv. În ceea ce privește elasticitatea cererii pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile, cu cât aceasta este mai ridicată, cu atât puterea de contracarare are un impact mai mare. Însă, elasticitatea cererii la preț pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile este scăzută datorită posibilităților limitate de substituibilitate.

În cazul pieței serviciilor de terminare la puncte mobile a apelurilor, puterea de contracarare se poate manifesta într-unul din următoarele moduri:

- refuzul de a negocia și a încheia un acord de interconectare cu un alt furnizor sau încetarea furnizării serviciilor de interconectare;
- refuzul de a achiziționa servicii de terminare de la un anumit furnizor, în condițiile în care continuă să ofere acestuia servicii de terminare în propria rețea;
- tergiversarea procesului de negociere;
- condiționarea achiziționării serviciului de terminare de achiziționarea unor servicii auxiliare;
- refuzul de a plăti (total sau parțial) tariful pentru serviciul de terminare la cuantumul solicitat;

- creșterea tarifelor de terminare în propria rețea în relația cu un anumit furnizor;
- creșterea tarifelor cu amănuntul pentru apelurile efectuate de către utilizatorii finali către rețeaua furnizorului de servicii de terminare;
- apelarea la surse alternative, cum ar fi utilizarea interconectării indirecte prin intermediul altui operator.

Toate aceste aspecte trebuie luate în calcul, atât din punct de vedere al probabilității de manifestare (măsura în care furnizorul se va comporta independent de cumpărătorii săi în perioada de timp acoperită de analiză), cât și din punct de vedere al eficacității (acțiunile cumpărătorilor să determine o schimbare a comportamentului furnizorului). Mai mult, pentru ca puterea de contracarare să se manifeste, amenințarea din partea cumpărătorilor trebuie să fie credibilă, în sensul că este în avantajul acestora să adopte un comportament de contracarare. Spre exemplu, dacă un furnizor alternativ decide să crească tarifele de terminare în propria rețea pentru a contracara comportamentul altui furnizor, această creștere determinând scăderea traficului și, ca o consecință, diminuarea veniturilor, atunci acesta acționează în detrimentul propriei activități. O amenințare cu un astfel de comportament nu este credibilă.

În ceea ce privește posibilitatea refuzului de a negocia și a încheia un acord de interconectare cu un alt furnizor, în timp ce furnizorii de servicii de telefonie la puncte mobile prin intermediul propriilor rețele publice terestre care au reprezentat obiectul analizei precedente au încheiate acorduri de interconectare între ei, Lycamobile S.R.L., furnizor nou intrat pe piață, deține acorduri de interconectare directă cu Telekom Romania Mobile Communications S.A. și Telekom Romania Communications S.A., iar prin intermediul Telekom Romania Mobile Communications S.A. este asigurată interconectarea cu ceilalți operatori de rețele publice de telefonie mobilă. La chestionarul transmis de ANCOM, răspunsul Lycamobile S.R.L. a fost că nu a întâmpinat dificultăți în implementarea acordului de interconectare/actelor adiționale cu un alt operator al unei rețele publice mobile de telefonie. Acordurile de interconectare existente implică furnizarea, de ambele părți, a serviciilor de terminare în rețele de telefonie la puncte mobile operate.

Tergiversarea procesului de negociere poate deveni un factor relevant în condițiile în care noi operatori încep să furnizeze servicii de telefonie la puncte mobile. Cu toate acestea, acești furnizori noi pe piață vor fi nemijlocit interesați de încheierea acordurilor de interconectare cu furnizorii deja existenți pe piață, ce operează rețele de telefonie la puncte mobile cu acoperire extinsă. În eventualitatea în care acești furnizori sunt desemnați ca având putere semnificativă pe piața serviciilor de terminare și fiindu-le impuse obligații de transparență, nediscriminare și negociere cu bună-credință a acordurilor de interconectare, este puțin probabil să aibă loc tergiversări ale proceselor de negociere pe perioada de timp avută în vedere în analiză.

Refuzul de a plăti tarifele de terminare la quantumul solicitat de furnizorul care oferă servicii de terminare, creșterea tarifelor de terminare în propria rețea în relația cu un anumit operator sau creșterea tarifelor cu amănuntul pentru apelurile efectuate de utilizatorii finali către rețeaua operatorului care furnizează servicii de terminare, nu sunt opțiuni viabile pentru operatorul care achiziționează servicii de terminare deoarece fiecare acțiune în parte ar avea repercusiuni negative asupra propriilor abonați. Spre exemplu, în cazul refuzului de a plăti tarifele solicitate pentru serviciile de terminare, furnizorul de servicii poate să refuze, la rândul-i, furnizarea de servicii de terminare în rețeaua proprie. Acest comportament are un impact negativ asupra abonaților furnizorului ce a refuzat plata, aceștia nemaiputând contacta abonații activi în rețeaua celuilalt furnizor. În aceste condiții, este probabil ca o parte a abonaților primului furnizor să se îndrepte către un alt furnizor de servicii de telefonie la puncte mobile. Astfel, operatorul care a refuzat inițial plata tarifelor

de terminare este cel care, cel mai probabil, va suferi o restrângere a bazei de clienți și, în consecință, a competitivității sale.

Serviciile de tranzit achiziționate în vederea terminării apelurilor la puncte mobile

Teoretic, un operator care deține o bază importantă de clienți ar putea fi împiedicat să își utilizeze puterea de piață în scopul practicării unor tarife excesive pentru terminarea apelurilor, în condițiile în care ar exista posibilitatea cumpărătorilor de a achiziționa servicii-substitut, cum ar fi serviciile de interconectare indirectă (care presupun achiziționarea „la pachet”, de la un singur operator, a unui serviciu de tranzit prin intermediul rețelei aceluși operator și a unuia de terminare în rețeaua de destinație a apelului). Din punct de vedere tehnic, serviciile de interconectare directă în vederea terminării la puncte mobile a apelurilor în fiecare rețea publică de telefonie sunt substituibile cu serviciile de interconectare indirectă, în condițiile păstrării calității apelurilor. O astfel de alternativă este oferită de către furnizorii de servicii de tranzit (în acest sens, Telekom Romania Communications S.A. are obligația terminării la puncte fixe a apelurilor la orice număr național alocat unui terț), dacă există un acord de terminare a apelurilor cu furnizorul de servicii de telefonie la puncte mobile și terminarea este posibilă din punct de vedere tehnic la numărul respectiv³³, servicii cunoscute sub denumirea de servicii de tranzit cu decontare în cascadă. Cu toate acestea, în practică serviciile de interconectare indirectă cu decontare în cascadă sunt utilizate în România pentru un volum mic de trafic, acestea neputând fi astfel considerate ca un substitut al serviciilor de terminare.

Totodată, deși din punct de vedere tehnic serviciile de interconectare directă în vederea terminării la puncte mobile a apelurilor în fiecare rețea publică de telefonie sunt substituibile cu serviciile de interconectare indirectă în vederea terminării la puncte mobile a apelurilor, în România serviciile de interconectare indirectă, pentru volume mari de trafic, sunt mult mai costisitoare decât serviciile de interconectare directă și nu pot fi considerate un substitut al serviciilor de terminare, având în vedere faptul că, în practică, operatorii alternativi care doresc să opteze pentru o astfel de soluție sunt nevoiți să achite atât tranzitul apelului, originat din propriile rețele, prin rețeaua transportatorului, cât și tariful de terminare în rețeaua operatorului mobil care termină acel apel. De altfel, majoritatea operatorilor au răspuns că interconectarea directă este substituibilă cu interconectarea indirectă, în condițiile unui trafic relativ redus prin rețeaua unui terț. Pentru un trafic mare de apeluri, interconectarea indirectă devine mult mai costisitoare decât cea directă.

Prin urmare, Autoritatea consideră că existența posibilității teoretice de a apela la servicii de tranzit pentru a obține terminarea apelurilor într-o anumită rețea de telefonie la puncte mobile, nu poate exercita constrângeri asupra tarifelor percepute pentru serviciile de terminare. Puterea de contracarare a operatorului în rețeaua căruia sunt originare apelurile nu este suficientă pentru obținerea unor rezultate asemănătoare celor de pe o piață competitivă.

Mai mult, amenințarea din partea unui furnizor care originează apeluri de a întrerupe interconectarea directă cu furnizorul care operează rețeaua de destinație a apelurilor este o soluție neviabilă deoarece operatorul care dorește tranzitul va trebui să plătească și costul aferent serviciului de tranzit. Acest lucru ar fi rentabil pentru operatorul în cauză numai în condițiile în care acesta ar beneficia de tarife mult mai reduse

³³Prin Decizia președintelui ANCOM nr. 1/2014 societatea Romtelecom S.A. a fost desemnată ca furnizor cu putere semnificativă pe piața serviciilor de tranzit național comutat al apelurilor în rețelele publice de telefonie

datorită capacității operatorului care tranzitează apelurile de a obține tarife pentru terminare mult mai scăzute. Cu alte cuvinte, chiar și în situația dată, pentru a reprezenta o alternativă viabilă din punct de vedere economic, este necesar ca operatorul ce efectuează tranzitul să aibă și să-și manifeste puterea de contracarare asupra celui care termină apelurile. Nivelul la care sunt negociate tarifele trebuie să permită adăugarea tarifului pentru serviciile de tranzit. Or, în România, o astfel de situație, după cum a fost ea descrisă, nu există și nici nu este de așteptat să existe în orizontul de timp al analizei.

Analiza comparativă a mărimii rețelelor operate de furnizorii de servicii de telefonie la puncte mobile și, respectiv, a volumelor de trafic realizate între diferite rețele de telefonie la puncte mobile

Puterea de contracarare și intensitatea de manifestare a acesteia sunt în strânsă legătură cu mărimea relativă a rețelelor operate de diverșii furnizori de telefonie la puncte mobile care intră în relații comerciale. Având în vedere poziția de monopol a furnizorilor de servicii de terminare, puterea de contracarare este dată de capacitatea de negociere, care la rândul său este determinată de raportul dintre dimensiunile rețelelor operate și/sau numărul de abonați ai acestora.

Astfel, cu cât o rețea are o acoperire mai mare sau deservește un număr mai mare de abonați, cu atât este mai important pentru restul abonaților să-i poată contacta pe abonații din rețeaua de telefonie la puncte mobile respectivă. Dimensiunile unei astfel de rețele asigură o putere de contracarare mai mare operatorului ei datorită faptului că prejudiciile determinate de refuzul operatorului de a se interconecta ori de a furniza servicii de terminare în rețeaua operată sunt proporționale cu dimensiunile rețelei. Raportul dintre volumele de trafic terminate în diverse rețele poate fi alt exemplu de estimare pentru puterea de negociere relativă a operatorilor de rețele de comunicații electronice.

De asemenea, în afară de factorii cantitativi ce au impact asupra diferențelor de putere de negociere între doi operatori de rețele de telefonie la puncte mobile, în contextul evaluării puterii de contracarare trebuie avuți în vedere și factorii calitativi. În acest sens menționăm că, la nivelul pieței cu amănuntul, calitatea serviciilor nu este neapărat cunoscută utilizatorului final de la început, determinând anumite presiuni care, în primă fază, în necunoștință de cauză, este puțin probabil să se manifeste. Spre exemplu, în momentul în care un utilizator își alege furnizorul de servicii de telefonie la puncte mobile, este puțin probabil să știe dacă potențialele persoane destinate ale apelurilor sale se află conectate la o rețea care este interconectată sau nu cu cea în care este el conectat (rețea fixă sau mobilă).

În ceea ce privește acordurile de interconectare, piața a demonstrat că este mutual avantajos pentru operatorii de telefonie la puncte mobile să aibă acorduri de interconectare încheiate între ei (există acorduri de interconectare între toți operatorii de telefonie la puncte mobile din România). Astfel, după cum a fost menționat și anterior, puterea de contracarare, din acest punct de vedere, nu există. Mai mult, chiar și în condițiile în care vreunul dintre operatori ar amenința cu denunțarea unilaterală a acordurilor, credibilitatea unei astfel de amenințări este pusă la îndoială de condițiile din piață.

Un alt element care oferă indicii despre eficacitatea potențială a manifestării puterii de contracarare îl reprezintă ponderea veniturilor din serviciile de terminare în totalul veniturilor operatorului respectiv. Cu cât ponderea veniturilor obținute din terminarea apelurilor la puncte mobile în rețeaua de telefonie operată este mai mare, cu atât este mai afectat operatorul în cauză de orice decizie a celorlalți operatori care are impact asupra serviciilor de terminare.

Ponderele serviciilor de terminare vândute unui anumit operator în totalul vânzărilor realizate de către un furnizor de servicii de terminare poate reprezenta un indiciu important al existenței puterii de contracarare din partea operatorului - cumpărător. Abonații actuali sau potențiali ai unui operator care oferă servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile consideră ca fiind importantă apartenența la o rețea care permite recepționarea de apeluri provenite dintr-o altă rețea la care este conectat un număr cât mai mare de utilizatori. Astfel, dimensiunea rețelei operatorului din care sunt originare apelurile reprezintă un factor important pentru evaluarea credibilității puterii de contracarare a acestuia.

În concluzie, trebuie să existe un echilibru între costurile pe care le înregistrează operatorul care originează apelurile și costurile înregistrate de operatorul care furnizează serviciile de terminare a apelurilor, ca urmare a faptului că cei doi operatori nu reușesc să agreeze reciproc termenii unui acord de interconectare, și, astfel, nu se poate asigura conectivitatea abonaților celor două rețele. De exemplu, dacă operatorul care originează apelurile deține o rețea publică de telefonie la care este conectat un număr mai mare de utilizatori decât numărul utilizatorilor din rețeaua în care sunt terminate apelurile la puncte mobile, costurile comerciale înregistrate de operatorul care furnizează servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile pot fi mai mari în absența reglementărilor.

De asemenea, este posibil ca, în cazul în care tarifele percepute de către un operator pentru furnizarea de servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile sunt stabilite la un nivel ridicat, operatorul de rețele publice de telefonie mobilă care achiziționează astfel de servicii să amenințe, la rândul său, cu practicarea unor tarife similare, la fel de mari, pentru terminarea apelurilor în propria rețea. Dacă acest comportament reprezintă sau nu o amenințare credibilă depinde de impactul pe care îl va avea asupra profitabilității ambilor operatori – asupra operatorului care furnizează serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile și, respectiv, a operatorului care achiziționează astfel de servicii.

În cazul în care traficul dintre cei doi operatori de rețele publice de telefonie la puncte mobile este echilibrat, este puțin probabil ca un astfel de comportament să afecteze profitabilitatea ambilor operatori. Totuși, în cazul în care furnizorul de servicii de telefonie la puncte mobile care achiziționează servicii de terminare a apelurilor într-o altă rețea publică de telefonie la puncte mobile este operatorul în a cărui rețea se recepționează cele mai multe apeluri, operatorul care furnizează acestuia servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile va înregistra un cost net asociat deciziei ambilor operatori de a crește tarifele. Prin urmare, amenințarea din partea unui furnizor de servicii de telefonie mobilă de a răspunde la o creștere a nivelului tarifelor practicate pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile prin stabilirea unui nivel similar al tarifelor practicate pentru terminarea în propria rețea este mai credibilă în cazul unui operator în a cărui rețea publică de telefonie la puncte mobile se recepționează mai multe apeluri în comparație cu operatorul de rețele publice de telefonie la puncte mobile cu care are încheiat acordul și în rețeaua căruia sunt originare apelurile.

4.3.3.2. Analiza puterii de contracarare pe piețele serviciilor de terminare la puncte mobile a apelurilor din partea operatorilor de rețele publice de telefonie la puncte fixe

ANCOM a luat în considerare structura pieței serviciilor de terminare la puncte mobile a apelurilor din România ținând cont de dimensiunea rețelelor publice de telefonie și de importanța furnizorilor care operează în acest sector atât în calitate de cerere, cât și în calitate de ofertă (caracteristică evaluată în funcție de numărul

de abonați, volumul total de trafic și gradul de integrare pe orizontală). În această privință, evaluarea puterii de contracarare ar trebui să se realizeze în mod distinct, pentru a se evidenția puterea de contracarare pe care o au operatorii de rețele publice de telefonie la puncte fixe și, respectiv, operatorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile.

În cazul operatorilor de rețele publice de telefonie la puncte fixe se pornește de la premisa că, în perioada de timp acoperită de analiza de piață, ca urmare a obligațiilor impuse în sarcina operatorilor cu putere semnificativă pe piețele relevante ale serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe privind furnizarea accesului (inclusiv interconectarea rețelelor) și controlul tarifelor, este puțin probabil ca aceștia să refuze interconectarea cu alte rețele publice sau să crească tarifele practicate pentru serviciile de terminare a apelurilor în propriile rețele ca reacție la o creștere a tarifelor practicate de către operatorul unei rețele publice de telefonie la puncte mobile pentru serviciile de terminare a apelurilor în propria rețea.

Operatorului Telekom Romania Communications S.A. i-a fost impusă obligația de nediscriminare în ceea ce privește tarifele pe care le percepe pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte fixe și obligația de fundamentare a tarifelor în funcție de costuri, astfel încât nu are posibilitatea de a practica tarife discriminatorii pentru apelurile inițiate în rețelele publice de telefonie la puncte mobile și terminate în propria rețea. De asemenea, ANCOM pornește de la premisa că, în orizontul de timp al analizei de piață, tarifele practicate de către Telekom Romania Communications S.A pentru aceste servicii vor fi, în continuare, reglementate. În ceea ce privește operatorii alternativi de rețele publice de telefonie la puncte fixe, ANCOM a impus și în sarcina acestora o serie de obligații, inclusiv obligația de control al tarifelor, iar tarifele acestora de terminare a apelurilor în propriile rețele sunt stabilite la nivel simetric cu cel al Telekom Romania Communications S.A.

Ținând cont de reglementările impuse până în prezent, ANCOM a analizat puterea de negociere a furnizorilor pe aceste piețe conform unei abordări de tip „Greenfield” modificate³⁴, abordare care presupune că există o diferență dacă apelul este terminat într-o rețea publică de telefonie la puncte mobile sau într-o rețea publică de telefonie la puncte fixe. Această diferențiere apare datorită ipotezei că operatorul unei rețele publice de telefonie la puncte mobile are posibilitatea de a utiliza nivelul tarifelor practicate pentru terminarea apelurilor în propria rețea pentru a-și exercita puterea de negociere în relația cu alți operatori de rețele publice de telefonie la puncte mobile, în timp ce operatorii de rețele publice de telefonie la puncte fixe sunt sub incidența reglementării. Astfel, operatorii rețelelor publice de telefonie la puncte fixe nu își pot exercita puterea de contracarare, prin refuzul de interconectare sau prin creșterea tarifelor pentru serviciile de terminare a apelurilor în propria rețea, ca răspuns la o creștere a tarifelor practicate de către operatorii rețelelor publice de telefonie la puncte mobile pentru serviciile de terminare a apelurilor în propria rețea. Mai mult, operatorii de rețele publice de telefonie la puncte fixe nu ar avea niciun motiv, din punct de vedere economic, de a nu mai achiziționa servicii de terminare a apelurilor în rețelele operatorilor de telefonie la puncte mobile întrucât abonații lor nu ar mai avea posibilitatea de a apela abonații conectați în respectivele rețele, situație în care aceștia ar putea decide să utilizeze serviciile oferite de un furnizor alternativ care asigură terminarea apelurilor în rețelele în cauză.

³⁴ „O abordare de tip Greenfield modificată ia în considerare reglementările care au fost impuse fără legătură cu SMP [puterea semnificativă pe piață, n.n.] și a celor impuse în legătură cu SMP pe piețe care nu intră în componența lanțului valoric supus analizei”, se arată în lucrarea „A Review of certain markets included in the Commission’s Recommendation on Relevant Markets subject to ex ante Regulation. An independent report by M. Cave, U. Stumpf, T. Valetti, July 2006”.

E important de menționat și faptul că 87% dintre abonații serviciilor de telefonie la puncte fixe aparțin operatorilor care furnizează și servicii de telefonie la puncte mobile, a căror putere de contracarare este analizată în secțiunea următoare.

Prin urmare, ANCOM consideră că nu mai trebuie analizată detaliat măsura în care, ca urmare a exercitării puterii de contracarare, operatorii de rețele publice de telefonie la puncte fixe ar răspunde la o creștere a tarifelor serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile prin refuzul de interconectare sau prin creșterea tarifelor pentru serviciile de terminare a apelurilor în propriile rețele.

4.3.3.3. Analiza puterii de contracarare pe piețele serviciilor de terminare la puncte mobile a apelurilor din partea operatorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile

În România, în momentul de față, sunt 4 operatori de telefonie la puncte mobile ce dețin licențe de utilizare a frecvențelor radio, acordate la nivel național, după cum au fost prezentate în cadrul subcapitolului de caracterizare a pieței, și anume: Vodafone România S.A., Orange România S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A. și RCS & RDS S.A., care au fost desemnate ca având putere semnificativă pe piață în cadrul revizuirii anterioare a pieței. Începând cu anul 2015, Lycamobile S.R.L., în calitate de MVNO "complet", furnizează servicii de telefonie pe rețeaua Telekom Romania Mobile Communications S.A..

Telekom Romania Communications S.A., în calitate de MVNO „simplificat”, fără a deține o licență proprie de utilizare a frecvențelor radio și niciun element de infrastructură de rețea de comunicații de tip comutator, va fi analizat împreună cu Telekom Romania Mobile Communications S.A.

La sfârșitul anului 2016, pe piața telefoniei la puncte mobile din România, numărul de cartele SIM active era de aproximativ 23 milioane (26,4 mil. cartele SIM valabile), rata de penetrare la 100 locuitori fiind de 116%. Orange România S.A. și Vodafone Romania S.A. au deținut în 2016 cele mai mari cote de piață în funcție de numărul de SIM-uri active, de aproximativ $\times\%$ și, respectiv, $\times\%$, urmați de Telekom Romania Mobile Communications S.A. (împreună cu Telekom Romania Communications S.A.), cu o cotă de piață de $\times\%$. RCS & RDS S.A., care a intrat pe piață mai târziu și care deține licență din 2007, are o cotă de piață de $\times\%$, iar în ceea ce privește operatorul Lycamobile S.A., acesta a lansat serviciul de telefonie la puncte mobile în anul 2015, iar cota sa de piață este foarte redusă, de numai $\times\%$.

În ceea ce privește veniturile provenite din furnizarea serviciilor de terminare, în anul 2016 structura pieței a fost următoarea: Orange România S.A. deținea un procent de $\times\%$ din total veniturilor din terminare, Vodafone Romania S.A. a înregistrat $\times\%$ din total venituri din terminare, $\times\%$ dintre veniturile provenite din furnizarea serviciilor de terminare au aparținut Telekom Romania Mobile Communications S.A., RCS & RDS S.A. a obținut $\times\%$ din venituri, iar Lycamobile S.R.L. a înregistrat $\times\%$ din total venituri din terminare.

Distribuția veniturilor din furnizarea serviciilor de terminare, a numărului de abonați și a volumului de trafic terminat în fiecare rețea publică de telefonie la puncte mobile relevă faptul că, din punct de vedere al dimensiunilor, toți cei 4 furnizori desemnați cu putere semnificativă pe piață în cadrul analizei anterioare dețin premisele exercitării puterii de contracarare într-un mod echilibrat. În ceea ce privește Lycamobile S.R.L., deși acționează de relativ scurt timp pe piața serviciilor de telefonie la puncte mobile, potențiala putere de contracarare a acestora poate fi conferită de natura relației cu operatorul rețelei gazdă.

În cele ce urmează se vor analiza, ca modalități de contracarare a comportamentului independent față de clienți, competitori și consumatori, posibilitatea de refuz al cumpărării sau amânarea acesteia în ceea ce

privește serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele operate de diverșii furnizori de pe piață, alternativa creșterii tarifelor pentru terminarea în propriile rețele, dar și opțiunea creșterii tarifelor pe piața cu amănuntul către rețeaua unui anumit operator.

Decizia operatorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile de dimensiuni mai mici, respectiv a RCS & RDS S.A. și Lycamobile S.R.L., de a nu oferi propriilor abonați servicii de terminare a apelurilor în vreuna din rețelele operate de primii trei furnizori de servicii de telefonie la puncte mobile ar determina o puternică presiune asupra operatorilor respectivi din partea propriilor abonați, cărora nu li s-ar mai putea asigura conectivitatea cu o parte semnificativă a abonaților la serviciile de telefonie la puncte mobile. Presiunea din partea utilizatorilor este plauzibilă având în vedere numărul mare de utilizatori cărora Vodafone Romania S.A., Orange România S.A. și Telekom Romania Mobile Communications S.A. le asigură conectivitatea la nivelul pieței cu amănuntul, prin urmare refuzul interconectării nu poate reprezenta o constrângere reală. Astfel, este mai important pentru operatorii rețelelor publice de telefonie la puncte mobile de mici dimensiuni să poată termina apeluri în rețelele operatorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mari dimensiuni, decât pentru operatorii rețelelor publice de telefonie la puncte mobile de mari dimensiuni să poată termina apeluri în rețelele operatorilor de mici dimensiuni. Mai mult, acest lucru este întărit și de faptul că, în special, operatorii mari de rețele publice de telefonie la puncte mobile sunt capabili să acorde, unei baze extinse de utilizatori, tarife atractive pentru apelurile efectuate în propria rețea. Pe de altă parte, operatorii rețelelor publice de telefonie la puncte mobile de mici dimensiuni ar risca să-și piardă utilizatorii proprii în favoarea acestor operatori de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mari dimensiuni deoarece utilizatorii nu ar putea să efectueze apeluri către un număr semnificativ mai mare de abonați conectați la rețelele acestora.

ANCOM nu dispune până în prezent de date care să ateste faptul că există operatori care nu ar dori să încheie acorduri de interconectare cu principalii operatori de telefonie la puncte mobile, și implicit să achiziționeze servicii de terminare în rețelele operate de aceștia.

În același timp, este puțin probabil ca un operator de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mici dimensiuni să fie, în mod individual, destul de important pentru operatorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mari dimensiuni încât să-și poată exercita puterea de contracarare în calitate de cumpărător al serviciilor de terminare. Acest lucru se datorează faptului că niciun astfel de operator de mici dimensiuni nu achiziționează un volum suficient de mare de servicii de terminare de la operatorii mai mari, astfel încât, prin încetarea cumpărării acestor servicii, să poată influența considerabil comportamentul pe piață al vreunuia dintre acești mari operatori.

Autoritatea a luat în considerare și situația în care, în mod colectiv, operatorii de dimensiuni mai mici și-ar putea manifesta puterea de contracarare față de primii trei operatori de pe piață. Astfel, chiar și dacă coordonarea politicilor de achiziționare a serviciilor de terminare de la operatorii de dimensiuni relativ mari de către ceilalți operatori ar fi perfectă, volumul de servicii achiziționate este, în continuare, relativ nesemnificativ în comparație cu volumul de minute terminate în rețelele operatorilor mari sau cu volumul de servicii de terminare achiziționate de operatorii mari unul de la celălalt.

Prin urmare, în cazul în care operatorul care furnizează serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile este unul dintre cei doi operatori de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mici dimensiuni (Lycamobile S.R.L. sau RCS & RDS S.A.), niciunul dintre operatorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile, indiferent de dimensiunea rețelei, nu ar avea vreun stimulent economic pentru a înceta achiziționarea serviciilor de terminare de la acesta.

Refuzul de a achiziționa servicii de terminare s-ar materializa, într-o primă fază, în incapacitatea de a asigura propriilor abonați posibilitatea de a efectua apeluri către abonații conectați la alte rețele publice de telefonie la puncte mobile. În cazul operatorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mici dimensiuni, efectul poate fi chiar pierderea abonaților care resimt o scădere a calității serviciilor. În cazul operatorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mari dimensiuni, impactul este mai scăzut, având în vedere că un număr considerabil mai mic de utilizatori conectați la rețea se vor afla în imposibilitatea de a efectua apeluri către abonații conectați la rețele mai mici de telefonie la puncte mobile. Cu toate acestea, toți operatorii rețelelor publice de telefonie la puncte mobile vor avea de suferit de pe urma incapacității propriilor abonați de a comunica cu abonații altor rețele publice de telefonie la puncte mobile, fie ea și de mici dimensiuni, incapacitate care va fi percepută ca o limitare cu impact direct asupra calității serviciilor oferite utilizatorilor finali.

În plus, tuturor operatorilor care controlează accesul la utilizatorii finali, independent de puterea lor pe piață, le incumbă obligația legală de negociere a interconectării pentru a asigura conectivitatea între utilizatorii finali, precum și interoperabilitatea serviciilor, diminuând semnificativ credibilitatea unei amenințări cu refuzul de a cumpăra servicii de terminare a apelurilor în celelalte rețele de telefonie la puncte mobile.

De altfel, inclusiv litigiile deschise de către RCS & RDS S.A. împotriva Vodafone Romania S.A., în ceea ce privește serviciul de interconectare în vederea terminării apelurilor la puncte fixe și la puncte mobile în rețelele acestora, indiferent de locul de originare a acestor apeluri, denotă faptul că există situații în care unii operatori apelează la sprijinul ANCOM pentru soluționarea unor plângeri legate de alți operatori din piață și, implicit, denotă lipsa posibilității de manifestare a puterii de contracarare, astfel încât anumite comportamente să fie împiedicate.

În ceea ce privește o creștere a tarifelor practicate de unul dintre operatorii de telefonie la puncte mobile pentru serviciile de terminare a apelurilor în rețeaua sa, ceilalți operatori de rețele publice de telefonie la puncte mobile ar putea aplica tarife mai mari pentru serviciile de terminare în propriile rețele a apelurilor. Astfel, în absența reglementărilor, un operator de rețele publice de telefonie la puncte mobile care achiziționează servicii de terminare a apelurilor de la un alt operator de rețele publice de telefonie la puncte mobile care percepe un tarif ridicat poate amenința cu practicarea unui nivel similar pentru serviciile de terminare a apelurilor în propria rețea. Totuși, credibilitatea unei astfel de amenințări depinde de impactul pe care practica de acest gen o are asupra rentabilității ambilor operatori de rețele publice de telefonie. Dacă volumul de trafic dintre operatori este echilibrat, amenințarea nu poate exercita constrângeri asupra tarifelor practicate pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile. În acest caz, amenințarea cu practicarea unor tarife reciproce mai mari pentru serviciile de terminare la puncte mobile nu va influența profitabilitatea operatorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile. Într-o astfel de situație, operatorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile pot decide, după caz, practicarea unor tarife reciproce mai mari sau mai scăzute. Cu toate acestea, practicarea unor tarife reciproce mai ridicate va avea un impact negativ asupra utilizatorilor finali, care sunt cei ce suportă creșterea tarifară la nivelul pieței cu amănuntul, în condițiile în care o rată de trecere (pass-through rate) de 100% e luată în considerare.

Amenințarea cu practicarea unor tarife ridicate similare între doi operatori de rețele publice de telefonie la puncte mobile este credibilă numai în cazul operatorilor în ale căror rețele este terminat cel mai mare volum de trafic. În general, utilizatorii conectați la o rețea publică de telefonie la puncte mobile de mici dimensiuni sunt nevoiți să apeleze mai mulți utilizatori care sunt conectați la o rețea publică de telefonie la puncte mobile

de mari dimensiuni. Astfel, amenințarea din partea operatorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mari dimensiuni cu întreruperea interconectării sau cu refuzul cumpărării de servicii de terminare de la operatorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mici dimensiuni este mai credibilă decât în situația inversă, având în vedere că baza de utilizatori diferă semnificativ.

Tabelul nr. IV.1. Volumele de trafic de voce terminat în propriile rețele mobile, provenit din alte rețele mobile

Indicator	Nr. minute terminate în rețele proprii provenite din alte rețele mobile (mil. minute reale)				
	Orange	Vodafone	TKRM	RCS & RDS	Lycomobile
2013	✂	✂	✂	✂	✂
2014	✂	✂	✂	✂	✂
2015	✂	✂	✂	✂	✂

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori ca răspuns la chestionarul adresat acestora în scopul revizuirii pieței de terminare a apelurilor la puncte mobile

Cu toate acestea, în practică, această amenințare nu este suficient de puternică. În condițiile unui comportament de consum al utilizatorilor de servicii de telefonie la puncte mobile caracterizat prin efectuarea majorității apelurilor în rețeaua publică de telefonie la puncte mobile la care sunt conectați (aproximativ 70% din totalul traficului originat fiind trafic în aceeași rețea), implementarea portabilității numerelor și efectele potențiale asupra fluidității efective (churn) a pieței cu amănuntul sunt de natură să diminueze potențialul acestei amenințări. De asemenea, dacă un operator de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mici dimensiuni și-ar putea exercita puterea de contracarare numai în raport cu un operator de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mari dimensiuni, impactul la nivel general asupra operatorului de mari dimensiuni ar fi limitat, având în vedere celelalte acorduri de interconectare încheiate cu operatorii de rețele publice mobile și fixe și puterea pe care o poate exercita asupra acestora, ca răspuns la o creștere a tarifelor practicate pentru serviciile de terminare a apelurilor.

Așa cum se poate observa în datele prezentate în Tabelul nr. IV.1, Vodafone Romania S.A., Orange România S.A. și Telekom Romania Mobile Communications S.A. sunt operatorii în ale căror rețele publice de telefonie sunt terminate cele mai mari volume de trafic dinspre rețelele celorlalți operatori de rețele publice de telefonie la puncte mobile. Atunci când operatorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mici dimensiuni răspund la o creștere a tarifelor de terminare practicate de către Vodafone Romania S.A., Orange România S.A. și Telekom Romania Mobile Communications S.A. printr-o creștere a tarifelor de terminare în propriile rețele, aceștia pot cel mult să-și reducă plățile nete realizate, fără însă a face neprofitabilă creșterea tarifelor de terminare practicate de operatorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mari dimensiuni.

În ceea ce privește relațiile de contracarare dintre operatori, dezechilibrele dintre volumele de trafic aferente acestora nu sunt suficient de mari pentru ca operatorul în a cărui rețea se termină cele mai multe apeluri (de exemplu, în anul 2015, Orange Romania S.A. a înregistrat cel mai ridicat volum de trafic terminat în propria rețea mobilă și originat în alte rețele mobile) să-și poată exercita puterea de contracarare. De asemenea, s-a observat că, în timp, volumele de trafic ale primilor doi mari operatori au variat doar într-o mică proporție ilustrând faptul că diferențele de volum între minutele terminate în rețelele acestora nu au reflectat manifestări ale puterii de contracarare. Acest lucru se poate observa și din faptul că traficul dintre primii trei

operatori de telefonie la puncte mobile este unul oarecum echilibrat, însemnând că nivelul tarifului de terminare nu a contat foarte mult în negocierile bilaterale de interconectare, neexistând practic nici un motiv comercial de a întrerupe interconectarea. Dezechilibre mai mari apar între \times și \times .

Tabelul nr. IV.2. Volumele de trafic terminat între grupe de câte doi operatori de rețele publice mobile de telefonie și soldurile înregistrate în anul 2015 (este evidențiat operatorul în a cărui rețea se termină cel mai mare număr de minute)

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

Figura nr. IV.1. Soldul relațiilor bilaterale de interconectare între principalii operatori de rețele mobile

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori ca răspuns la chestionarul adresat acestora în scopul revizuirii pieței de terminare a apelurilor la puncte mobile

Puterea de contracarare a furnizorilor de servicii de telefonie la puncte mobile se poate manifesta și prin creșterea tarifelor pe piața cu amănuntul, în cazul unei creșteri a tarifelor percepute de către un operator pentru furnizarea de servicii de terminare a apelurilor în propria rețea. Această opțiune ar determina creșterea tarifelor datorate de utilizatorii celorlalți operatori pentru apelurile către rețeaua operatorului care a crescut tarifele de terminare, având ca efect scăderea traficului către rețeaua respectivă. Ca răspuns la această creștere a tarifelor, utilizatorii unor operatori de mici dimensiuni vor renunța, cel mai probabil, la serviciile oferite de propriul furnizor de servicii de telefonie la puncte mobile, achiziționând serviciile oferite de către un alt furnizor de servicii de telefonie la tarife mai scăzute, posibil chiar de la operatorul care a crescut tariful de terminare în propria rețea pentru a beneficia de tarife mai scăzute pentru apelurile efectuate în aceeași rețea. Indiferent de soluția aleasă de către utilizatori, este puțin probabil ca operatorii care originează apelurile să înregistreze o creștere a veniturilor din efectuarea de apeluri către rețelele publice de telefonie la puncte mobile de mari dimensiuni, existând chiar posibilitatea ca aceste venituri să scadă în urma renunțării unor utilizatori la serviciile furnizate. Astfel, creșterea tarifelor pe piața cu amănuntul ar aduce, în primul rând, prejudicii propriilor utilizatori, având un impact comercial negativ prin periclitarea bazei de clienți.

Ca și în cazul operatorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile, creșterea tarifelor pe piața cu amănuntul de către operatorii de rețele publice de telefonie la puncte fixe, ca reacție la creșterea tarifelor serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile, ar avea ca efect direct scăderea traficului către rețeaua operatorului care a crescut tariful de terminare. Mai mult, o astfel de creștere a tarifelor realizată de către operatorul de telefonie la puncte fixe Telekom Romania Communications S.A. ar putea reprezenta o oportunitate pentru marii operatori de rețele publice de telefonie la puncte mobile de a-și comercializa propriile servicii de telefonie furnizate la puncte fixe prin intermediul rețelelor publice de telefonie mobilă, lansate pe piața cu amănuntul. Astfel, creșterea tarifelor pe piața cu amănuntul ar aduce prejudicii și operatorilor de rețele

publice de telefonie la puncte fixe, prin pierderea abonaților. Operatorii de rețele publice de telefonie la puncte fixe nu pot exercita presiuni reale asupra operatorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mari dimensiuni prin creșterea tarifelor cu amănuntul.

În ceea ce privește operatorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mici dimensiuni și operatorii alternativi de servicii de telefonie la puncte fixe, aceștia nu cumpără un volum suficient de mare de servicii de terminare oferite de operatorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile de mari dimensiuni. În consecință, scăderea traficului originat din rețelele acestor furnizori către rețelele marilor operatori de telefonie la puncte mobile nu ar fi în măsură să exercite o putere de contracarare suficientă asupra acestora.

În concluzie, ANCOM consideră că, în absența reglementărilor, puterea de contracarare care s-ar putea manifesta pe această piață este insuficientă pentru a determina constrângeri concurențiale asupra operatorilor de rețele de telefonie la puncte mobile, astfel încât să-i împiedice pe aceștia să adopte un comportament independent față de clienți, concurenți și utilizatorii finali.

4.3.3.4. Implicațiile cadrului de reglementare asupra manifestării puterii de contracarare

Pentru evaluarea eficienței puterii de contracarare în relațiile dintre furnizori a fost analizată și măsura în care posibilitatea acestora de a se adresa Autorității³⁵ în cazul apariției unor neînțelegeri în relațiile de negociere privind serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile, ca urmare a modificării tarifelor sau a impunerii unor tarife excesive în raport cu costurile de către unul dintre operatori, poate crea constrângeri asupra comportamentului unui furnizor în sensul renunțării acestuia la comportamentul vizat.

ANCOM are calitatea de organ administrativ-jurisdicțional specializat în soluționarea litigiilor din domeniul comunicațiilor electronice, competența sa materială fiind limitată la soluționarea litigiilor în legătură cu obligațiile impuse furnizorilor prin dispozițiile Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 111/2011 sau ale regulamentelor Uniunii Europene din domeniul comunicațiilor electronice ori de către ANCOM în conformitate cu aceste dispoziții. În consecință, litigiile ce pot fi soluționate de către ANCOM, conform legislației în vigoare, trebuie să aibă ca obiect încălcarea de obligații specifice³⁶ prevăzute de legislația din domeniul comunicațiilor electronice. În caz contrar, litigiul urmează a fi soluționat potrivit normelor de drept comun.

Pe de altă parte, art. 100 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 stabilește o excepție de la regula generală conform căreia obligațiile specifice în ceea ce privește accesul și interconectarea pot fi

³⁵În situația apariției unui litigiu între furnizorii de rețele sau de servicii de comunicații electronice în legătură cu obligațiile impuse acestora în temeiul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 111/2011 sau ale regulamentelor Uniunii Europene din domeniul comunicațiilor electronice, partea interesată poate sesiza ANCOM în vederea soluționării litigiului. Potrivit dispozițiilor art. 3 lit. g) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 22/2009 privind înființarea Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații, aprobată prin Legea nr. 113/2010, cu modificările și completările ulterioare, una dintre funcțiile ANCOM este cea de organ de decizie în soluționarea litigiilor dintre furnizorii de rețele și de servicii în domeniul comunicațiilor electronice, în scopul asigurării liberei concurențe și al protecției intereselor utilizatorilor pe piețele acestor servicii, iar, potrivit dispozițiilor art. 116 alin. (1) și (11) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, „(1) În situația apariției unui litigiu între furnizori de rețele sau de servicii de comunicații electronice în legătură cu obligațiile impuse acestora prin dispozițiile prezentei ordonanțe de urgență, ale regulamentelor Uniunii Europene din domeniul comunicațiilor electronice sau impuse de către ANCOM în conformitate cu aceste dispoziții, ori între astfel de furnizori și persoane având calitatea de furnizori în alte state membre ale Uniunii Europene care solicită sau beneficiază de acces sau interconectare în temeiul prezentei ordonanțe de urgență, partea interesată poate sesiza ANCOM în vederea soluționării litigiului. (11) Deciziile emise de președintele ANCOM în condițiile prezentului articol constituie acte administrativ-jurisdicționale, putând fi atacate în contencios administrativ [...]”

³⁶Obligațiile specifice prevăzute de legislația din domeniul comunicațiilor electronice sunt acelea impuse fie direct, prin dispozițiile legislației primare (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 și celelalte acte normative din domeniul comunicațiilor electronice), fie indirect, prin dispozițiile legislației secundare elaborate de către ANCOM. În ceea ce privește acest din urmă caz, ca regulă, ANCOM poate impune obligații în sarcina furnizorilor numai după parcurgerea obligatorie a următoarelor etape:

- identificarea piețelor relevante (de gros sau cu amănuntul), în conformitate cu prevederile Recomandării CE;
- desemnarea pe piețele unde nu există concurență efectivă a furnizorilor cu putere semnificativă, potrivit prevederilor Instrucțiunilor CE;
- impunerea, în sarcina furnizorilor desemnați cu putere semnificativă pe piață, a uneia sau mai multora dintre obligațiile prevăzute la art. 106-111 din Ordonanța Guvernului nr. 111/2011, respectiv la art. 113 și 114 din același act normativ.

impuse doar operatorilor cu putere semnificativă, în conformitate cu prevederile art. 92 – 98 și art. 105 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011. Potrivit prevederilor art. 100 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, în calitate sa de autoritate de reglementare, în vederea asigurării unui mediu concurențial, ANCOM are atribuția generală de a lua toate măsurile necesare în vederea realizării accesului și interconectării în condiții adecvate, cu respectarea principiilor eficienței economice, promovării concurenței și maximizării beneficiilor utilizatorilor finali, putând stabili în acest caz și condițiile în care se realizează interconectarea sau accesul.

Având în vedere aceste prevederi legale, ANCOM, în misiunea de reglementare a pieței de comunicații electronice din România, poate impune obligații în sarcina operatorilor care controlează accesul la utilizatorii finali, inclusiv, acolo unde este cazul, obligația de a asigura interconectarea rețelelor acestora, dacă impunerea acestor obligații este necesară pentru asigurarea conectivității între aceștia. Obligațiile astfel impuse trebuie să fie obiective, transparente, proporționale și nediscriminatorii.

ANCOM poate lua aceste măsuri fie din proprie inițiativă sau la cererea unui furnizor, cu respectarea procedurilor prevăzute la art. 97, 98 și 135 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 (consultare europeană și consultare publică națională), fie, în cazul în care în urma negocierilor dintre furnizori nu se poate ajunge la încheierea unui acord, la cererea oricăreia dintre părțile implicate, cu respectarea procedurii prevăzute la cap. VIII din același act normativ (procedura de soluționare a litigiilor).

În cazul serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile, ANCOM a exercitat această competență într-un singur caz³⁷, în temeiul cadrului legal în vigoare la data respectivă, dispoziții în prezent abrogate de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011. Astfel, Autoritatea a luat măsuri provizorii conform art. 5 din Ordonanța Guvernului nr. 34/2002 privind accesul la rețelele publice de comunicații electronice și la infrastructura asociată, precum și interconectarea acestora, aprobată, cu modificări și completări, prin Legea nr. 527/2002, cu modificările și completările ulterioare, și art. 34¹ alin. (7) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 79/2002, în urma depunerii unei cereri de soluționare a litigiilor de către Cosmote Romanian Mobile Telecommunications S.A., aflată în litigiu cu Telemobil S.A. în privința tarifelor de interconectare. S-a dovedit că Telemobil S.A. a suspendat legătura de interconectare dintre cele două rețele și, prin urmare, abonații celor doi operatori nu au mai putut comunica între ei. Cosmote Romanian Mobile Telecommunications S.A. a solicitat Autorității să impună în sarcina Telemobil S.A. obligația de a asigura furnizarea serviciilor de interconectare solicitate, în aceleași condiții tehnice și comerciale cu cele aplicate până în momentul întreruperii legăturii de interconectare. Decizia Autorității prin care s-a impus Telemobil S.A. obligația, cu titlu provizoriu, de a lua toate măsurile necesare asigurării furnizării serviciilor de interconectare în vederea originării, respectiv terminării la puncte mobile a apelurilor originare de utilizatorii celor doi furnizori, inclusiv orice măsuri tehnice sau administrative, în scopul asigurării comunicării între utilizatorii acestora, a fost comunicată Comisiei Europene, conform art. 7 alin. (6) din Directiva-cadru.

Așadar, din coroborarea dispozițiilor art. 5 alin. (5) din Ordonanța Guvernului nr. 34/2002 și ale art. 36 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 79/2002, a rezultat că, în cadrul soluționării unui litigiu de către Autoritate, aceasta nu poate impune obligații noi, ci este abilitată să stabilească exclusiv acele condiții în legătură cu obligațiile impuse anterior în una din cele două modalități arătate mai sus.

³⁷Decizia președintelui ANRCTI nr. 1803/2007.

Aceste concluzii rămân valabile și potrivit noului cadru legal în domeniul comunicațiilor electronice, reprezentat de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011. Astfel, coroborând dispozițiile art. 100 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 cu prevederile art. 116 din același act normativ, impunerea de noi obligații în sarcina furnizorilor de rețele și servicii de comunicații electronice nu poate fi realizată pe calea soluționării unui litigiu de către Autoritate, aceste litigii neputând avea alt obiect decât obligațiile impuse anterior operatorilor de comunicații electronice.

De asemenea, atât în situația în care intenționează să impună obligații în sarcina furnizorilor desemnați cu putere semnificativă pe piață în conformitate cu prevederile art. 105 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 și ale art. 92 – 98 din același act normativ, respectiv a furnizorilor care controlează accesul la utilizatorii finali, în conformitate cu prevederile art. 100 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM are obligația de a parcurge procedurile stabilite la art. 97, 98 și art. 135 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011. Având în vedere că, potrivit prevederilor art. 135, deciziile de soluționare a litigiilor sunt exceptate de la procedura de consultare publică și, pe cale de consecință, și de la procedura notificării Comisiei Europene, OAREC și a celorlalte autorități de reglementare din statele membre, rezultă că Autoritatea nu poate impune obligații noi în cadrul procedurii de soluționare a litigiilor.

În al doilea rând, aplicarea unor măsuri de reglementare ca urmare a soluționării unor litigii între furnizori, având în vedere situația bilaterală vizată, nu ar fi în măsură să asigure un cadru legal sigur și predictibil în ceea ce privește funcționarea pieței. O astfel de reglementare *ex ante* bazată pe existența unui litigiu între oricare două părți ce acționează pe piața comunicațiilor electronice ar rezolva numai problemele apărute în relația dintre acestea, dar nu și potențialele probleme față de toți furnizorii de pe piață, și nu ar putea preveni folosirea abuzivă a puterii de piață a furnizorului pe piețele adiacente sau din aval, cu efecte negative indirecte asupra consumatorilor (de exemplu, prin stabilirea unor tarife cu amănuntul care vor reflecta tarifele de terminare excesive). Astfel, deciziile de soluționare a litigiilor sunt opozabile doar părților implicate, iar orice obligații impuse în cadrul unui litigiu se vor aplica doar în relația dintre acestea. O obligație impusă unui operator cu privire la nivelul tarifelor în relația cu cealaltă parte nu-l va împiedica pe acesta să stabilească tarife mai mari în relațiile cu alți operatori. Totodată, faptul că un operator se adresează Autorității de reglementare pentru a-l obliga pe un alt operator să furnizeze servicii de interconectare nu constituie un motiv suficient pentru acesta de a negocia cu bună-credință interconectarea în alte cazuri.

De asemenea, în cadrul litigiilor, Autoritatea trebuie să respecte solicitările reclamantului, conform principiului disponibilității. Potrivit acestui principiu, consacrat de prevederile art. 9 alin. (2) din Codul de procedură civilă, cadrul procesual și limitele cererii sunt determinate de reclamant, instanța având obligația de a se pronunța numai cu privire la ceea ce s-a cerut, neputând acorda altceva decât s-a cerut (*extra petita*) sau mai mult decât s-a cerut (*plus petita*). Astfel, chiar în cazul în care ar lua anumite măsuri în cadrul procedurii de soluționare a litigiilor, ANCOM nu ar putea stabili alte condiții decât cele solicitate de reclamant, care în unele cazuri sunt ineficiente sau inechitabile.

În concluzie, ANCOM consideră că procedurile de soluționare a litigiilor nu reprezintă un substitut pentru impunerea de măsuri de reglementare *ex ante* în sarcina furnizorilor de servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile identificați ca având putere semnificativă de piață, nefiind în măsură să atenueze puterea de piață pe care o poate avea un anumit furnizor în relațiile cu furnizorii care reprezintă cererea.

4.3.3.5. Concluzii cu privire la puterea de contracarare pe piețele serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile

Prin prisma argumentelor aduse, Autoritatea conchide că nu există dovezi care să susțină că există furnizori care pot exercita putere de contracarare pe piață asupra altor operatori, împiedicându-i pe aceștia să acționeze într-un mod independent de clienți, concurenți și utilizatorii finali. Astfel, în urma analizei tuturor posibilităților de contracarare care pot apărea pe piață, ANCOM reafirmă indispensabilitatea reglementării și efectele pozitive ale acesteia în remedierea problemelor concurențiale identificate pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în fiecare rețea publică de telefonie.

4.4. Concluzii cu privire la identificarea potențialilor furnizori cu putere semnificativă pe piețele serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în fiecare rețea publică de telefonie

Pe baza elementelor analizate, și anume cota de piață și stabilitatea acesteia în timp (100%), barierele ridicate existente la intrarea pe piață, absența sau puterea de contracarare scăzută a cumpărătorilor, următorii furnizori care operează propriile elemente de rețea în vederea furnizării de servicii de telefonie la puncte mobile, au implementate în propria rețea numere nongeografice pentru servicii de comunicații electronice furnizate la puncte mobile prevăzute în Planul național de numerotație, respectiv au încheiat cel puțin un contract de interconectare cu alți operatori în vederea terminării apelurilor la puncte mobile la data de 30.06.2017, **au putere semnificativă pe piața relevantă a serviciilor de terminare la puncte mobile a apelurilor la numere implementate în fiecare rețea publică de telefonie:**

1. Societatea „Lycamobile” – S.R.L.;
2. Societatea „Orange România” – S.A.;
- 3 Societatea „RCS & RDS” – S.A.;
4. Societatea „Telekom Romania Mobile Communications” – S.A.;
5. Societatea „Vodafone Romania” – S.A.

Capitolul V

Impunerea obligațiilor specifice în sarcina operatorilor cu putere semnificativă pe piețele relevante identificate

5.1. Cadrul legal

Potrivit prevederilor art. 105 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, „Dacă, în urma unei analize de piață realizate în conformitate cu prevederile secțiunii 1 a prezentului capitol, un operator este desemnat ca având putere semnificativă pe o piață relevantă de gros din sectorul comunicațiilor electronice, autoritatea de reglementare impune acestuia, în mod corespunzător, una sau mai multe dintre obligațiile prevăzute la art. 106–110.” Prin urmare, ANCOM trebuie să impună cel puțin una din obligațiile prevăzute la art. 106-110 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 în sarcina furnizorilor desemnați cu putere semnificativă pe piața serviciilor de terminare la puncte mobile a apelurilor.

În conformitate cu dispozițiile art. 106–110 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, care transpun în legislația națională prevederile art. 9-13 din Directiva 2002/19/CE³⁸, obligațiile care pot fi impuse de ANCOM furnizorilor cu putere semnificativă pe piața de gros a serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în fiecare rețea publică de telefonie sunt:

- **obligația de transparență** în legătură cu interconectarea rețelelor de comunicații electronice (art. 106). Această obligație poate viza aducerea la cunoștința publicului a anumitor informații, precum specificațiile tehnice, caracteristicile rețelei, modalitățile și condițiile de furnizare și utilizare a serviciilor, informațiile contabile și tarifele practicate. De asemenea, în cazul în care unui furnizor i-a fost stabilită obligația de nediscriminare, ANCOM poate solicita acestuia să publice o ofertă de referință;

- **obligația de nediscriminare** în legătură cu interconectarea rețelelor de comunicații electronice, prin care să se asigure că furnizorii aplică condiții echivalente în circumstanțe echivalente altor persoane care furnizează servicii echivalente și că pun la dispoziție terților servicii și informații în aceleași condiții, inclusiv în ceea ce privește calitatea, cu cele oferite pentru propriile servicii sau pentru serviciile furnizate filialelor, sediilor secundare sau partenerilor lor (art. 107). De asemenea, ANCOM poate impune obligația de nediscriminare între nivelul tarifului serviciului de terminare a apelurilor furnizat pe piața de gros și cel auto-furnizat, ca măsură de reglementare ex-ante, ori de câte ori există riscul apariției unor efecte anticoncurențiale (de exemplu, margin-squeeze) pe piața cu amănuntul ca urmare a discriminării între nivelul tarifului serviciului de terminare a apelurilor furnizat pe piața de gros și cel auto-furnizat;

- **obligația de evidență contabilă separată**, în cadrul contabilității interne de gestiune, pentru anumite activități care au legătură cu interconectarea rețelelor de comunicații electronice (art. 108). Autoritatea de reglementare poate impune unui furnizor integrat pe verticală să urmărească distinct în evidența corespunzătoare tarifele la vânzarea de gros și tarifele de transfer intern, pentru a asigura îndeplinirea obligației de nediscriminare. De asemenea, pentru a facilita verificarea îndeplinirii obligațiilor de transparență și de

³⁸Directiva 2002/19/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind accesul la rețelele de comunicații electronice și la infrastructura asociată, precum și interconectarea acestora, modificată prin Directiva 2009/140/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2009 de modificare a Directivelor 2002/21/CE privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice, 2002/19/CE privind accesul la rețelele de comunicații electronice și la infrastructura asociată, precum și interconectarea acestora și 2002/20/CE privind autorizarea rețelelor și serviciilor de comunicații electronice (Directiva privind accesul)

nediscriminare Autoritatea de reglementare poate să impună furnizorilor obligația de a furniza, la cerere, înregistrări contabile, inclusiv date provenind de la terți privitoare la venituri. În scopul promovării unei piețe deschise și concurențiale Autoritatea de reglementare poate publica informațiile contabile obținute, în condițiile legii;

- **obligația de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei și ale infrastructurii asociate** (art. 109). Obligația de acces poate viza: acordarea către un terț a dreptului de acces la elemente specifice ale rețelei sau la infrastructura asociată, inclusiv a accesului la elementele de rețea care nu sunt active și a accesului necondiționat la bucla locală; negocierea, cu bună-credință, cu orice terț care solicită accesul; neretragerea dreptului de acces deja acordat; furnizarea către terți a anumitor servicii, prin vânzarea de gros a acestora, în vederea revânzării; acordarea accesului liber la interfețele tehnice, protocoalele sau alte tehnologii esențiale care sunt indispensabile pentru interoperabilitatea serviciilor, inclusiv a serviciilor de rețele virtuale; furnizarea colocării sau a altor forme de utilizare partajată a facilităților asociate; furnizarea unor servicii determinate, necesare pentru asigurarea interoperabilității serviciilor destinate utilizatorilor finali, inclusiv a resurselor destinate serviciilor de rețele inteligente sau a serviciului de roaming în rețelele mobile; acordarea accesului la sistemele de asistență operațională sau la alte sisteme software similare, necesare pentru asigurarea unei concurențe loiale în furnizarea serviciilor; interconectarea rețelelor sau a elementelor rețelelor; acordarea accesului la serviciile asociate, precum serviciile de localizare, identificare și prezență.

În ceea ce privește modul concret de formulare a obligației de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei și ale infrastructurii asociate, este important de subliniat că ANCOM apreciază că sintagma „în măsura posibilităților tehnice” utilizată deseori în legătură cu asigurarea interconectării și acordarea accesului la rețea trebuie să fie considerată la nivel abstract, potrivit dezvoltării tehnologice la momentul solicitării beneficiarului, iar nu în concret, la nivelul tehnologiei pe care o are la dispoziție în prezent ofertantul. Astfel, aplicarea principiului neutralității tehnologice în condițiile apariției și răspândirii unor tehnologii mai eficiente poate să contribuie la intensificarea unei concurențe sustenabile, precum și la stimularea unor investiții eficiente în rețele de comunicații electronice.

Totodată, dispozițiile art. 109 alin. (5) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, prevăd că atunci când impune obligația de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei și a infrastructurii asociate, autoritatea de reglementare „poate stabili și condițiile tehnice sau operaționale pe care furnizorul sau beneficiarii accesului trebuie să le îndeplinească în vederea asigurării unor condiții normale de exploatare a rețelei”.

- **obligația referitoare la recuperarea costurilor și controlul tarifelor, inclusiv obligația de fundamentare a tarifelor în funcție de costuri și privind evidența contabilă**, pentru furnizarea anumitor forme de acces sau de interconectare (art. 110).

În cazuri excepționale, ANCOM are posibilitatea de a impune și alte obligații decât cele mai sus menționate, însă numai după obținerea unei decizii de autorizare din partea Comisiei Europene³⁹, în ceea ce privește măsurile propuse.

³⁹Art. 105 alin. (3) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 .

De asemenea, în procesul de alegere a remediilor celor mai potrivite în rezolvarea problemelor concurențiale identificate, ANCOM ține întotdeauna cont de obiectivele sale legale, și anume promovarea concurenței, contribuția la dezvoltarea pieței interne și promovarea intereselor utilizatorilor finali, având în vedere principiul proporționalității.

În plus, potrivit art. 111 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM poate impune obligația de separare funcțională în sarcina furnizorilor integrați pe verticală, desemnați ca având putere semnificativă pe anumite piețe separarea funcțională, în situația în care aceasta constată că toate celelalte obligații prevăzute de cadrul de reglementare nu au condus la realizarea unei concurențe efective și că există în continuare probleme importante și persistente legate de concurență.

Impunerea separării funcționale necesită o analiză coordonată a diferitelor piețe relevante asociate rețelei de acces și se supune aprobării prealabile a Comisiei Europene.

În plus, art. 112 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 conține reglementări referitoare la separarea voluntară a operatorilor integrați pe verticală. În cazul în care un operator integrat pe verticală ar alege să își transfere o parte substanțială a activelor rețelei locale de acces sau totalitatea acestora către o entitate separată din punct de vedere juridic deținută de o altă persoană sau prin crearea unei entități comerciale separate pentru furnizarea serviciilor de acces, ANCOM ar trebui să evalueze efectul tranzacției planificate asupra tuturor obligațiilor de reglementare existente impuse operatorului integrat pe verticală. Astfel autoritatea ar trebui să efectueze o nouă analiză a piețelor pe care operează entitatea separată și să impună, să mențină, să modifice sau să retragă obligațiile specifice în consecință.

5.2. Obligații impuse anterior în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă

Autoritatea a desemnat în anul 2012, 6 furnizori cu putere semnificativă pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în propriile rețele, și anume: Vodafone România S.A., Orange România S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A. (Cosmote Romanian Mobile Telecommunications S.A., la acel moment), Telemobil S.A., Telekom Romania Communications S.A. (Romtelecom S.A., la acel moment) și RCS & RDS S.A. Astfel, Autoritatea a impus sau menținut, după caz, în sarcina operatorilor cu putere semnificativă în mod proporțional cu problemele identificate următoarele obligații:

1. Obligația de acces - obligația de a furniza cel puțin serviciul de interconectare în vederea terminării apelurilor la puncte mobile, în condiții reglementate, precum și obligația de a acorda accesul la toate serviciile necesare exploatării în condiții normale a interconectării cu rețelele publice de telefonie la puncte mobile în vederea terminării apelurilor, în măsura în care solicitările sunt rezonabile și fezabile din punct de vedere tehnic. În ceea ce privește serviciile conexe necesare exploatării eficiente a serviciilor de interconectare, autoritatea a stabilit ca tarifele practicate pentru aceste servicii, până la data stabilirii lor de către ANCOM pe baza unui model de calculație a costurilor incrementale pe termen lung, să nu fie excesive. În anul 2014 ANCOM a finalizat modelul de calculație a costurilor incrementale pe termen lung ale unui operator mobil de comunicații electronice de tip „bottom-up” și a stabilit valori maxime pentru tarifele aferente acestor servicii în sarcina celor 6 furnizori cu putere semnificativă pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în propriile rețele.

De asemenea, au fost impuse/menținute în sarcina celor 6 operatori obligații referitoare la termenele maxime de negociere și de implementare a acordurilor de interconectare în scopul evitării situațiilor în care aceștia ar putea întârzia încheierea sau implementarea acordurilor de interconectare pentru a dobândi un

avantaj concurențial pe piața cu amănuntul. Astfel, termenul maxim pentru negocierea și încheierea unui acord de interconectare nu va depăși 45 de zile lucrătoare de la data la care furnizorul de rețele publice de telefonie la puncte mobile primește o cerere în acest sens, iar termenul maxim de implementare a unui acord de interconectare, pentru toți cei 6 furnizori cu putere semnificativă, va fi de 65 de zile lucrătoare de la data încheierii acordului.

2. Obligația de transparență - obligația de a publica pe propria pagină de internet, într-un mod ușor accesibil din pagina principală, și de a pune la dispoziția oricărui solicitant o ofertă de referință pentru interconectarea cu rețeaua publică de telefonie pe care o operează, în vederea terminării apelurilor la puncte mobile, care trebuie să cuprindă o descriere detaliată a ofertelor pentru fiecare dintre elementele rețelei sau ale infrastructurii asociate, potrivit necesităților pieței, precum și condițiile tehnice și comerciale, inclusiv de tarif, corespunzătoare fiecăruia dintre aceste elemente, pentru a permite interconectarea la toate punctele rețelei unde acest lucru este fezabil din punct de vedere tehnic și pentru a asigura că operatorii ce doresc interconectarea nu vor plăti pentru resurse care nu sunt necesare serviciului pe care l-au solicitat. Datorită poziției de nou intrată pe piață la momentul revizuirii anterioare a pieței, Telekom Romania Communications S.A, nu i-a fost impusă obligația de a publica o ofertă de referință privind interconectarea în vederea terminării apelurilor la puncte mobile.

De asemenea, toți cei 6 operatori au fost obligați să publice tarifele tuturor serviciilor necesare realizării interconectării cu rețelele publice de telefonie pe care le operează, tarifele facilităților asociate interconectării, precum și denumirea și adresele tuturor comutatoarelor unde se poate realiza interconectarea cu rețeaua proprie, în vederea terminării apelurilor la puncte mobile.

Operatorilor li s-a impus/menținut obligația de a transmite Autorității copii de pe fiecare dintre cererile de interconectare și, respectiv, de pe fiecare dintre cererile ulterioare, de modificare, completare sau retragere a cererii inițiale, în termen de 2 zile lucrătoare de la data primirii acestora.

3. Obligația de nediscriminare - obligația de a aplica condiții echivalente de interconectare în circumstanțe echivalente tuturor persoanelor care solicită sau beneficiază deja de interconectare, precum și de a pune la dispoziția acestora servicii și informații necesare pentru realizarea interconectării în vederea terminării apelurilor la puncte mobile, în aceleași condiții, inclusiv în ceea ce privește calitatea, cu cele oferite pentru propriile servicii sau pentru serviciile furnizate persoanelor din același grup. O asemenea obligație nu se aplică în cazul tarifelor practicate pentru serviciile de terminare a apelurilor furnizate pentru propriile servicii.

4. Obligația privind controlul tarifelor și fundamentarea tarifelor în funcție de costuri - Autoritatea a impus obligații privind fundamentarea tarifelor în funcție de costuri în sarcina tuturor operatorilor desemnați ca având putere semnificativă de piață.

În anul 2012, ANCOM a considerat că menținerea obligației de fundamentare a tarifelor în funcție de costuri, asigurând un nivel eficient al tarifelor pentru serviciile de terminare a apelurilor, este o măsură necesară și proporțională, care trebuie impusă în sarcina tuturor furnizorilor cu putere semnificativă pe piață⁴⁰, având în vedere că tarifele pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile stabilite la nivelul costurilor unui

⁴⁰A se vedea Deciziile președintelui ANCOM nr. 104-109/2012 privind desemnarea societăților Cosmote Romanian Mobile Telecommunications S.A., S.C. Orange România S.A., S.C. RCS & RDS S.A., S.C. Romtelecom S.A., S.C. Telemobil S.A., respectiv Vodafone Romania S.A. ca furnizori cu putere semnificativă pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în propria rețea publică de telefonie și impunerea de obligații în sarcina acestora.

furnizor eficient reflectă rezultatele obținute pe o piață unde există concurență efectivă, ce ar descuraja ineficiența productivă. Această abordare, conform căreia costurile unui operator ipotetic eficient sunt utilizate drept bază pentru fundamentarea în funcție de costuri, are ca rezultat stabilirea unui tarif uniform pentru serviciile de terminare a apelurilor.

Recunoscând necesitatea adoptării unor practici de reglementare coerente și a aplicării legislației naționale armonizate cu normele stabilite la nivelul Uniunii Europene, în vederea adoptării unei politici de reglementare armonizate în ceea ce privește principiile și metodele utilizate pentru determinarea costurilor eficiente ale serviciilor de terminare a apelurilor în rețelele publice de telefonie, Autoritatea a decis dezvoltarea unui nou model de calculație a costurilor de tip LRIC pur, în conformitate cu principiile stabilite de Recomandarea Comisiei Europene privind tarifele de terminare, proces care s-a finalizat la sfârșitul anului 2013.

Anterior finalizării de către ANCOM a modelului LRIC pur, tarifele maxime pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile au fost reduse progresiv de-a lungul unei perioade de tranziție a cărei țintă au reprezentat-o costurile medii incrementale pe termen lung estimate pe bază de benchmark internațional⁴¹ pentru anul 2012, de 4,05 Eurocenți/minut, de la data de 1 martie 2012 și respectiv 3,07 Eurocenți/minut, de la data de 1 septembrie 2012.

Potrivit rezultatelor modelului de calculație a costurilor incrementale evitate asociate furnizării către terți a serviciilor de terminare la puncte mobile de către un operator de rețele mobile ipotetic eficient (LRIC pur), dezvoltat de ANCOM, de la data de 1 aprilie 2014 tariful maxim perceput pentru furnizarea serviciului de interconectare în vederea terminării la puncte mobile a apelurilor de către oricare dintre societățile desemnate ca având putere semnificativă pe piața de terminare a apelurilor la puncte mobile, este de 0,96 eurocenți/minut.

De asemenea, începând cu aceeași dată, autoritatea a impus în sarcina tuturor operatorilor desemnați cu putere semnificativă obligația de fundamentare în funcție de costuri a tarifelor pentru serviciile asociate interconectării⁴², tarife determinate pe baza unui model de calcul al costurilor incrementale pe termen lung ale serviciilor auxiliare de interconectare, furnizate la un punct de interconectare.

ANCOM a considerat că obligația de evidență contabilă separată nu este justificată din perspectiva unui eventual sprijin pentru identificarea unor subvenții încrucișate, având în vedere maniera de formulare a obligației de nediscriminare, precum și în condițiile în care furnizorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile nu au obligații de control al tarifelor cu amănuntul. În plus, costurile implementării unui sistem de evidență contabilă separată exced beneficiile potențiale rezultate din suportul pe care aceasta l-ar fi putut aduce monitorizării obligației de nediscriminare și, în subsidiar, a celei de transparență.

⁴¹Cu statele care finalizaseră stabilirea tarifelor de terminare pe baza modelului LRIC pur

⁴²A se vedea Anexa la deciziile președintelui ANCOM din 2014 adresate furnizorilor cu putere semnificativă pe piețele de terminare a apelurilor la puncte mobile, privind stabilirea tarifelor unor servicii de comunicații electronice la nivel de gros pe baza unor modele de calculație a costurilor.

5.3. Probleme concurențiale identificate la nivelul piețelor relevante ale serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în fiecare rețea publică de telefonie

Problemele concurențiale la nivelul piețelor relevante ale serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile, identificate de Autoritate în prezenta analiză, vizează atât aspecte referitoare la nivelul tarifelor de interconectare practicate (tarifele ce pot fi percepute pentru furnizarea serviciului de interconectare în vederea terminării apelurilor la puncte mobile, dar și tarifele serviciilor asociate interconectării), cât și aspecte non-tarifare.

Un operator de rețele publice de telefonie la puncte mobile deține *de facto* un monopol pe piața serviciilor de terminare a apelurilor în propria rețea, fără ca mecanismul substituibilității cererii și ofertei să fie eficient pe piețele relevante respective. Datorită faptului că nu există suficiente constrângeri concurențiale exercitate asupra furnizorilor de servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile, Autoritatea consideră că, în absența reglementării, furnizorii respectivi nu au suficiente stimulente pentru a practica un nivel eficient al tarifelor pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile.

Există indicii că, în absența reglementării, tarifele pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile ar fi stabilite la un nivel excesiv și ineficient, deoarece concurența dintre furnizorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile îi determină pe fiecare dintre aceștia să maximizeze beneficiile propriilor utilizatori finali, în detrimentul utilizatorilor altor rețele, care vor fi nevoiți să suporte un nivel al tarifelor mai ridicat pentru apelurile terminate în rețeaua respectivă.

Potențiala distorsionare a concurenței pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile, ca rezultat al unor tarife excesive, ar putea afecta în mod nefavorabil atât concurența la nivelul pieței de gros, cât și pe cea la nivelul pieței cu amănuntul. Astfel, la nivelul pieței cu amănuntul, furnizorii de rețele publice de telefonie mobilă beneficiază de stimulentele necesare în vederea menținerii tarifelor aferente serviciilor oferite propriilor abonați la un nivel care să atragă și să păstreze clienții, dar nu suficiente stimulente pentru a aplica același tratament în ceea ce privește apelurile originare în alte rețele. Nivelul ridicat al tarifelor pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile determină stabilirea unor tarife mai ridicate pe piața cu amănuntul pentru apelurile fix-mobil și mobil-mobil în afara rețelei, comparativ cu tarifele apelurilor realizate în aceeași rețea, descurajând artificial comunicarea între utilizatorii diferitelor rețele.

Pe de altă parte, utilizarea veniturilor suplimentare obținute din practicarea unor tarife excesive pentru serviciile de terminare a apelurilor pentru subvenționarea, pe piața cu amănuntul, a serviciilor de comunicații electronice sau a terminalelor oferite propriilor abonați poate conduce la distorsionarea concurenței dacă o astfel de strategie este aplicată pe piețe mature. În principiu, astfel de practici pot determina stimularea artificială a penetrării, descurajează schimbarea furnizorului de servicii, dar și comunicarea între utilizatorii diferitelor rețele, putând, în final, favoriza concentrarea pieței. Aceste practici afectează bunăstarea socială, distorsionează comportamentul de consum, pot afecta capacitatea concurențială a furnizorilor și pot constitui o barieră la intrarea pe piață.

În ceea ce privește constrângerile concurențiale la nivelul pieței de gros, Autoritatea apreciază că furnizorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile nu sunt stimulați să practice tarife eficiente, cel puțin datorită faptului că astfel ar conferi concurenților avantaje competitive pe piața cu amănuntul, prin reducerea costurilor, competitivitatea ofertelor pentru apeluri în afara rețelei fiind limitată de plata tarifului de terminare. O consecință directă a practicării unor tarife mari pentru serviciile de terminare este, așadar, creșterea

costurilor concurenților, prin creșterea costurilor aferente serviciilor la nivelul pieței cu amănuntul. Într-o astfel de situație, concurenții sunt constrânși să-și recupereze costurile suplimentare cu achiziționarea serviciilor de terminare prin creșterea tarifelor pentru serviciile de terminare pe care le furnizează la rândul lor celorlalți furnizori, astfel încât să poată reduce tarifele serviciilor cu amănuntul.

Autoritatea consideră că efectele menționate mai sus creează presiuni concurențiale, ce afectează atât furnizorii existenți pe piață, cât și furnizorii nou-intrați pe piață care doresc să termine apeluri în rețelele publice de telefonie la puncte mobile. De asemenea, nivelul ridicat al tarifelor pentru serviciile de terminare ar putea afecta concurența ofertelor de servicii de apeluri fix-mobil și, respectiv, mobil-mobil în afara rețelei, în detrimentul utilizatorilor finali și al celorlalți furnizori de servicii de telefonie la puncte fixe și mobile.

Deoarece constrângerile concurențiale sunt insuficiente pentru a asigura practicarea unor tarife pentru serviciile de terminare a apelurilor la puncte mobile la un nivel eficient, Autoritatea consideră necesară menținerea anumitor obligații în sarcina furnizorilor care controlează accesul la utilizatorii finali și au putere semnificativă pe piață, proporțional cu problemele concurențiale identificate pe piețele relevante.

Odată cu analiza impactului nereglementării tarifelor excesive pentru serviciile de terminare și efectul potențial negativ al acestora asupra concurenței pe piața cu amănuntul, Autoritatea a analizat și alte aspecte concurențiale semnalate, cum ar fi spre exemplu refuzul/tergiversarea de a negocia furnizarea accesului la rețea (implicit accesul la servicii de interconectare). Pentru identificarea problemelor concurențiale și impunerea eventualelor obligații care să remedieze aceste eșecuri ale pieței, Autoritatea a luat în considerare atât răspunsurile furnizorilor primite în cadrul studiului de piață realizat în scopul prezentei revizuirii, cât și informațiile din alte surse disponibile ANCOM (incluzând activitățile de soluționare a litigiilor și sesizărilor primite de la furnizori). Astfel, sursele avute în vedere indică faptul că există o serie de probleme în ceea ce privește negocierea și implementarea acordurilor de interconectare, dintre care menționăm în special următoarele:

1. Autoritatea a primit plângeri privind impunerea unilaterală a clauzelor incluse în acordurile standard de interconectare de către furnizorii de rețele publice de comunicații la puncte mobile în relația cu furnizorii de rețele publice de comunicații la puncte fixe. Din informațiile furnizate de către operatori⁴³ rezultă lipsa de flexibilitate la negocierea clauzelor contractuale, furnizorii de rețele publice de comunicații la puncte mobile aducând ca argument faptul că ofertele standard de referință privind interconectarea au fost agreate sau aprobate de către ANCOM.

Pe de altă parte, furnizorii de servicii de comunicații la puncte mobile menționează dificultatea și complexitatea actualizării unui acord de interconectare existent între doi astfel de furnizori, având în vedere faptul că fiecare are propria variantă standard de interconectare.

În legătură cu aceste aspecte, Autoritatea menționează că operatorii au libertatea de a negocia clauzele acordurilor standard de interconectare, iar în măsura în care un operator obține condiții mai favorabile decât în oferta publică a unui furnizor, furnizorul respectiv, desemnat ca având putere semnificativă pe piața

⁴³Răspunsurile operatorilor la întrebarea „Care considerați că sunt factorii care influențează modalitatea în care se desfășoară negocierea unui contract de interconectare cu furnizorii serviciului de terminare la puncte mobile a apelurilor? Considerați că există diferențe între furnizorii de rețele publice mobile de telefonie în ceea ce privește puterea de negociere a condițiilor încheierii unui contract de interconectare în vederea terminării la puncte mobile a apelurilor?” din chestionarul ANCOM realizat cu ocazia prezentei analize de piață.

serviciilor de terminare apeluri la puncte mobile, are obligația de a oferi acele condiții tuturor solicitanților, pe baze nediscriminatorii, pentru respectarea obligației de nediscriminare.

De asemenea, în răspunsurile la chestionarul ANCOM, la întrebarea „*Considerați că nivelul cuantumului scrisorilor de garanție depășește nivelul real al riscurilor asociate cu furnizarea serviciilor de interconectare în vederea terminării? Considerați că ar trebui menținut modul de determinare a cuantumului scrisorii de garanție reglementat de Autoritate?*”, anumiți furnizori au apreciat cuantumul scrisorii de garanție bancară solicitate de operatorii mari, în cazul încheierii unor acorduri de interconectare, ca fiind nejustificat de mare, în raport cu contravaloarea volumului real de trafic propriu.

În timp ce o serie de operatori (în speță, operatorii de mari dimensiuni) consideră că la stabilirea cuantumului scrisorii de garanție bancară trebuie avut în vedere atât nivelul total al traficului care poate fi transmis pe legăturile de interconectare instalate, pentru a preîntâmpina riscul ca pe legăturile de interconectare să fie terminat trafic internațional într-un volum foarte mare și într-un interval scurt de timp, precum și contravaloarea serviciilor asociate interconectării, alți operatori (în principal operatorii de dimensiuni mici) apreciază că modul actual de calculare al cuantumului scrisorii de garanție bancară, recomandat de Autoritate, bazat pe un anumit volum de trafic estimativ, conduce la valori care depășesc cu mult nivelul contravalorii serviciilor de interconectare achiziționate care iau în calcul volumul real de trafic înregistrat.

Pe de altă parte, operatorii care furnizează un volum mare de servicii de terminare consideră că nivelul cuantumului scrisorii de garanție bancară, calculat în funcție de estimările operatorului pentru traficul de terminare a apelurilor, acoperă în mare parte riscul asociat furnizării serviciului de interconectare în vederea terminării apelurilor și, ca urmare, modul de calcul ar trebui menținut, întrucât acoperă cel puțin expunerea financiară rezultată din terminarea traficului estimat de operator.

2. O serie de furnizori au reclamat durate mari între comunicările părților referitoare mai ales la renegocierea clauzelor acordurilor de interconectare, care conduc la extinderea termenelor de încheiere a actelor adiționale la aceste acorduri, respectiv de implementare a acestora. Majoritatea operatorilor de rețele mobile au precizat că problemele legate de tergiversarea negocierii inițiale unui nou acord de interconectare au existat în trecut, la momentul încheierii acordurilor de interconectare, în prezent rămânând problema tergiversării renegocierii acestor acorduri, respectiv a întârzierilor în implementarea acestor modificări.

În acest sens, Autoritatea a fost informată și despre anumite probleme în ceea ce privește stabilirea unei arhitecturi de interconectare eficiente, care să corespundă intereselor operatorilor interconectați și să asigure o echilibrare a balanței plăților pentru serviciile asociate interconectării.

Astfel, o arhitectură de interconectare este considerată eficientă atunci când părțile implicate în relația de interconectare suportă aproximativ același nivel al costurilor asociate interconectării în cazul unui volum semnificativ de trafic (prin corelarea numărului de legături de interconectare instalate de fiecare parte, în raport cu proporția volumului de trafic transmis de fiecare parte).

În practică, negocierea unor asemenea arhitecturi de interconectare sau ajustarea acestora pe parcursul derulării acordului, în sensul maximizării eficienței, este îngreunată în multe situații de către operatorul cu putere de negociere mai mare, creându-se astfel premisele obținerii unor venituri importante din serviciile asociate interconectării de către respectiva parte. În această privință, pe lângă răspunsurile

operatorilor transmise în cadrul studiului de piață⁴⁴, ANCOM a primit și o serie de sesizări în vederea soluționării unor situații litigioase între furnizori, apărute ca urmare a blocajelor întâmpinate în procesul de negociere/renegociere a unor arhitecturi de interconectare.

Apariția și menținerea comportamentelor unor furnizori în ceea ce privește negocierea și implementarea unei arhitecturi de interconectare eficiente, de natură să determine blocaje în negociere, ar putea fi determinate de faptul că tarifele practicate pentru serviciile asociate interconecării, deși reglementate pe baza unui model de cost, permit unor operatori o exploatare unilaterală la nivel comercial.

În acest context, piața se confruntă cu o serie de manifestări anticoncurențiale ale furnizorilor de rețele publice de comunicații la puncte mobile, care constau în:

- reticența sau refuzul de a oferi serviciul de colocare în *spațiul Operatorului*⁴⁵ sau serviciul de interconectare în *spațiul Operatorului* în camera de tragere, respectiv de a pune la dispoziție informațiile relevante cu privire la accesul la spațiul de colocare; de asemenea, în ceea ce privește interconectare în spațiul Operatorului, în camera de tragere, solicitarea unor tarife nerecurente pentru anumite trasee de interconectare amplasate în Spațiul Operatorului, realizate de către Operator sau de către un terț beneficiar;

- practicarea anumitor condiții restrictive și nerezonabile cu privire la trecerea de la interconectarea la nivel de 2Mbps (prin fluxuri de tip E1) la interconectarea bazată pe tehnologie STM1⁴⁶;

- refuzul de a accepta o arhitectură de interconectare bazată pe legături de interconectare unidirecționale, în situația în care nu s-a ajuns la un acord privind partajarea unor legături de interconectare bidirecționale;

- refuzul de a oferi serviciul de interconectare bazat pe tehnologia IP, motivat fie de o imposibilitate tehnică, fie de faptul că furnizorul nu a operaționalizat/standardizat interconectarea IP sau de faptul că acest serviciu nu este reglementat de ANCOM.

Mai mult, anumiți operatori au reclamat întârzieri în ceea ce privește implementarea solicitărilor de suplimentare a capacităților de interconectare, atunci când creșterile de trafic impun această suplimentare, în anumite cazuri fiind necesară intervenția Autorității pentru a soluționa sesizări ale unor situații litigioase de această natură.

În concluzie, pentru a menține un mediu transparent, concurențial și predictibil pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile din România, ANCOM stabilește remedii adecvate pentru a soluționa problemele concurențiale identificate.

⁴⁴Răspunsurile operatorilor la întrebarea „Care sunt principalele dificultăți pe care le întâmpinați în implementarea acordului de interconectare/actelor adiționale cu un operator al unei rețele publice mobile de telefonie?” din chestionarul ANCOM realizat cu ocazia prezentei analize de piață.

⁴⁵*spațiul Operatorului* – imobilul deținut de Operator, în care se includ: clădirea Operatorului, alte construcții, precum și terenul neconstruit;

⁴⁶STM1 („Synchronous Transport Module”) legătura fizică bazată pe unitatea de transport sincron (cadrul), cu o capacitate de 155.52 Mbps.

5.4. Obligațiile specifice propuse a fi impuse în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă

5.4.1. Principiile aplicate de ANCOM pentru stabilirea obligațiilor specifice

În procesul de selectare a obligațiilor specifice ce pot fi utilizate pentru soluționarea problemelor concurențiale identificate, ANCOM are obligația de a ține cont de obiectivele stabilite la art. 4, 6 și art. 6¹ din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 22/2009, respectiv promovarea concurenței, contribuția la dezvoltarea pieței interne și promovarea intereselor utilizatorilor finali, cu respectarea principiilor prevăzute la art. 7 din același act normativ. Art. 105 alin. (4) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 stabilește că obligațiile impuse trebuie să se bazeze pe natura problemei identificate, să fie proporționale și justificate.

Autoritatea consideră că asigurarea unui regim de interconectare eficient, transparent și riguros fundamentat este o condiție esențială pentru atingerea obiectivelor de reglementare, promovarea concurenței fiind unul dintre aceste obiective. Astfel, o atenție deosebită trebuie acordată serviciilor de interconectare în vederea terminării apelurilor. Aceste servicii sunt, prin definiție, furnizate pe piețe de monopol care, în condițiile sistemului de tarifyare „*partea apelantă plătește*”, nu au potențial să devină concurențiale. Astfel, amintind că pe piața serviciilor de terminare a apelurilor, datorită caracterului de monopol, nu s-au putut contura mecanisme care să determine evoluția acesteia către o piață concurențială, ANCOM are în vedere stabilirea remediilor în așa fel încât acestea, pe de o parte, să ofere o soluție pentru problemele concurențiale identificate și, pe de altă parte, să stimuleze operarea pe piață la niveluri de cost eficiente.

În aceste condiții, aplicarea principiilor nediscriminării, oportunității și proporționalității în adoptarea măsurilor de reglementare impune utilizarea unor instrumente similare pentru reglementarea serviciilor de terminare a apelurilor, la nivelul tuturor segmentelor omogene identificate (rețele publice de telefonie la puncte fixe și, respectiv, rețele publice de telefonie la puncte mobile). Astfel, remedierea anumitor probleme concurențiale similare trebuie realizată prin instrumente similare, indiferent de piața pe care se manifestă.

De asemenea, dată fiind importanța interconectării pentru asigurarea conectivității între utilizatorii finali și ținând seama de caracterul de monopol al serviciilor de terminare, este necesar ca toți furnizorii de rețele de comunicații electronice care controlează accesul la utilizatorii finali să fie obligați să furnizeze servicii de terminare a apelurilor celorlalți furnizori. Obligativitatea furnizării serviciului, ca unic instrument de reglementare, riscă să fie exploatată de către toți furnizorii, prin solicitarea unor tarifye excesive pentru terminarea apelurilor în propria rețea. Astfel, în absența reglementării, operatorii ar avea o dublă motivație să stabilească tarifye de terminare la un nivel ridicat: pe de o parte, pentru a-și maximiza veniturile fără a-și prejudicia competitivitatea pe piețele cu amănuntul, și pe de altă parte pentru că un tarifye de terminare mai mare diminuează competitivitatea concurenților săi, întrucât majorează nejustificat costurile pe care aceștia trebuie să le suporte. Prin urmare, crește riscul distorsiunilor pe piețele cu amănuntul. Pe de altă parte, practica interconectării în România evidențiază existența unei discriminări pozitive sau negative, pe criterii preferențiale, a anumitor furnizori. Prin urmare, există argumente obiective pentru stabilirea unui plafon maxim al tarifyelor la care sunt furnizate serviciile de terminare, pentru toți furnizorii obligați să furnizeze aceste servicii.

Discriminarea pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile poate apărea sub două forme sau chiar o combinație între cele două, efectele fiind de natură să distorsioneze și mai mult competiția pe această piață, după cum a fost accentuat în cadrul secțiunii privind problemele concurențiale identificate. Astfel, un furnizor de servicii de terminare a apelurilor în propria rețea de telefonie poate fie să creeze avantaje

pentru propria activitate, transferând poziția dominantă de la nivelul pieței de gros la nivelul pieței cu amănuntul, fie să solicite tarife diferite diversilor operatori cu care este interconectat, în funcție de traficul generat de aceștia în rețeaua sa (tratament preferențial). Prin urmare, oricare dintre tipurile de discriminare prezentate este de natură să inducă un avantaj concurențial nemeritat operatorului în cauză, având repercusiuni negative asupra celorlalți operatori de pe piață.

În cazul discriminării pozitive față de propria activitate, efectele negative pot fi de natură să determine operatorii ce achiziționează servicii de terminare în rețeaua operatorului respectiv să devină mai puțin competitivi datorită unor factori exogeni (discriminarea de către operatorul analizat). Astfel, în ceea ce privește propria activitate, datorită tarifelor mai reduse la nivelul pieței de gros, operatorul respectiv este în poziția de a putea oferi tarife cu amănuntul mai reduse. Pe de altă parte, restul operatorilor sunt nevoiți să plătească tarife mai ridicate pentru terminare, aceștia neavând posibilitatea de a reduce tarifele pe piața cu amănuntul la un nivel la care să fie competitivi. Prin urmare, o astfel de politică dusă de oricare dintre operatorii de rețele de telefonie la puncte mobile determină scăderea competitivității celorlalți furnizori, rezultând, în același timp, într-o migrare a abonaților celorlalți operatori către propriile servicii.

În ceea ce privește tratamentul preferențial al unora dintre operatori, un operator poate să stabilească tarife preferențiale în funcție de volumul de trafic generat între rețeaua sa și rețeaua altui operator. De asemenea, în aceste condiții, este probabil ca, la rândul-i, celălalt operator să aplice tarife reciproce pentru apelurile originare în rețeaua primului operator. În afară de efectul de distorsionare amintit anterior, un astfel de comportament poate genera și o anumită coordonare în stabilirea unor tarife excesive pe piață de către cei doi operatori ce-și aplică tarife preferențiale față de oricare terț.

Astfel, pentru maximizarea beneficiilor consumatorilor și pentru promovarea unei concurențe efective durabile, teoriile economice recomandă stabilirea/menținerea unui tarif unic și uniform pentru serviciile de terminare a apelurilor⁴⁷.

ANCOM consideră că menținerea unor tarife de interconectare pe baza unui nivel fundamentat în funcție de costurile unui operator ipotetic eficient determină maximizarea beneficiilor ce revin consumatorilor, dar și a bunăstării sociale. Fundamentarea în funcție de costurile unui operator ipotetic eficient este motivată de faptul că, în condițiile vizării unui nivel de referință la nivelul costurilor rezultate din situațiile financiare ale fiecărui operator de pe piață ar exista o relație de inversă proporționalitate între tarifele percepute și nivelul de eficiență al operatorilor. Astfel, operatorul cel mai eficient (cu costurile cele mai mici) ar „beneficia” de tarifele cele mai mici și invers. Mai mult, păstrarea unui tarif pentru serviciile de terminare la un nivel eficient va furniza semnale economice corecte operatorilor care doresc intrarea pe piață și va stimula eficiența productivă dintr-o perspectivă dinamică. Operatorii mai puțin eficienți vor fi obligați să-și crească eficiența, iar cei eficienți vor obține profituri suplimentare pe care le vor investi în dezvoltarea rețelelor și introducerea unor tehnologii inovatoare. De asemenea, creșterile de eficiență productivă vor exercita presiune asupra tarifelor cu amănuntul și vor contribui la maximizarea beneficiilor utilizatorilor finali.

Mai mult, în afară de discriminarea la nivel tarifar prezentată în paragrafele anterioare, tratamentele preferențiale se pot manifesta și prin furnizarea unor condiții diferite de interconectare sau nepunerea la dispoziția furnizorilor interesați a informațiilor sau serviciilor legate nemijlocit de interconectarea celor două

⁴⁷Vezi poziția comună ERG privind simetria tarifelor de terminare fix și mobil (ERG_07_83).

rețele. În acest sens tarifele aferente anumitor servicii auxiliare asociate interconectării (de exemplu, colocarea) diferă de la un furnizor la altul și pot fi folosite ca instrumente de discriminare. Astfel, pentru prevenirea tendinței spre discriminare între furnizorii aflați în competiție, obligația de nediscriminare în furnizarea serviciilor este un instrument necesar pentru reglementarea acestor piețe.

5.4.2. Obligația de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei și a infrastructurii asociate

În conformitate cu prevederile art. 109 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM poate impune furnizorilor desemnați ca având putere semnificativă pe piață obligația de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei și a infrastructurii asociate, în special în cazul în care consideră că refuzul de a acorda accesul sau impunerea unor clauze care au efect similar ar putea împiedica dezvoltarea unei piețe concurențiale, la nivelul pieței cu amănuntul, sau ar prejudicia interesele utilizatorilor finali.

Autoritatea consideră că, în lipsa impunerii acestei obligații, furnizorii de rețele publice de telefonie mobilă ar avea posibilitatea de a nu furniza anumite servicii de interconectare în condiții rezonabile, utilizând puterea deținută pe piața de gros în vederea influențării condițiilor concurențiale de pe piața cu amănuntul. Este esențial ca acești furnizori să încheie acorduri de interconectare pentru furnizarea de servicii de terminare a apelurilor, în vederea asigurării conectivității între utilizatorii finali și a promovării concurenței între operatori la nivelul pieței cu amănuntul. Astfel, ANCOM consideră că este necesară menținerea unei asemenea obligații privind furnizarea accesului deoarece reprezintă o condiție esențială pentru asigurarea interoperabilității serviciilor.

Fiecare furnizor de rețea publică de telefonie la puncte mobile desemnat ca având putere semnificativă pe piață trebuie să acorde accesul la propria rețea în vederea furnizării serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile fiecărui furnizor de rețele publice de comunicații electronice care solicită accesul, în măsura în care solicitările sunt rezonabile. Accesul la rețea trebuie asigurat împreună cu toate serviciile necesare pentru furnizarea serviciilor de comunicații electronice destinate publicului de către operatorul interconectat.

De asemenea, în temeiul art. 109 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM propune menținerea⁴⁸, respectiv impunerea⁴⁹ în sarcina furnizorilor de rețele publice de telefonie mobilă a obligației de a furniza celorlalți operatori servicii de interconectare cu rețeaua publică de telefonie mobilă pe care o operează, în vederea terminării la puncte mobile a apelurilor, în cazul unor cereri rezonabile de acces. Autoritatea consideră că asigurarea unui regim de interconectare eficient, transparent și riguros fundamentat reprezintă o condiție esențială pentru atingerea obiectivelor de reglementare, promovarea concurenței fiind unul dintre aceste obiective. Astfel, o atenție deosebită trebuie acordată serviciilor de interconectare în vederea terminării apelurilor. Aceste servicii sunt prin definiție furnizate pe piețe de monopol care, în condițiile sistemului de tarifare „partea apelantă plătește”, nu au potențial să devină concurențiale.

Astfel, potrivit deciziilor individuale adoptate de Autoritate în 2012, operatorilor desemnați cu putere semnificativă pe piața serviciilor de terminare la puncte mobile le incumbă obligația de a preciza în ORI

⁴⁸Pentru societățile Orange România S.A., RCS & RDS S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A. și Vodafone Romania S.A.

⁴⁹În cazul societății Lycamobile S.R.L.

condițiile de furnizare a legăturilor de interconectare, care să includă cel puțin termenele, tarifele și nivelurile de calitate oferite, precum și de a furniza legătura de interconectare la capacitatea și caracteristicile tehnice solicitate de către beneficiar, în măsura posibilităților tehnice.

Investigând eventualele dificultăți întâmpinate de operatori în ceea ce privește negocierea arhitecturilor de interconectare în privința implementării anumitor tehnologii, Autoritatea a luat la cunoștință de sesizările/răspunsurile la chestionare ale unor operatori privind anumite condiții restrictive și nerezonabile incluse de către anumiți furnizori în oferta de referință privind interconectarea, cu privire la trecerea de la interconectarea la nivel de 2 Mbps (prin fluxuri de tip E1) la interconectarea bazată pe tehnologie STM1. Au fost reclamate aspecte cu privire la condiționarea implementării tehnologiei STM1 de deținerea unei arhitecturi de interconectare cu un anumit număr de puncte de interconectare (mai mare decât numărul de puncte de interconectare implementat de marea majoritate a operatorilor alternativi în arhitectura de interconectare).

Pe de altă parte, din analiza ANCOM a rezultat că doi operatori de rețele mobile de telefonie⁵⁰ au inclus în ofertele proprii de referință privind interconectarea, printre alte criterii, mențiuni cu privire la necesitatea existenței a două puncte de interconectare pentru a trece la o arhitectură de interconectare de tip STM1, aceasta constituind o dovadă că solicitarea de a avea o arhitectură cu mai mult de două puncte de interconectare nu este justificată. Ca urmare, pentru a elimina barierele privind accesul operatorilor la tehnologii mai eficiente și a promova concurența la nivel de piață, Autoritatea consideră necesară asigurarea unor condiții de acces rezonabile la tehnologia STM1, inclusiv prin modificarea condiției referitoare la necesitatea existenței a 4 puncte de interconectare din oferta de referință a anumitor operatori, prin înlocuirea acestora cu condiția interconectării în 2 puncte de interconectare, care în general sunt considerate suficiente de către operatorii alternativi pentru asigurarea acoperii naționale și a redundanței. Toți furnizorii desemnați cu putere semnificativă pe piață vor avea obligația de a oferi acces la tehnologia STM1, în condițiile unei solicitări rezonabile și fezabile din punct de vedere tehnic, ținând cont de precizările de mai sus, precum și de a publica aceste condiții de acces.

Pe de altă parte, asigurarea unui regim de interconectare solid, transparent și riguros trebuie să aibă în vedere și stadiul evoluției tehnologice a rețelelor actuale și existența unui trend accelerat de migrare globală către rețele bazate pe comutație de pachete (NGN), implementate în general pe baza Protocolului Internet, (numite și rețele „all IP”), în condițiile în care tehnologiile tradiționale de comunicații, bazate pe comutație de circuite, se apropie de încheierea unui ciclu de viață, determinând operatorii să-și orienteze strategiile către noi tehnologii, capabile să asigure servicii convergente.

Platforme de tip IMS⁵¹ sunt implementate și în cea mai mare parte dintre rețelele operatorilor de telefonie mobilă, permițându-le acestora să furnizeze servicii de telefonie la puncte fixe de tip VoIP și la puncte mobile, prin utilizarea unor protocoale de semnalizare în propriile rețele de tip SIP, implementate conform standardelor 3GPP⁵². Aceștia au declarat că nu sunt în măsură însă, la momentul actual, să pună la dispoziția terților serviciul de interconectare IP, considerându-l ca un element de strategie pe termen lung, o parte dintre

⁵⁰Telekom Romania Mobile Communications S.A. și Orange România S.A.

⁵¹IP Multimedia Subsystem

⁵²Inițial, conceptul de „sistem multimedia IP” (IMS) a fost dezvoltat în cadrul proiectului în parteneriat 3GPP (Third Generation Partnership Project) ca mijloc de a oferi operatorilor mobili posibilitatea de a furniza mai eficient servicii de date prin migrarea de la sistemul GSM la 3G. Ulterior, tehnologia IMS a fost adoptată de alte organizații de standardizare, pentru a fi implementată în rețele fixe și mobile.

aceștia motivând că pentru a putea fi oferit acest serviciu ar fi necesare investiții semnificative, deoarece *„implementarea tehnologiei IP pentru interconectare presupune instalarea/înlocuirea echipamentelor de rețea în nodurile principale ale rețelei, instalarea unor echipamente dedicate pentru managementul și securizarea traficului în contextul actual, instalarea și upgrade-ul unor echipamente pentru asigurarea derulării corespunzătoare a traficului între tehnologia TDM și tehnologia IP”*, pentru care se estimează ca fiind necesară o perioadă de aproximativ 1,5 până la 2 ani.

Modificările survenite în privința topologiilor și infrastructurilor de rețele ar trebui să determine în mod natural schimbări în ceea ce privește arhitectura de interconectare, ceea ce poate avea impact asupra regimului general de interconectare a rețelelor, necesitând o reevaluare a acestui regim din perspectiva de reglementare, astfel încât serviciile de interconectare și produsele de acces adecvate să poată asigura interdependența dintre topologia optimă și cea mai eficientă tehnologie de rețea, printr-o serie de măsuri care să favorizeze trecerea de la serviciul de interconectare bazat pe tehnologia TDM, dedicat furnizării unui singur serviciu (voce), la serviciul de interconectare bazat pe tehnologia IP, capabil să deservească mai multe servicii, minimizând investițiile competitorilor, pentru a crea un mediu concurențial egal pentru toți participanții de pe piață, în condițiile procesului de migrare către rețele „all IP”.

După cum a fost detaliat în *„Expunerea de motive la măsurile Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații de identificare, analiză și reglementare a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe în rețelele publice de telefonie”*, în actualul scenariu la nivel național, refuzul operatorilor mari de a oferi interconectarea IP la solicitările furnizorilor alternativi poate surveni și ca urmare a menținerii interesului acestora de a valorifica oportunitatea unor venituri din serviciile auxiliare de interconectare, asociate arhitecturilor actuale bazate pe TDM și, pe de altă parte, tendinței operatorilor de a-și orienta investițiile într-o arie de servicii care se află într-o mai mică măsură sub impactul reglementărilor. Astfel, chiar dacă veniturile obținute de operatori din serviciile asociate interconectării sunt bazate pe tarife reglementate pe baza unui model de calculație a costurilor de tip LRIC, din dinamica înregistrată în procesul negocierii arhitecturilor de interconectare, caracterizată de dificultățile unor operatori de a ajunge la soluții reciproc avantajoase, este posibil ca tarifele actuale practicate pentru aceste servicii să permită comportamente speculative și, astfel, să conducă la implementarea unor arhitecturi ineficiente.

Pe de altă parte, implementarea sau menținerea interconectării TDM între rețelele bazate pe IP și rețelele tradiționale presupune o dublă conversie TDM-IP ceea ce poate conduce la afectarea calității serviciilor oferite utilizatorilor finali și la o exploatare ineficientă a rețelelor, ca rezultat al creșterii costurilor operatorilor de rețele bazate pe tehnologia IP, care sunt nevoiți să achiziționeze și să mențină echipamente corespunzătoare de conversie (gateway) în rețelele lor.

În plus, menținerea acestei practici este în măsură să determine distorsionarea concurenței, prin crearea unei bariere pentru furnizorii alternativi la intrarea pe piața serviciilor de terminare a apelurilor, manifestată atât în mod direct, prin întâzieri privind oferirea serviciilor către public, cât și în mod indirect, prin impactul costurilor exploatarei ineficiente asupra nivelului tarifelor pe piața cu amănuntul.

În lipsa unei obligații de reglementare, operatorii mai puțin eficienți, cu un grad de evoluție către tehnologii IP într-un stadiu incipient, pot limita accesul altor operatori la utilizarea unei noi forme de interconectare mai eficiente, astfel cum este interconectarea IP, generându-se astfel un blocaj competitiv. Denaturarea competiției pe piață devine mai evidentă în cazul noilor intrați pe piață, a căror cotă de piață este mai mică, ceea ce implică cerințe mai ridicate de eficiență și o necesitate mai mare de a reduce costurile. În

cazul acestor operatori, incapacitatea de a utiliza interconectarea IP le-ar induce costuri suplimentare legate de implementarea unor echipamente care să realizeze conversia apelurilor VoIP – TDM.

În aceste condiții, pentru a se putea asigura cadrul necesar unei concurențe sustenabile prin exploatarea în condiții de eficiență a noilor tehnologii de rețea, se impune identificarea unor măsuri specifice care să înlănească procesul de orientare către un cadru de interconectare adecvat, în măsură să promoveze tehnologiile de generație nouă. Drept urmare, orientarea către o anumită politică de reglementare, care să promoveze eficiența dinamică, ar putea ajuta industria să beneficieze de avantajele migrării către IP, precum și de reducerea costurilor și a riscurilor asumate de operatori.

Totodată, în conformitate cu art. 12 alin. (1) lit. e)⁵³ din Directiva privind accesul, o autoritate națională de reglementare poate impune operatorilor desemnați ca având putere semnificativă pe piață, obligația de a acorda acces deschis la interfețele tehnice, la protocoale sau la alte tehnologii cheie care sunt indispensabile pentru interoperabilitatea serviciilor sau a serviciilor de rețele virtuale. De asemenea, potrivit prevederilor alineatului (5) al art. 109 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, *„Atunci când impune obligațiile prevăzute de prezentul articol, ANCOM poate stabili și condițiile tehnice sau operaționale pe care furnizorul sau beneficiarii accesului trebuie să le îndeplinească în vederea asigurării unor condiții normale de exploatare a rețelei”*.

Ca urmare, în contextul național actual, în care furnizorii alternativi de servicii de apeluri la puncte fixe, deținători de rețele IP, se confruntă cu refuzul operatorilor de telefonie mobilă de a oferi servicii de interconectare bazată pe tehnologie IP, creându-se și menținându-se bariere concurențiale, devine oportună o intervenție de reglementare în această direcție. Așadar, Autoritatea consideră că, *„în măsura în care fiecare operator are un calendar propriu pentru realizarea tranziției la o rețea IP, impunerea obligației de interconectare IP pentru voce trebuie asociată neîntârziat obligației de interconectare în regim TDM/SS7”*⁵⁴.

Astfel, punerea în aplicare a unei asemenea **măsuri care să asigure accesul furnizorilor de servicii de terminare a apelurilor la facilitățile privind interconectarea IP** ar remedia problemele concurențiale identificate în această privință la nivelul pieței și ar fi în acord, din punct de vedere prospectiv, cu planurile de migrare și dezvoltare ale operatorilor în privința implementării tehnologiilor IP în propriile rețele. S-ar crea astfel premisele necesare pentru remodelarea cadrului actual de interconectare la nivel național, în sensul adaptării la evoluția tehnologică, printr-un proces natural de evoluție către „lumea all IP”, în contextul mai amplu al procesului migrării aflat în desfășurare atât la nivel european⁵⁵, cât și la nivel global.

⁵³Transpus în legislația națională prin prevederile art. 109, alin. (2), lit. e) din OUG 111/2011

⁵⁴Potrivit documentului de poziție al ANCOM „Strategia ANCOM pentru comunicațiile digitale 2020” publicat la adresa http://www.ancom.org.ro/uploads/articles/file/Strategia_de_Reglementare_20201469688911.pdf

⁵⁵Astfel, autoritățile de reglementare din Danemarca, Franța, Germania, Italia, Slovenia, Spania, Suedia și Bulgaria au impus în perioada 2011-2014 obligația de a oferi interconectare IP în cadrul deciziilor de reglementare emise ca urmare a revizuirii analizelor privind situația concurențială la nivelul piețelor naționale de terminare a apelurilor la punct fix / mobil.

De exemplu, Autoritatea de reglementare din Spania (CNMC) a impus în septembrie 2014, odată cu ultima revizuire a analizei pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe (fosta piață 3), obligația de a oferi interconectare IP pentru Telefonica și operatorii alternativi care oferă VoIP propriilor clienți, indiferent de tipul de client destinație (TDM sau VoIP), la aceleași tarife de terminare precum cele pentru interconectare TDM.

AGCOM (autoritatea de reglementare din Italia) a definit, prin decizia nr.71/2014/CIR, un set de reguli pentru a înlănești procesul de migrare, inclusiv în ceea ce privește migrarea administrativă (prin reducerea costurilor de interconectare TDM în cazul în care procesul de migrare se efectuează de către Telecom Italia mai lent decât era de așteptat).

În Germania, potrivit deciziei de reglementare din august 2013, operatorii de rețele mixte pot păstra sistemul lor de tarifare pentru interconectarea PSTN, dar trebuie să ofere interconectare IP, cel puțin la cerere și trebuie să informeze solicitanții de acces cu privire la numărul de clienți conectați IP în rețelele lor.

Implementarea unei asemenea măsuri necesită însă pregătirea cadrului adecvat aplicării acesteia, din perspectiva tuturor factorilor vizați, pentru a fi definit un regim de interconectare funcțional în condiții de eficiență, după ce vor fi identificate toate caracteristicile particulare la nivel național din perspectiva modului în care se dezvoltă rețelele actuale evoluând către IP. În acest scop, așa cum a fost prezentat și în *„Expunerea de motive la măsurile Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații de identificare, analiză și reglementare a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe în rețelele publice de telefonie”*, Autoritatea apreciază că este necesară constituirea unui **Grup de lucru comun cu reprezentanți ai ANCOM, ai industriei și experți independenți în domeniul comunicațiilor electronice**, care să aibă drept obiectiv stabilirea scenariilor adecvate de interconectare bazată pe tehnologie IP, destinate furnizării serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe/mobile în contextul actual al evoluției rețelelor către „all IP” și identificarea unor cerințe tehnice armonizate la nivel național aplicabile interconectărilor IP viitoare, pentru a se asigura interoperabilitatea serviciilor și conectivitatea cap-la-cap (end-to-end) între utilizatorii unor rețele diferite. În plus, pentru a se exploata noile tehnologii în condiții de eficiență economică, va fi avută în vedere și **revizuirea modelului privind stabilirea tarifelor pentru furnizarea serviciilor de interconectare auxiliare**, având în vedere noul context (IP).

Astfel, în scopul definirii regimului de interconectare (IP) adecvat în raport cu noile evoluții tehnologice ale rețelelor, respectiv a cerințelor care să permită furnizarea eficientă unor servicii în timp real (apeluri), activitatea Grupului de lucru comun va avea în vedere clarificarea următoarelor aspecte:

1. Numărul optim de puncte de interconectare IP (la nivel național);
2. Opțiuni tehnice de interconectare și condițiile de furnizare a legăturilor de interconectare;
3. Proceduri de interconectare și duratele de implementare tehnică (inclusiv realizarea testelor funcționale);
4. Elementele de rețea prin care se efectuează interconectarea IP și cerințe funcționale (inclusiv interfața rețea - rețea (NNI) și capacitatea legăturii de interconectare);
5. Descrierea serviciilor media, inclusiv a serviciilor suplimentare care pot fi oferite (spre exemplu, fax, CLIP, CLIR, redirecționarea apelurilor, apel în așteptare etc.);
6. Asigurarea interoperabilității din punct de vedere al protocoalelor de semnalizare, al serviciilor auxiliare, al calității apelurilor, al codec⁵⁶-urilor audio, inclusiv al transcodării⁵⁷, cât și al migrării de la IPv4 la IPv6;
7. Numerotație și adresare IP, principii de rutare și prioritizarea apelurilor de urgență 112;
8. Politici de managementul traficului aplicabile, modalități de tratare a congestiilor pe legăturile de interconectare;
9. Profilul protocolului/protocoalelor utilizate pentru serviciile media (voce);
10. Calitatea serviciilor (clase de calitate a serviciilor, mecanisme de asigurarea calității, parametri și proceduri care pot fi utilizate pentru măsurarea calității serviciilor);
11. Mecanisme de securitate aferente furnizării cap la cap a serviciilor de apeluri(voce) peste două sau mai multe rețele interconectate;
12. Standarde aplicabile, recomandări și specificații tehnice.

⁵⁶Codec – („Coding–DeCoding”) echipament destinat digitizării vocii pentru a putea fi transmisă prin rețea IP (realizează eșantionare, cuantizare, codificare, compresie). Are drept caracteristici principale intervalul de eșantionare, dimensiunea eșantionului și rata de biți.

⁵⁷Transcodare („TransCoding”) – mecanism de asigurare a interoperabilității serviciului atunci când sunt folosite Codec-uri diferite

Rezultatele obținute ca urmare a activității Grupului vor fi analizate și consultate public ulterior spre a fi adoptate cerințele tehnice armonizate la nivel național.

În urma clarificării tuturor aspectelor mai sus menționate, ca urmare a finalizării activității Grupului de lucru și a revizuirii tarifelor asociate interconectării, rezultatele obținute, respectiv cerințele tehnice armonizate privind condițiile concrete de oferire a serviciilor de interconectare IP, respectiv tarifele și parametrii de calitate a serviciilor oferite, vor face obiectul unei decizii separate, care se preconizează a fi emisă de ANCOM până la sfârșitul anului 2017.

Luând în considerare acest termen și ținând cont de modul de evoluție a rețelelor către rețele „all IP”, așa cum au fost ilustrate anterior, o perioadă tranzitorie **ar putea fi considerată oportună pentru crearea cadrului necesar punerii în aplicare a obligației de a oferi interconectare IP**, în sensul în care aceasta conferă operatorilor implicați timpul necesar pentru a-și adapta rețelele și modelul de afaceri la un nou regim de interconectare.

Prin urmare, intrarea în vigoare a obligației de a oferi serviciul de interconectare IP în conformitate cu cerințele tehnice armonizate este preconizată a avea loc la data de **1 ianuarie 2019**, dar nu mai devreme de **6 luni de la intrarea în vigoare a deciziei privind cerințele tehnice armonizate la nivel național**.

În conformitate cu prevederile art. 109 alin. (3) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM poate atașa obligației de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei și a infrastructurii asociate condiții referitoare la echitatea, rezonabilitatea și celeritatea îndeplinirii acestora.

Ținând cont de problemele concurențiale identificate, ANCOM consideră necesară menținerea⁵⁸, respectiv impunerea⁵⁹ în sarcina furnizorilor de rețele publice mobile de telefonie a unor obligații referitoare la termenele maxime de negociere, renegociere și de implementare a acordurilor de interconectare în vederea evitării situațiilor în care furnizorii respectivi pot întârzia încheierea sau implementarea acordurilor de interconectare în vederea dobândirii unui avantaj concurențial pe piața cu amănuntul.

Astfel, termenul maxim de negociere pentru încheierea unui acord de interconectare în vederea terminării apelurilor la puncte mobile va fi de maxim 45 de zile lucrătoare de la data primirii unei cereri în acest sens, iar în cazul modificării sau completării unui acord de interconectare, termenul de negociere va fi de cel mult 25 de zile lucrătoare de la data primirii cererii.

În plus, durata de implementare a unui acord de interconectare, pentru cei 5 furnizori cu putere semnificativă, va fi de maxim 65 de zile lucrătoare de la data încheierii acordului, iar livrarea unei capacități suplimentare a legăturii de interconectare se va face într-un termen care să nu depășească 25 de zile lucrătoare de la momentul primirii unei solicitări complete în acest sens. În ceea ce privește termenul de elaborare și comunicare a soluției tehnice pentru implementarea interconectării, acesta va fi de cel mult 15 zile lucrătoare de la data primirii cererii de interconectare.

De asemenea, de la data de la care operatorii vor avea obligația de a oferi interconectare IP, aceste termene vor fi aplicabile și acestui tip de interconectare, cu excepția primului an de aplicare a măsurii, pentru care termenul maxim de implementare a acordurilor de interconectare IP va fi extins la 90 de zile lucrătoare, iar cel de elaborare a unei soluții tehnice la 25 zile lucrătoare. De asemenea, pentru primul an de aplicare a

⁵⁸Pentru societățile Orange România S.A., RCS & RDS S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A. și Vodafone Romania S.A.

⁵⁹Pentru societatea Lycamobile S.R.L

măsurii, dacă într-o lună un operator primește mai mult de 10 cereri de furnizare a serviciilor de interconectare bazate pe tehnologia IP, pentru cererile ulterioare primelor 10, primite în luna respectivă, termenele maxime reglementate de negociere în scopul încheierii sau, după caz, a modificării ori completării acordului de interconectare se prelungesc cu 30 de zile lucrătoare, suplimentare celor standard (45, respectiv 25 de zile lucrătoare de la data primirii unei cereri de interconectare, după caz).

Este important de menționat că orice refuz de interconectare trebuie justificat temeinic și comunicat în scris solicitantului și ANCOM în termen de maxim 15 zile lucrătoare de la data primirii cererii din partea furnizorului care solicită interconectarea.

De asemenea, ANCOM propune menținerea, respectiv impunerea⁶⁰ în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă a obligației de a furniza servicii de interconectare (inclusiv IP, după intrarea în vigoare a noilor obligații de interconectare IP) în spațiile de colocare specializate în care sunt prezenți (cum ar fi spațiile aparținând societății NXDATA S.R.L.).

În plus, va fi menținută, respectiv impusă⁶¹, în sarcina furnizorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile desemnați ca având putere semnificativă pe piață obligația de a oferi, la cerere, în măsura în care există o legătură fizică între spațiul operatorului și spațiul beneficiarului, interconectarea în spațiul beneficiarului prin utilizarea legăturii fizice respective.

De asemenea, având în vedere faptul că un operator de rețele publice mobile de telefonie deține *de facto* un monopol pe piața serviciilor de terminare a apelurilor în propria rețea și că nu există suficiente constrângeri concurențiale exercitate asupra unui astfel de furnizor, ANCOM impune în sarcina celor cinci furnizori cu putere semnificativă pe piață obligația de a oferi accesul la toate serviciile necesare pentru a putea fi exploatate în condiții normale interconectarea cu rețelele acestor furnizori.

În conformitate cu prevederile art. 109 alin. (2) lit. f) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, obligația de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei ori unor facilități asociate poate viza furnizarea colocării sau a altor forme de utilizare partajată a facilităților asociate.

Având în vedere problemele concurențiale identificate, cum ar fi: reticența sau refuzul de a oferi serviciul de colocare în *spațiul Operatorului* sau serviciul de interconectare în *spațiul Operatorului* în camera de tragere, respectiv dificultăți în obținerea informațiilor relevante cu privire la accesul la spațiul de colocare, Autoritatea evaluează necesitatea impunerii în sarcina furnizorilor desemnați cu putere semnificativă pe piață a obligației de a oferi serviciul de colocare.

Astfel, în vreme ce o parte dintre operatori oferă serviciul de colocare pe baze voluntare (de exemplu Vodafone Romania, RCS & RDS și Telekom Romania Mobile Communication au introdus acest serviciu în oferta de referință pentru interconectare), alți furnizori refuză să ofere acest serviciu.

În plus, chiar în situația în care furnizarea serviciului de colocare pe baze voluntare era menționată în oferta de referință a unui operator, au existat situații în care, în contextul primirii unei solicitări de a trece la o arhitectură de interconectare bazată pe legături de interconectare configurate unidirecțional, acesta a refuzat solicitarea, aducând ca argument ineficiența instalării legăturilor de interconectare configurate unidirecțional, în pofida faptului că nu se ajunsese la un acord privind partajarea unor legături configurate bidirecțional.

⁶⁰În sarcina operatorului Lycamobile S.R.L.

⁶¹În sarcina operatorului Lycamobile S.R.L.

Mai mult, alți doi furnizori care au introdus în oferta de referință serviciul de colocare, pe baze voluntare, prevăd în sarcina beneficiarilor serviciilor de colocare, pe lângă achitarea tarifului lunar de utilizare a spațiului (pentru un anumit număr de unități de rack) și suportarea costurilor aferente amenajării spațiului de colocare. În acest caz, primul furnizor care beneficiază de acest spațiu de colocare suportă în totalitate contravaloarea amenajării spațiului, costurile urmând să fie partajate ulterior între eventualii beneficiari ai serviciului de colocare în spațiul respectiv.

Furnizarea serviciului de colocare în *spațiul Operatorului*, în situațiile în care aceasta este fezabilă din punct de vedere tehnic, pe de o parte nu implică un efort financiar considerabil în sarcina operatorului care oferă acest serviciu, iar pe de altă parte conduce la o mai bună valorificare a spațiului disponibil, prin facturarea lunară a serviciilor de colocare oferite.

Astfel cum a fost detaliat mai sus, date fiind problemele concurențiale identificate în ceea ce privește oferirea serviciilor de colocare, Autoritatea propune impunerea în sarcina tuturor furnizorilor de servicii de terminare la puncte mobile desemnați cu putere semnificativă pe piață, a **obligăției de a oferi accesul la serviciul de colocare**, în cazul unor solicitări rezonabile și fezabile din punct de vedere tehnic, în vederea implementării unei soluții de interconectare reciproc avantajoase, prin care să se asigure o balanță cât mai echilibrată a plăților pentru servicii asociate interconectării.

Pentru reducerea riscului apariției unor probleme determinate de tarifarea excesivă de către anumiți operatori a serviciilor de colocare, pentru o perioadă tranzitorie, ANCOM consideră necesară impunerea unei **obligății privind interzicerea practicării unor tarife excesive pentru serviciile de colocare, până la data stabilirii tarifelor serviciilor asociate interconectării, pe baza unui model de cost revizuit** (serviciile auxiliare, inclusiv colocarea) în noul context (IP).

Serviciul de colocare va fi oferit în funcție de opțiunea Beneficiarului, în locația amenajată pentru propriile echipamente sau într-un spațiu nou amenajat în acest scop, prin închirierea numărului de unități de rack solicitate de beneficiar, în măsura în care solicitarea este rezonabilă și fezabilă din punct de vedere tehnic. Amenajarea noului spațiu de colocare se poate realiza fie de către operator, pe cheltuiala primului beneficiar, care apoi o va împărți în mod corespunzător cu beneficiarii ulteriori, fie chiar de către beneficiar, dacă acesta își exprimă voința în acest sens. Operatorul poate refuza numai în condiții obiective și temeinic justificate ca un beneficiar să amenajeze spațiul destinat accesului său la serviciul de colocare.

În ceea ce privește costurile de amenajare a spațiilor de colocare în care funcționează propriile echipamente, realizate în scopul colocării echipamentelor beneficiarilor, recuperarea acestora se va face din tariful de colocare. Autoritatea precizează că se vor avea în vedere exclusiv costurile ocazionate de pregătirea acestor spații în vederea colocării echipamentelor solicitanților, iar nu costurile totale de amenajare pe care le-a suportat Operatorul

Pe de altă parte, în cazul amenajării unui nou spațiu de colocare, costurile cu amenajarea vor fi împărțite în mod echitabil între toți beneficiarii (conform principiilor incluse în descrierea obligației impuse în sarcina societății Telekom Romania Communications S.A. de a furniza serviciul de colocare din cuprinsul art. 33 alin. (3) din Decizia președintelui ANRC nr. 147/200262). În eventualitatea în care un solicitant refuză să suporte

⁶²Decizia președintelui Autorității Naționale de Reglementare în Comunicații nr. 147/2002 privind principiile și precondițiile ofertei de referință pentru interconectarea cu rețeaua publică de telefonie fixă, cu modificările și completările ulterioare.

costurile care îi revin pentru amenajarea unui nou spațiu de colocare la care ar urma să îi fie acordat accesul, operatorul îi poate respinge furnizarea serviciului de colocare.

În plus, în situația în care Operatorul primește o cerere de acces într-un spațiu special amenajat pentru colocarea echipamentelor Beneficiarilor, acestuia îi incumbă obligația de a comunica solicitantului partea care îi revine din costurile amenajării respectivului spațiu, inclusiv documentele justificative aferente.

Mai mult, în situația unei cereri de interconectare în spațiul Operatorului în camera de tragere amplasată în apropierea clădirii furnizorului căruia i se solicită interconectarea (la cel mult 150 de metri de clădirea acestuia, în care furnizorul este prezent), serviciul de interconectare solicitat va fi pus la dispoziția beneficiarului, indiferent dacă furnizorul este proprietarul camerei de tragere sau nu⁶³, în măsura în care solicitarea este fezabilă din punct de vedere tehnic.

Mai mult, în situația în care arhitectura de interconectare agreată presupune interconectarea în camera de tragere, fără a fi necesară colocarea unui echipament al solicitantului în *spațiul Operatorului* respectiv, ANCOM consideră că nu se justifică perceperea tarifelor corespunzătoare serviciului de colocare, ci doar a tarifelor serviciilor auxiliare efectiv furnizate (legături de interconectare, porturi etc.). De altfel, conform răspunsurilor unor operatori la o serie de adrese transmise de Autoritate în luna noiembrie 2013, respectiv în februarie 2014, prin care au fost solicitate informații referitoare la serviciile de colocare oferite, precum și la serviciile de colocare achiziționate, inclusiv informații referitoare la tarife, în situația în care arhitectura de interconectare în *spațiul Operatorului* nu a necesitat instalarea unor echipamente de transmisiuni ale celui alt Operator în spațiul respectiv, nu au fost percepute tarife de colocare.

În situația furnizării soluției de interconectare în camera de tragere, în ceea ce privește recuperarea costurilor cu realizarea anumitor trasee de interconectare amplasate în *Spațiul Operatorului*, realizate de către Operator sau de către un terț beneficiar, Autoritatea este de opinia că acestea se vor recupera din tarifele reglementate ale serviciilor de linii închiriate, aferente respectivelor segmente. Astfel pentru un segment de legătură de interconectare dintre o cameră de tragere, aflată în vecinătatea spațiului Operatorului și clădirea Operatorului în care sunt instalate echipamentele Beneficiarului și/sau ale Operatorului, costurile cu realizarea acestui traseu se vor recupera din tariful serviciului: Chirie lunară legătură de interconectare de 2Mbps/STM1, interconectare în spațiul Operatorului, în camera de tragere.

În ceea ce privește terminarea apelurilor originate într-o rețea de comunicații electronice din România și transmise prin intermediul unui furnizor care tranzitează apelul către furnizorul de rețele publice de telefonie mobilă, ANCOM reiterează faptul că apelurile trebuie terminate indiferent de rețeaua în care acestea sunt originate. Acest lucru este valabil chiar și în absența unui acord de interconectare încheiat direct între furnizorul de rețele publice de telefonie mobilă în a cărei rețea este terminat apelul și furnizorul în a cărei rețea este originat apelul. De asemenea, ANCOM consideră că, în cazul în care un furnizor de rețele publice de telefonie mobilă solicită marcarea traficului tranzitat prin rețeaua unui terț, tariful serviciului de marcarea a traficului trebuie să fie suportat de către partea care a solicitat furnizarea acest serviciu (furnizorul de rețele publice de telefonie mobilă), deoarece impunerea suportării costului de către furnizorul care originează apelul ar reprezenta o limitare a interconectării prin condiționarea furnizării accesului și a serviciilor de terminare a

⁶³A se vedea Decizia președintelui ANCOM nr. 355/2016 privind soluționarea litigiului dintre RCS & RDS S.A. și Vodafone Romania S.A., disponibilă pe pagina de internet a ANCOM la adresa: http://www.ancom.org.ro/uploads/articles/file/industrie/litigii/decizie%202016_355%20soluționare%20litigiu%20RCS-VF-modificare%20arhitectura_final.pdf

apelurilor de plata unor servicii care nu sunt necesare pentru furnizarea interconectării. În cazul în care nu există un acord de interconectare încheiat între furnizorul care originează apelul și cel care îl termină, facturarea traficului se poate realiza prin decontare în cascadă și, astfel, marcarea traficului în scopul facturării nu este necesară.

ANCOM precizează faptul că obligația de a furniza servicii de terminare a apelurilor la puncte mobile se aplică și apelurilor internaționale, chiar dacă acestea sunt transmise către furnizorul de rețele publice de telefonie mobilă în a cărui rețea se finalizează apelurile prin intermediul unei alte rețele de comunicații electronice care operează în România și care este interconectată cu rețeaua publică de telefonie mobilă în care sunt terminate apelurile.

Pentru a împiedica și preveni un asemenea comportament anticoncurențial, ANCOM interzice solicitarea utilizării unor legături diferite de interconectare pentru terminarea traficului internațional, respectiv pentru terminarea celui național.

De asemenea, referitor la stabilirea arhitecturii de interconectare, având în vedere necesitatea respectării principiului cauzalității costurilor, potrivit căruia un operator trebuie să suporte costurile furnizării serviciilor în funcție de nivelul traficului transmis în rețeaua celui alt operator, raportat la volumul total al traficului transportat între cele două rețele, Autoritatea a identificat următoarele soluții care maximizează la nivel de ansamblu eficiența relației de interconectare:

a) este necesar ca operatorii interconectați să își pună reciproc la dispoziție toate informațiile necesare proiectării/reproiectării/modelării rețelei astfel încât să se poată realiza o arhitectură de interconectare eficientă, care să asigure conectivitatea între utilizatorii celor două rețele. În acest context, niciun operator nu poate refuza furnizarea acestor informații, iar orice modificare a rețelelor celor doi operatori care afectează arhitectura de interconectare și, implicit, serviciile de interconectare furnizate trebuie notificată și eventual agreată, în funcție de condițiile specifice, cu celălalt operator;

b) stabilirea și modificarea arhitecturii de interconectare, respectiv numărul legăturilor de interconectare puse la dispoziție de fiecare operator, vor fi realizate ținând cont, în măsura posibilităților, de arhitectura rețelelor celor doi operatori (principii de rutare, niveluri de rețea), precum și de nivelul și ponderea traficului transmis de fiecare parte în totalul traficului schimbat între părți. Odată cu creșterea traficului de interconectare dintre cei doi operatori, modificarea arhitecturii de interconectare se va realiza, în măsura posibilităților, prin instalarea legăturilor de interconectare ulterioare de către operatorul care înregistrează o pondere a traficului transmis mai mare decât ponderea legăturilor de interconectare pe care le-a instalat.

Autoritatea observă că în cazul în care ponderea traficului transmis de către un operator în totalul traficului transmis între cei doi operatori este mai mare decât ponderea legăturilor de interconectare puse la dispoziție de către acest operator din totalul legăturilor de interconectare existente, atunci operatorul respectiv transmite o parte din traficul de interconectare utilizând legăturile de interconectare puse la dispoziție de către celălalt operator, ceea ce se materializează în plata corespunzătoare a tarifelor legăturilor de interconectare respective.

În această situație, în vederea ajustării arhitecturii de interconectare pentru maximizarea eficienței în ansamblu a relației de interconectare, Autoritatea precizează că operatorii pot agreea o modificare a arhitecturii de interconectare care presupune dezinstalarea de către operatorul care furnizează un surplus de legături de interconectare instalate, față de nivelul traficului transmis. Astfel, operatorul cu un deficit de legături de interconectare instalate are posibilitatea de a-și instala propriile legături de interconectare.

Autoritatea consideră că părțile trebuie să negocieze cu bună credință în vederea stabilirii unei arhitecturi de interconectare în care balanța de plăți pentru serviciile auxiliare este, pe cât posibil, echilibrată.

c) deși este necesară acceptarea, ca principiu general, a caracterului bidirecțional al legăturilor de interconectare, ca modalitate eficientă, din punct de vedere tehnic și economic, de utilizare a acestora, se va avea în vedere și posibilitatea instalării legăturilor de interconectare unidirecționale (configurate pentru un trafic de utilizator unidirecțional). Astfel, în cazul unei arhitecturi de interconectare bazate pe un număr limitat de puncte de acces utilizate și de legături de interconectare instalate, poate fi mai eficientă instalarea unor legături bidirecționale. Pe măsură ce arhitectura de interconectare devine mai complexă prin creșterea numărului de puncte de acces implicate, precum și de legături de interconectare între acestea, operatorii pot agreea configurarea unidirecțională a legăturilor de interconectare în vederea eficientizării gradului de utilizare a acestora și implicit a costurilor determinate de instalarea și furnizarea respectivelor legături de interconectare.

Astfel, în cadrul procesului de negociere a unei arhitecturi de interconectare eficiente, atunci când se ajunge la adoptarea unei soluții bazate pe legături de interconectare configurate unidirecțional, în măsura în care soluția bazată pe partajarea unor legături bidirecționale nu a fost agreată, este necesar ca fiecare parte să ofere serviciul de colocare în spațiul propriu, în clădire și/sau în camera de tragere, în măsura în care este fezabil tehnic. Prin urmare, se va avea în vedere posibilitatea de a utiliza propriile legături de interconectare în vederea terminării traficului în rețeaua operatorului interconectat.

d) este necesară utilizarea, ca principiu general, a distanței minime între punctele de acces ale celor două rețele.

Nu în ultimul rând, având în vedere faptul că un operator de rețele publice de telefonie deține de facto un monopol pe piața serviciilor de terminare a apelurilor în propria rețea, iar furnizarea serviciilor asociate interconectării prezintă aceleași caracteristici precum serviciile de terminare a apelurilor, Autoritatea consideră că furnizorii respectivi nu au dreptul de a impune achiziționarea serviciilor asociate interconectării, ci doar obligația de a le furniza la cererea beneficiarilor. Prin urmare, Autoritatea a decis să mențină prevederea potrivit căreia în vederea terminării propriului trafic de interconectare, un operator nu poate fi obligat la achiziționarea legăturilor de interconectare de la operatorii cu care acesta este interconectat.

De asemenea, Autoritatea nu consideră oportună și eficientă impunerea modalității de facturare a legăturilor sau porturilor de interconectare, respectiv pentru fiecare legătură sau port în parte (în funcție de traficul schimbat între părți pe fiecare dintre aceste legături sau porturi) sau per total relație de interconectare (în funcție de traficul transmis de fiecare operator), aceasta stabilindu-se de comun acord de către cei doi operatori.

ANCOM consideră că impunerea doar a obligației de a acorda accesul nu este suficientă pentru a remedia problemele identificate pe această piață. Obligativitatea furnizării serviciului, ca unic instrument de reglementare, nu ar fi suficientă pentru a evita perceperea unor tarife pentru serviciile de terminare a apelurilor excesive sau discriminatorii.

5.4.3. Obligația de transparentă

Potrivit art. 106 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, cu respectarea dispozițiilor art. 105 din același act normativ, ANCOM poate impune în sarcina furnizorilor desemnați ca având putere semnificativă pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile obligația de transparentă.

Astfel, ANCOM poate solicita unui furnizor să facă publice anumite informații, precum specificațiile tehnice, caracteristicile rețelei, modalitățile și condițiile de furnizare și utilizare, precum și informațiile contabile și tarifele practicate. În cazul în care unui furnizor i-au fost impuse obligații de nediscriminare, ANCOM poate impune respectivului furnizor obligația de a publica o ofertă de referință care trebuie să fie suficient de detaliată pentru a asigura că solicitanții nu vor trebui să plătească pentru resurse care nu sunt necesare serviciului pe care l-au solicitat.

Impunerea acestei obligații asigură transparența termenilor și condițiilor în care furnizorii pot achiziționa serviciile, permițând reducerea duratei negocierilor și limitând numărul eventualelor litigii și, de asemenea, asigură suportul necesar pentru monitorizarea respectării obligației de nediscriminare.

ANCOM propune menținerea, în sarcina tuturor furnizorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile desemnați ca având putere semnificativă pe piață, cu excepția „Lycamobile”, a obligației de a publica pe propriile pagini de internet o ofertă de referință pentru interconectarea cu rețeaua publică de telefonie la puncte mobile pe care o operează (ORI), care conține condițiile, inclusiv informații referitoare la tarife, în care serviciile de interconectare în vederea terminării la puncte mobile a apelurilor vor fi oferite operatorilor și va fi suficient de detaliată pentru a permite interconectarea la toate punctele rețelei unde acest lucru este fezabil din punct de vedere tehnic și pentru a asigura că furnizorii care solicită interconectarea nu vor trebui să plătească pentru resurse care nu sunt necesare serviciului pe care l-au solicitat⁶⁴. ORI trebuie să fie ușor accesibilă, din pagina principală a furnizorului, prin urmarea unui ghid de navigare sau a unei hărți a paginii de internet.

De asemenea, ORI trebuie să conțină informații detaliate privind setul de parametri relevanți pentru calitatea serviciilor oferite furnizorilor, informații detaliate și specificații tehnice despre rețeaua pe care o operează, astfel încât aceștia să poată alege în mod eficient punctele de acces unde să se realizeze interconectarea și să își poată planifica dezvoltarea propriilor rețele sau servicii, informații referitoare la spațiile în care se oferă colocare, menționând dacă în spațiul respectiv funcționează echipamentele operatorului sau a fost special amenajat pentru colocarea beneficiarilor, informații referitoare la amplasarea și condițiile de acces la o cameră de tragere aferentă fiecărui comutator, aflată în apropierea clădirii Operatorului în care s-ar putea realiza interconectarea⁶⁵, condițiile de furnizare a legăturilor de interconectare (inclusiv a legăturilor bazate pe tehnologia STM1, în condițiile menționate în cadrul capitolului 5.4.2.), lista completă a tarifelor (inclusiv a tarifelor aferente serviciilor de colocare oferite), procedura și cazurile de solicitare a constituirii unei scrisori de garanție bancară, modul de calcul al quantumului acesteia, termenele în care aceasta trebuie constituită, precum și cazurile în care încetează obligația de constituire a scrisorii de garanție bancară.

De asemenea, având în vedere că informațiile (coordonatele geografice) referitoare la amplasarea camerelor de tragere aflate la o distanță de maxim 150 de metri de clădirea Operatorului pot fi considerate sensibile, acestea pot fi publicate pe pagina securizată de internet a operatorului. În această situație, Operatorul va publica pe pagina proprie de internet (accesibilă public) modul în care solicitanții pot avea acces la informațiile de mai sus și va acorda ANCOM acces în secțiunea securizată a paginii sale de internet unde aceste informații sunt disponibile, în vederea verificării respectării obligațiilor de transparență și nediscriminare.

⁶⁴Art. 105 și art. 106 alin (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011.

⁶⁵în condițiile în care operatorul este prezent în camera de tragere respectivă

În plus, în termen de 4 luni de la intrarea în vigoare a deciziei privind cerințele tehnice armonizate privind interconectarea IP, furnizorii de rețele publice de telefonie la puncte mobile desemnați ca având putere semnificativă pe piață vor publica în ORI informații referitoare la condițiile de oferire a serviciilor de interconectare bazate pe tehnologia IP.

ANCOM consideră că impunerea obligației de a publica ORI în sarcina furnizorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile desemnați anterior ca având putere semnificativă pe piață precizați mai sus a fost benefică în ceea ce privește negocierea și implementarea acordurilor de interconectare din partea furnizorilor de rețele publice de telefonie la puncte mobile în relația dintre ei, dar și în relația cu furnizorii de rețele publice de telefonie la puncte fixe, iar o retragere a acestei obligații ar duce la prelungirea perioadelor de negociere și implementare a acordurilor de interconectare.

Având în vedere faptul că Lycamobile S.R.L. este un furnizor nou intrat pe piața serviciilor de telefonie la puncte mobile, deținând în 2016 o cotă de piață extrem de redusă (sub 1% în funcție de numărul de utilizatori sau de venituri, conform estimărilor actuale), precum și faptul că ANCOM nu a identificat până în prezent probleme concurențiale care să necesite publicarea unei oferte de referință, întrucât obligațiile impuse de către ANCOM trebuie să se bazeze pe natura problemei identificate, să fie proporționale și justificate, Autoritatea nu consideră necesară impunerea în sarcina Societății Lycamobile S.R.L. a obligației de a publica ORI pentru interconectarea cu rețeaua publică virtuală de telefonie la puncte mobile pe care o operează. În schimb, ANCOM propune impunerea în sarcina Lycamobile S.R.L. a obligației de a publica, pe pagina proprie de internet, informații referitoare la punctele de acces (denumirea și adresele tuturor comutatoarelor unde se poate realiza interconectarea), informații referitoare la spațiile în care se oferă colocare, menționând dacă în spațiul respectiv funcționează echipamentele Lycamobile S.R.L. sau a fost special amenajat pentru colocarea beneficiarilor, informații referitoare la amplasarea și condițiile de acces la o cameră de tragere, aferentă fiecărui comutator, aflată în apropierea clădirii Lycamobile S.R.L. în care s-ar putea realiza interconectarea (la cel mult 150 de metri de clădirea acestuia, în care furnizorul este prezent), condițiile de furnizare a legăturilor de interconectare (inclusiv a legăturilor bazate pe tehnologia STM1), precum și tarifele tuturor serviciilor și facilităților asociate interconectării (inclusiv a tarifelor aferente serviciilor de colocare oferite), iar, în cazul modificării sau completării ofertei comerciale, publicarea cu cel puțin 10 zile lucrătoare înainte de intrarea în vigoare a noilor tarife.

De asemenea, în termen de 4 luni de la intrarea în vigoare a deciziei privind cerințele tehnice armonizate privind interconectarea IP, Lycamobile S.R.L. va publica pe pagina proprie de internet informații referitoare la condițiile de oferire a serviciilor de interconectare bazate pe tehnologia IP.

În cazul în care furnizorul unei rețele publice de telefonie mobilă intenționează să modifice ORI, acesta va transmite ANCOM proiectul de modificare a ORI fie cu cel puțin 25 de zile lucrătoare înainte de data adoptării, fie cu cel puțin 7 luni înainte de data adoptării, în cazul unor modificări de structură sau de mare întindere. ANCOM poate impune modificări ale ofertelor de referință elaborate de furnizorii de rețele publice de telefonie mobilă.

Pe de altă parte, în răspunsurile la chestionarul privind serviciile de terminare la puncte mobile transmise de ANCOM, anumiți operatori au indicat probleme asociate scrisorilor de garanție solicitate de anumiți operatori, arătând chiar și o preferință pentru reglementarea punctuală a anumitor aspecte.

În practică, furnizorii utilizează diferite metode pentru a se asigura împotriva riscului de neplată a facturilor, utilizarea scrisorii de garanție bancară reprezentând doar unul dintre aceste mijloace, putând exista

diferite alte modalități de protejare. ANCOM nu poate impune utilizarea uneia sau alteia dintre aceste modalități. Însă, în cazul în care un operator decide utilizarea unui anumit instrument de protejare împotriva riscului de neplată, acest lucru trebuie făcut astfel încât să nu devină o modalitate indirectă de refuz al accesului și/sau de discriminare între operatori. Prin urmare, Autoritatea consideră că, în cazul în care un operator solicită o scrisoare de garanție bancară, condițiile aferente trebuie să fie transparente, rezonabile și proporționale, asigurând astfel respectarea obligațiilor de transparență și nediscriminare.

Așadar, operatorii vor avea în continuare obligația de a publica în ORI⁶⁶, respectiv pe pagina proprie de internet⁶⁷, procedura și cazurile de solicitare a constituirii unei scrisori de garanție bancară pentru încheierea unor acorduri de interconectare pentru terminarea apelurilor la puncte mobile, modul de calcul al cuantumului acesteia, termenul în care aceasta trebuie constituită, condițiile referitoare la actualizarea cuantumului, precum și cazurile în care încetează obligația de constituire a scrisorii de garanție bancară. Cuantumul scrisorii de garanție trebuie să fie rezonabil și raportat la valoarea estimată a serviciilor oferite în perioada de expunere la riscul de neplată. În acest sens, Autoritatea consideră că un quantum al scrisorii de garanție calculat în funcție de traficul maxim posibil pe legăturile de interconectare instalate, nu poate fi considerat rezonabil decât dacă este probat de un istoric constant al traficului maxim posibil pe legăturile de interconectare respective. De asemenea, nu este justificată stabilirea unor criterii diferite pentru calcularea cuantumului scrisorii de garanție bancară, în funcție de originea națională sau internațională a traficului.

Mai mult, operatorii care consideră că scrisoarea de garanție bancară solicitată nu poate acoperi în totalitate riscul de neplată au posibilitatea de a solicita actualizarea cuantumului scrisorii de garanție bancară, precum și de a monitoriza strict corespondența între previziunile de trafic care fundamentează nivelul garanției bancare și traficul efectiv realizat și de a emite facturi intermediare în cazul în care traficul realizat depășește traficul estimat în momentul realizării scrisorii de garanție bancară. De asemenea, în cazul în care valoarea traficului realizat depășește valoarea estimată a traficului, operatorii pot solicita actualizarea cuantumului scrisorii de garanție bancară pentru a acoperi diferența respectivă în condiții rezonabile și transparente.

5.4.4. Obligația de nediscriminare

Conform art. 107 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, Autoritatea poate impune operatorilor desemnați ca având putere semnificativă obligația de nediscriminare în legătură cu interconectarea rețelelor de comunicații ori cu accesul la aceste rețele sau la infrastructura asociată, prin care să se asigure, în special, că operatorii aplică condiții echivalente în circumstanțe echivalente altor persoane care furnizează servicii echivalente, precum și că pun la dispoziția terților servicii și informații în aceleași condiții, inclusiv în ceea ce privește calitatea, cu cele oferite pentru propriile servicii sau pentru serviciile furnizate filialelor, sediilor secundare, persoanelor din același grup sau partenerilor lor.

În acest sens, există două tipuri de comportament discriminatoriu care poate fi prevenit prin impunerea acestei obligații, respectiv: (i) discriminarea între operatori și (ii) discriminarea între propriile servicii sau serviciile furnizate persoanelor din același grup și cele furnizate celorlalți operatori cu care concurează pe piața cu amănuntul.

⁶⁶ În cazul societăților Orange România S.A., RCS & RDS S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A. și Vodafone Romania S.A.

⁶⁷ În cazul societății Lycamobile S.R.L.

ANCOM are în vedere să prevină ambele forme de discriminare, menținând, respectiv impunând obligația de a aplica condiții echivalente de interconectare în circumstanțe echivalente tuturor persoanelor care solicită sau care beneficiază deja de interconectarea cu rețeaua publică de telefonie mobilă pe care o operează și să pună la dispoziție terților toate serviciile și informațiile necesare în vederea realizării interconectării în aceleași condiții, inclusiv în ceea ce privește calitatea, cu cele oferite pentru propriile servicii sau pentru serviciile furnizate persoanelor din același grup. Impunerea obligației de nediscriminare este necesară pentru a preveni problemele identificate și pentru a asigura nediscriminarea între furnizorii care achiziționează servicii de terminare la puncte mobile sau în favoarea propriilor servicii furnizate pe piața cu amănuntul (ori a serviciilor furnizate persoanelor din același grup).

În același timp, ANCOM apreciază că orice distorsionare a concurenței cauzată de subvenționări încrucișate incorecte, bazate pe diferențele tarifare între apelurile realizate în rețea și apeluri în afara rețelei, trebuie remediată, în primul rând, prin intermediul unui mecanism eficient de control al tarifelor la nivelul pieței de gros, care să asigure că tarifele serviciilor de terminare a apelurilor reflectă exclusiv costurile furnizării eficiente a serviciilor și nu permit obținerea unor profituri excesive.

Astfel, având în vedere că în anul 2014 Autoritatea a aplicat un mecanism eficient de control al tarifelor de terminare practicate de operatorii din România, respectiv tarifele de terminare au fost stabilite pe baza costurilor incrementale evitate asociate furnizării serviciilor de terminare la puncte mobile de un operator ipotetic eficient (*LRIC pur*) și, în plus, că, în anul 2018, se are în vedere revizuirea acestui model, se poate considera că riscul discriminării în favoarea propriilor activități de pe piața cu amănuntul a tarifelor de terminare la nivelul pieței de gros este minimizat.

Mai mult, o eventuală obligație de evidență contabilă separată care ar fi necesar a fi impusă în scopul monitorizării unei obligații de nediscriminare internă a tarifelor nu ar fi proporțională cu problemele concurențiale identificate și nu s-ar justifica nici din perspectiva unui eventual sprijin pentru identificarea unor subvenții încrucișate, în condițiile în care furnizorii de rețele publice de telefonie mobilă nu au obligații de control al tarifelor pe piața cu amănuntul corespunzătoare. Din acest motiv, Autoritatea consideră că reglementarea tarifelor de gros la nivelul costurilor eficiente este o măsură suficientă și proporțională ce va elimina riscul profiturilor excesive și, implicit, va minimiza posibilitatea subvenționării încrucișate a tarifelor cu amănuntul.

Prin urmare, ANCOM propune menținerea, respectiv impunerea obligației de nediscriminare internă, cu excepția condițiilor tarifare practicate pentru serviciile de terminare a apelurilor furnizate pentru propriile servicii în sarcina operatorilor desemnați cu putere semnificativă. În orice caz, este important de menționat că ANCOM poate impune obligația de nediscriminare între nivelul tarifului serviciului de terminare a apelurilor furnizat pe piața de gros și cel auto-furnizat, ca măsură de reglementare ex-ante, ori de câte ori există riscul apariției unor efecte anticoncurențiale (de exemplu, margin-squeeze) pe piața cu amănuntul ca urmare a discriminării între nivelul tarifului serviciului de terminare a apelurilor furnizat pe piața de gros și cel auto-furnizat.

Așadar, furnizorii desemnați ca având putere semnificativă pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile vor avea următoarele obligații de nediscriminare:

- obligația de a aplica condiții echivalente de interconectare în circumstanțe echivalente tuturor persoanelor care solicită sau care beneficiază deja de interconectarea cu rețeaua publică de telefonie pe care acesta o operează, în vederea terminării apelurilor la puncte mobile;

- obligația de a pune la dispoziția solicitanților toate serviciile și informațiile necesare pentru realizarea interconectării cu rețeaua publică de telefonie pe care o operează, în vederea terminării apelurilor la puncte mobile, în aceleași condiții, inclusiv în ceea ce privește calitatea, cu cele oferite pentru propriile servicii sau pentru serviciile furnizate persoanelor din același grup; obligația nu se aplică în cazul tarifelor practicate pentru serviciile de terminare a apelurilor furnizate pentru propriile servicii.

Așa cum a fost precizat mai sus, aceste obligații sunt necesare pentru a nu permite operatorilor să abuzeze de poziția dominantă pe care aceștia o dețin pe piață și să influențeze condițiile concurențiale prin stabilirea unor condiții de interconectare discriminatorii.

Totodată, este important de subliniat că obligația de nediscriminare, aplicată izolat, sau împreună cu obligațiile de transparență și/sau acordare a accesului la anumite facilități, nu este suficientă pentru a asigura că tarifele aferente serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile sunt stabilite la un nivel eficient.

5.4.5. Obligația referitoare la controlul tarifelor

5.4.5.1. Tarifele serviciilor de interconectare în vederea terminării apelurilor la puncte mobile

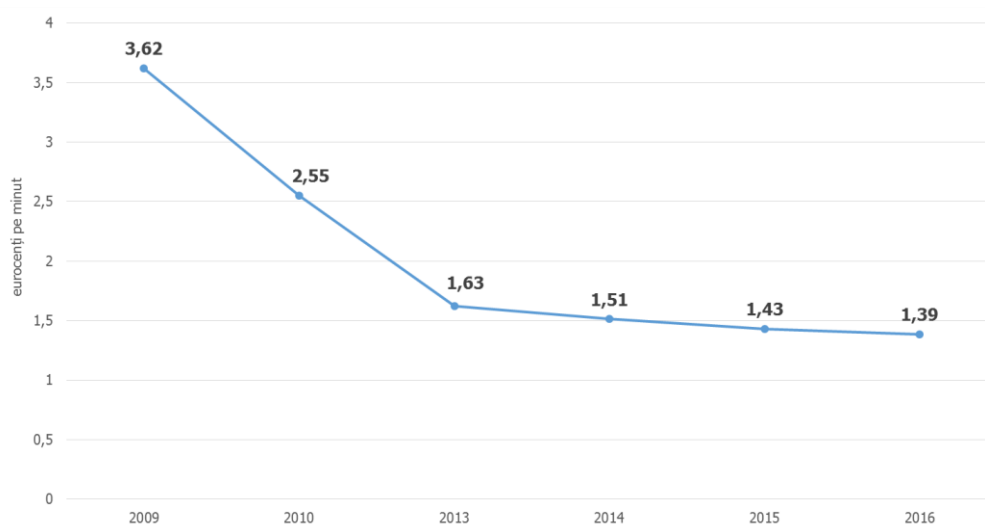
Potrivit art. 110 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM poate impune obligații referitoare la recuperarea costurilor și controlul tarifelor, inclusiv obligații de fundamentare a tarifelor în funcție de costuri și obligații privind implementarea unor sisteme de contabilitate a costurilor, în vederea furnizării anumitor forme de acces sau interconectare.

Având în vedere caracterul de monopol al piețelor serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile, există riscul practicării unor tarife excesive, ceea ce justifică necesitatea menținerii reglementării tarifelor de terminare a apelurilor percepute de către toți furnizorii cu putere semnificativă pe piețele relevante analizate. Așa cum s-a observat în trecut, în lipsa reglementării, tarifele serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile, cel mai probabil nu ar scădea, ci, dimpotrivă, ar putea chiar să crească, iar o simplă monitorizare a acestora ar fi insuficientă pentru a remedia problemele concurențiale ce ar putea decurge din practicarea unor tarife de terminare excesive.

Practicarea de către un operator a unor tarife excesive distorsionează concurența, întrucât are efecte negative atât asupra operatorilor interconectați, crescând în mod nejustificat tarifele apelurilor competitorilor de pe piața cu amănuntul, cât și asupra utilizatorilor finali ai acestor operatori, care trebuie să suporte un nivel al tarifelor mai ridicat.

Așa cum rezultă din figura V.1., în perioada 2009 – 2016, tarifele practicate de furnizorii de servicii de telefonie mobilă pentru apelurile pe piața cu amănuntul au scăzut accentuat, inclusiv ca urmare a reducerii tarifelor de terminare la puncte mobile, conducând la creșterea traficului total în rețelele mobile de telefonie.

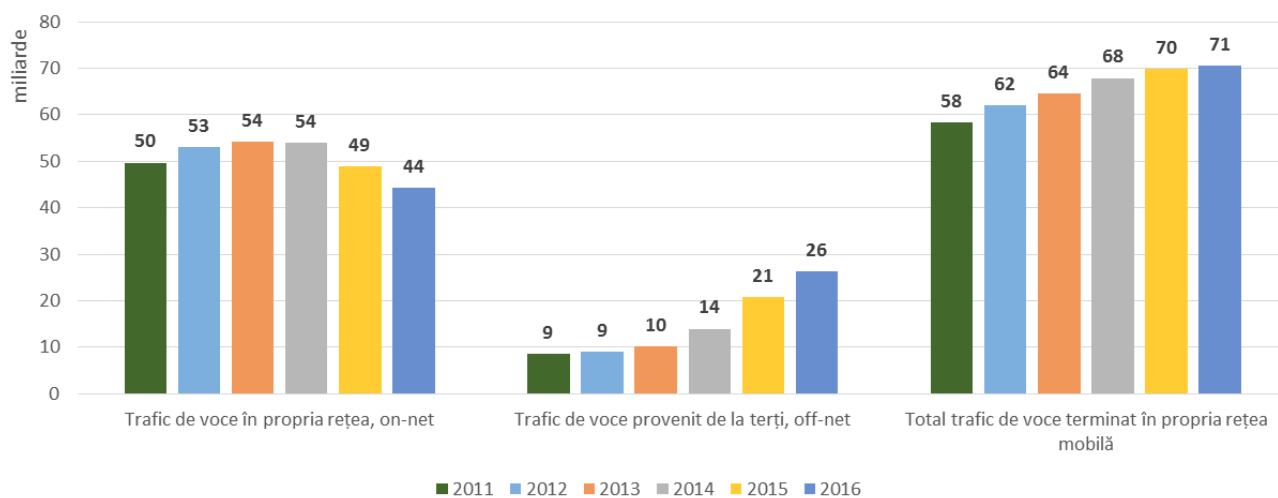
Figura nr. V.1. Evoluția venitului mediu per minut originat într-o rețea publică de telefonie la puncte mobile pe piața cu amănuntul, în perioada 2009 – 2016

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

Din figura V.2, se poate observa că, în perioada 2011 – 2016, corespunzătoare analizei de piață, traficul total terminat în rețelele mobile a crescut, în medie, cu aproximativ 5% anual, în principal ca urmare a creșterii traficului terminat în rețelele proprii și provenit de la terți, care a crescut cu o medie anuală de 25%⁶⁸.

Figura nr. V.2. Date privind volumele de trafic de voce terminat în rețele mobile, în perioada 2011 – 2016

* inclusiv traficul originat de propriii abonați la serviciile de telefonie fixă către propriii abonați la serviciile de telefonie mobilă

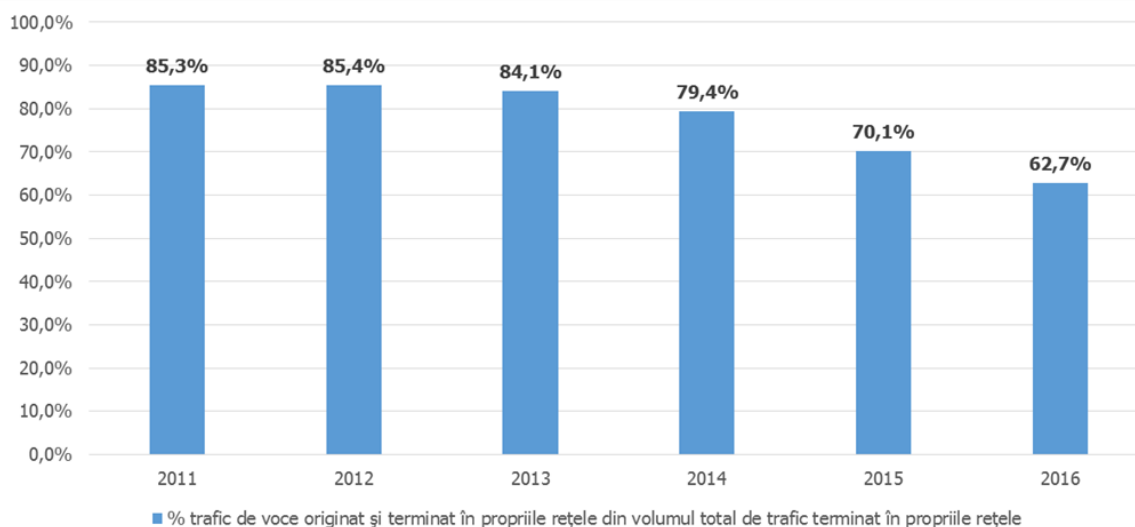
**valori rotunjite

Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

⁶⁸Conform datelor furnizate de operatorii de rețele publice de telefonie mobilă, pe baza chestionarului transmis de ANCOM.

Față de anul 2011, când peste 85% din traficul național de apeluri originate la puncte mobile se realiza în interiorul rețelei, în anul 2016, ulterior implementării tarifelor LRIC pur, datele arată că 63% din trafic se realiza în interiorul rețelei, în timp ce 37% se realiza în afara rețelei. Această evoluție confirmă faptul că practicarea unui tarif de terminare a apelurilor la puncte mobile la un nivel excesiv reprezintă o problemă concurențială importantă, reglementarea acestuia ducând la eliminarea obstacolelor de utilizare a apelurilor în afara rețelei, în avantajul utilizatorilor finali.

Figura nr. V.3. Ponderea traficului de voce originat și terminat în propriile rețele de telefonie la puncte mobile* din volumul total de trafic terminat în rețele proprii în perioada 2011 – 2016

* inclusiv traficul originat de abonații proprii la serviciile de telefonie fixă către abonații proprii la serviciile de telefonie mobilă
Sursa: ANCOM, conform datelor raportate de furnizori

Din analiza evoluției pieței din punct de vedere al tarifelor pe piața cu amănuntul de telefonie la puncte mobile, al evoluției traficului și, respectiv, al ofertelor furnizorilor de astfel de servicii, se poate concluziona că reducerea tarifelor de terminare a apelurilor la puncte mobile ca urmare a implementării costurilor pe baza modulului LRIC pur a contribuit la scăderea tarifelor apelurilor pe piața cu amănuntul, fiind astfel impulsionată utilizarea telefoniei mobile, prin facilitarea comunicării între utilizatorii aparținând unor rețele diferite, urmare a reducerii substanțiale a "efectului de rețea" (ponderea apelurilor în rețea a scăzut în favoarea celor în afara rețelei). Practic, ofertele pe piața cu amănuntul au evoluat: planurile tarifare cu minute "în rețea" au devenit marginale, fiind tot mai des înlocuite cu planuri tarifare cu beneficii tot mai generoase, care includ apeluri către toate rețelele naționale de telefonie, în timp ce tarifele pentru apeluri nu mai sunt diferențiate în funcție de destinație. De asemenea, reducerea tarifelor de terminare a apelurilor la puncte mobile a avut ca efecte benefice eliminarea subvențiilor încrucișate între serviciile reglementate și cele nereglementate .

Așa cum a fost menționat la punctul 5.2., începând cu 1 aprilie 2014, tarifele serviciilor de interconectare în vederea terminării la puncte mobile a apelurilor pentru operatorii desemnați cu putere semnificativă de piață la precedenta analiză de piață sunt fundamentate în funcție de costurile incrementale pe termen lung ale unui operator eficient (LRIC pur), costuri calculate de ANCOM cu respectarea Recomandării Comisiei Europene nr.

2009/396/CE. Plafonul tarifar aplicabil serviciilor de terminare la puncte mobile începând cu 1 aprilie 2014 este de 0,96 eurocenți/minut.

Societatea Lycamobile S.R.L. practică în prezent tarife de terminare la puncte mobile ∞.

Autoritatea a apreciat că îndeplinirea obiectivului său privind contribuția la dezvoltarea pieței interne a Uniunii Europene se poate realiza prin dezvoltarea unei practici de reglementare coerente și a aplicării concertate a legislației naționale armonizate cu normele adoptate la nivel european. În acest sens, Comisia Europeană a emis Recomandarea 2009/396/CE în care prevede simetria tarifelor de terminare a apelurilor, pe baza costurilor incrementale pe termen lung ale unui operator eficient, a cărui rețea include echipamente de nouă generație.

Mai mult, principiile și metodologiile incluse în Recomandarea 2009/396/CE permit dezvoltarea unor mecanisme de acoperire a costurilor care promovează eficiența economică, concurența durabilă și investițiile eficiente în rețele, asigurând totodată maximizarea beneficiilor utilizatorilor finali, venind astfel în întâmpinarea și aplicarea dispozițiilor legale din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011.

În ceea ce privește implementarea Recomandării Comisiei Europene nr. 2009/396/CE la nivelul statelor membre, majoritatea acestora au implementat tarife ale serviciilor de terminare la puncte mobile fundamentate pe costuri pur incrementale (fie prin dezvoltarea unui model de cost, fie pe bază de benchmark internațional raportat la statele care au implementat modele de cost de tip LRIC pur).

În prezent, Comisia Europeană este în proces de revizuire a Recomandării Comisiei Europene nr. 2009/396/CE. În decembrie 2016 aceasta a publicat un Studiu privind evaluarea Recomandării privind Tarifele de Terminare⁶⁹, iar în februarie 2017 a fost publicat raportul Comisiei Europene privind rezultatele consultării publice având ca obiect revizuirea Recomandării 2009/396/CE⁷⁰, prilej cu care se menționează că „rezultatele vor fi transpuse într-o decizie pe care Comisia Europeană intenționează să o adopte în temeiul art. 19 din Directiva Cadru, în a doua jumătate a anului 2017. De asemenea, propunerea de revizuire a legislației europene în domeniul comunicațiilor electronice a fost inclusă în Declarația Comună privind prioritățile legislative UE pentru 2017⁷¹.

Concluziile studiului arată faptul că Recomandarea a contribuit la o consecvență sporită a abordărilor de reglementare pe piața unică, deoarece marea majoritate a autorităților de reglementare europene au implementat principiile acestei Recomandări. Conform studiului, tarifele de terminare la puncte mobile și la puncte fixe au scăzut semnificativ după adoptarea Recomandării Comisiei Europene nr. 2009/396/CE în toate statele membre care au implementat-o.⁷² De asemenea, studiul indică faptul că implementarea prevederilor Recomandării Comisiei Europene nr. 2009/396/CE a condus la reducerea diferențelor dintre tarifele de terminare la puncte mobile și cele de terminare la puncte fixe, eliminând astfel subvențiile încrucișate și rezultând în tarife reduse pe piața cu amănuntul, creșteri de volume și apariția de noi oferte, generând importante beneficii la nivelul concurenței, al consumatorilor și al bunăstării sociale.

⁶⁹Disponibil la următoarea adresă: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/termination-rates-recommendation-helps-achieve-lower-and-more-consistent-rates-new-study-shows>

⁷⁰<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/commission-reports-public-consultation-termination-rates-recommendation>

⁷¹https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/joint-declaration-legislative-priorities-2017-jan2017_en.pdf

⁷²Tarifele de terminare la puncte mobile au scăzut de la o medie de 8 eurocenți/minut în 2009 la o medie de 1 eurocent/minut în 2015. Tarifele de terminare la puncte fixe au scăzut de la o medie de 0,7 eurocenți/minut în 2009 la o medie de 0,3 eurocenți/minut în 2015.

Totuși, concluziile studiului subliniază faptul că beneficiile potențiale ale Recomandării Comisiei Europene nr. 2009/396/CE nu au fost pe deplin obținute datorită neimplementării, de către unele state membre, a principiilor acesteia, operatorii din aceste state înregistrând un avantaj concurențial nejustificat în detrimentul celorlalte state membre care au implementat Recomandarea Comisiei Europene nr. 2009/396/CE, cu impact negativ la nivelul pieței unice. În aceste condiții, sunt necesari pași suplimentari pentru armonizarea la nivel european a reglementării tarifelor aferente serviciilor de terminare a apelurilor.

În consens cu concluziile studiului mai sus menționat, art. 73 din propunerea de directivă de instituire a Codului European al Comunicațiilor Electronice⁷³, prevede utilizarea unei metodologii unice pentru calcularea tarifelor aferente serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe și mobile. Această metodologie trebuie să se bazeze pe o abordare de modelare bottom-up care utilizează costurile legate de trafic, incrementale pe termen lung, aferente furnizării către terți a serviciului de terminare a apelurilor de voce la nivel gros.

De asemenea, același text din directiva propusă spre adoptare prevede ca, de la o dată ulterioară, după implementarea metodologiei unice mai sus menționate, Comisia Europeană să stabilească un tarif unic la nivelul Uniunii Europene pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe și la puncte mobile.

Propunerea de directivă prevede armonizarea între statele membre a reglementărilor privind tarifele aferente serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe și la puncte mobile prin intermediul actelor cu forță obligatorie emise de Comisia Europeană. O astfel de perspectivă, care diferă de situația curentă, crește sensibil posibilitățile pentru aplicarea unitară la nivelul tuturor statelor membre a metodologiei de calcul a tarifelor de terminare pe baza unui model de calculație LRIC. În plus, ca urmare a aplicării, începând cu data de 1 aprilie 2014, a tarifelor aferente pentru serviciile de terminare a apelurilor determinate pe baza modelului LRIC pur, s-au înregistrat mai multe efectele pozitive pe piața din România.

Nivelul actual al tarifului aferent serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile a fost stabilit pe baza unui model de cost, care estimează costurile incrementale pe termen lung ale furnizării acestora de către operatorii de rețele mobile din România, în baza metodologiei armonizate la nivel european stabilită prin Recomandarea Comisiei Europene 2009/396/CE. Modelul de cost a fost dezvoltat prin dimensionarea unei rețele de telefonie mobilă care să susțină furnizarea de servicii în condițiile specifice de acoperire teritorială și a populației din România, ținând cont de constrângerile geografice, densitatea populației, alți factori relevanți.

Potrivit celui mai recent raport OAREC privind tarifele aferente serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile la nivel european, valabile în 1 ianuarie 2017, tariful mediu pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile este de 0,9372 eurocenți/minut⁷⁴, nivelul reglementat al tarifului de terminare la puncte mobile în România situându-se astfel la nivelul mediei europene. De asemenea, potrivit aceluiași raport, tariful mediu pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în statele membre ale UE care aplică un tarif BU LRIC pur era de 0,87 eurocenți/minut.

În acest context, este de menționat că, în opinia Comisiei Europene, exprimată în cadrul procedurii prevăzute la art. 7a din Directiva-cadru, pentru a reflecta costurile unui operator eficient, tariful aferent

⁷³Propunerea de directivă și documentele pe care aceasta se fundamentează sunt disponibile, în limba engleză, la următoarea adresă: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/proposed-directive-establishing-european-electronic-communications-code>. Propunerea de directivă este disponibilă, în limba română, la următoarea adresă: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0590&from=EN>;

⁷⁴Raportul OAREC este disponibil la următoarea adresă: http://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/reports/7095-termination-rates-at-european-level-january-2017.

serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile ar trebui actualizat, astfel încât să reflecte cât mai fidel situația actuală a pieței⁷⁵.

Prin urmare, ANCOM menține în sarcina operatorilor de rețele mobile obligația de control al tarifelor (obligația de a percepe pentru furnizarea serviciilor de interconectare - inclusiv a serviciilor auxiliare interconectării - tarife fundamentate în funcție de costuri, determinate pe baza unui model de calculație a costurilor incrementale pe termen lung realizat de ANCOM).

De asemenea, pentru a răspunde solicitării Comisiei Europene anterior indicată, ANCOM va supune consultării publice, în cel mai scurt timp posibil, o propunere de actualizare a nivelului tarifului maxim aferent furnizării serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile, ca măsură tranzitorie până la finalizarea unui nou model de cost LRIC pur, care să reflecte costurile eficiente ale furnizării acestor servicii. Până la adoptarea acestei măsuri tranzitorii, operatorii **Orange România S.A., Vodafone Romania S.A., RCS&RDS S.A., Telekom Romanian Mobile Communications S.A., Lycamobile S.R.L.** vor avea obligația să nu depășească tariful maxim de 0,96 eurocenți/minut pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în propria rețea.

5.4.5.2 Considerații privind fluxul negativ de plăți înregistrat cu anumite destinații internaționale

Operatorii de rețele de telefonie au adus la cunoștința ANCOM faptul că plătesc tarife ridicate pentru a putea finaliza apeluri inițiate din România la destinații din anumite state din Spațiul Economic European (denumit în continuare *SEE*), în special state care nu au implementat Recomandarea Comisiei Europene 2009/396/CE, precum și din unele state din afara SEE. Pe de altă parte, aceiași operatori percep tarife reglementate în vederea furnizării serviciilor de terminare în propria rețea pentru apelurile inițiate de la respectivele destinații internaționale. Drept urmare, operatorii de telefonie din România înregistrează, în raport cu destinațiile internaționale în cauză, un flux negativ de plăți.

Operatorii de rețele de telefonie din România au solicitat ANCOM să analizeze măsura în care ar putea fi diminuat acest flux negativ de plăți. Soluția propusă a fost limitarea reglementării privind furnizarea serviciilor de terminare la apelurile provenite din SEE. Consecința imediată a acceptării unei asemenea propuneri ar fi că pentru apelurile provenite din afara SEE operatorii de rețele de telefonie din România nu ar mai avea obligația să respecte un plafon tarifar în ceea ce privește furnizarea serviciilor de terminare în propria rețea.

A. Premisele dezbaterii

Pentru a finaliza apeluri la destinații internaționale, operatorii de rețele de telefonie din România achiziționează:

- a) servicii de terminare în rețele de destinație din afara țării
- sau

⁷⁵<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/commission-opens-depth-investigation-romanian-wholesale-fixed-and-mobile-termination-markets>

b) un pachet de servicii care conține, în principal, pe lângă serviciile de terminare precizate la lit. a), și servicii de tranzit internațional.

Serviciile de tranzit internațional asigură preluarea apelurilor din rețeaua de inițiere și transportul acestora până în rețelele de destinație, situate în alte state.

Serviciile menționate la lit. a) se achiziționează dacă între rețelele de telefonie ale operatorilor din România și cele de destinație există interconectare directă. Totuși, din datele furnizate de operatori, aceștia nu beneficiază de interconectare directă cu multe rețele de destinație din afara țării. În consecință, pentru a finaliza cea mai mare parte a traficului internațional, operatorii de rețele de telefonie din România achiziționează pachetul menționat la lit. b). La rândul lor entitățile care oferă pachetul menționat la lit. b) cumpără de la operatorii de rețele de telefonie din România servicii de terminare pentru apeluri provenite de la destinații internaționale.

În prezent, serviciile de terminare în rețele de destinație din afara țării se furnizează în regim de monopol. La nivel internațional există disparități majore în ceea ce privește nivelul tarifelor de furnizare a serviciilor de terminare pentru apelurile provenite dintr-un alt stat. Pe de o parte, există tarife foarte ridicate pentru terminarea apelurilor provenite dintr-un alt stat în rețelele de destinație din cele mai multe state din Africa, Orientul Apropiat și Mijlociu, America Centrală și de Sud sau din unele state din Asia. Aceste tarife mari sunt cauzate de mai mulți factori, precum lipsa reglementării, reglementarea pe baza metodei costurilor complet alocate, obligativitatea introducerii în cuprinsul lor a unor taxe ori impozite speciale, ș.a.m.d. Pe de altă parte, furnizarea serviciilor de terminare pentru apelurile provenite dintr-un alt stat în rețele de destinație din, de exemplu, Statele Unite ale Americii, Canada sau Republica India se realizează la tarife mici, chiar mai scăzute decât cele reglementate în prezent în România, uneori foarte apropiate de 0. Aceste tarife mici sunt datorate, de regulă, implementării modelului de tarifare cunoscut la nivel internațional sub denumirea „Bill and Keep” (BaK).

Pachetele menționate la lit. b) sunt oferite de mai mulți competitori. Totuși, numărul de destinații internaționale oferite poate varia foarte mult de la un competitor la altul. De asemenea, este posibil ca finalizarea apelurilor către anumite destinații internaționale să fie oferită de un singur sau de un număr foarte restrâns de competitori. În orice caz, nu este foarte clar dacă pachetele menționate la lit. b) sunt oferite în condițiile unei piețe concurențiale ori dacă există anumite disfuncționalități ale acesteia. Din câte cunoaștem, entitățile care oferă pachetele menționate la lit. b) nu sunt obligate la respectarea unor tarife maxime pentru furnizarea acestora.

Operatorii de telefonie din România au obligația să perceapă, pentru furnizarea serviciilor de terminare în propria rețea a apelurilor provenite din destinații internaționale, tarife care să nu depășească plafoanele stabilite de ANCOM. Așadar, din perspectiva reglementării tarifelor de terminare, în prezent, în România nu se face nicio deosebire în funcție de originea națională sau internațională a apelurilor.

Potrivit datelor statistice raportate de operatorii de telefonie, aferente anului 2015, din totalul traficului inițiat de la rețelele de telefonie mobilă din România, cel având destinații internaționale (trafic internațional) reprezintă un procent de doar 5%. Din volumul traficului internațional, 96% se realizează către destinații din SEE, iar 4% către destinații din afara SEE.

B. Fluxul negativ de plăți

Mai înainte de toate, este de subliniat că fluxul negativ de plăți înregistrat de unii operatori de rețele de telefonie din România cu anumite destinații internaționale ar putea fi, într-o anumită măsură, artificial. Este, de exemplu, situația în care unui operator de rețele de telefonie din România i s-ar impune de către, să spunem, acționarul majoritar al grupului din care face parte obligația de a achiziționa numai de la o anumită entitate pachete care conțin servicii de terminare în rețele de destinație, eventual în condiții mai puțin favorabile decât cele pe care le-ar putea obține respectivul operator dacă ar acționa autonom. Existența unor practici de optimizare a costurilor și beneficiilor din România prin intermediul condițiilor de finalizare a traficului internațional este posibilă în contextul în care mai multe entități ce oferă pachete cu servicii de terminare în rețele de destinație sunt controlate, direct sau indirect, de operatori de comunicații electronice cu amprentă internațională, care au subsidiare și în România.

De asemenea, fluxul negativ de plăți înregistrat de operatorii de rețele de telefonie din România poate fi, într-un anumit grad, absolut justificat. Este vorba de valoarea dată de gradul de debalansare a traficului în favoarea rețelei de destinație din afara României. Chiar dacă în relația dintre un operator de rețele de telefonie din România cu o anumită destinație ar exista condiții identice de finalizare a apelurilor, debalansarea traficului în favoarea rețelei din afara României va genera pentru operatorul de rețea de telefonie din România un flux negativ de plăți cu respectiva destinație.

Fluxul negativ de plăți înregistrat de operatorii de rețele de telefonie din România în relația cu anumite destinații internaționale nu este cauzat de valoarea maximă stabilită de ANCOM pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor în propria rețea. Există cauze mai complexe, care vor fi explicate în continuare, iar simpla înlăturare a reglementării ANCOM în ceea ce privește condițiile de furnizare a serviciilor de terminare pentru apelurile din afara SEE nu va avea efecte de durată asupra acestui fenomen. Eventuala creștere de către operatorii de telefonie din România a tarifului pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor provenite din afara SEE va afecta, în mod direct, operatorii rețelelor de destinație din afara SEE ce vor adopta măsuri de contracarare menite să anuleze eventualul câștig inițial al operatorilor din România. Astfel, nu numai că nu se va diminua semnificativ fenomenul fluxului negativ de plăți, dar, urmare a de-reglementării, există riscul ca utilizatorii finali din România să plătească mai mult pentru a apela anumite destinații din afara SEE, respectiv să fie apelați la tarife mai ridicate din afara SEE.

În orice caz, fluxurile negative de plăți nu aduc prejudicii directe operatorilor de rețele de telefonie din România, întrucât ei le recuperează din tarifele pe care le plătesc utilizatorii finali proprii care apelează destinații internaționale. Totuși, tarifele ridicate pe care le suportă operatorii de rețele de telefonie din România pentru a finaliza apeluri la anumite destinații internaționale poate afecta, în anumite condiții, gradul de bunăstare a utilizatorilor finali din România care sunt astfel nevoiți să plătească tarife mari pentru apelarea acestor destinații internaționale, precum și, uneori, capacitatea operatorilor de a realiza investiții în România.

Cei patru operatori de telefonie mobilă pentru care au fost disponibile date detaliate privind traficul internațional⁷⁶ au înregistrat, în anul 2015, în raport cu destinațiile internaționale un flux negativ de plăți în valoare de -18,5 mil. Euro.

Totuși, numai 2 operatori – \times – au înregistrat un flux negativ de plăți în acest sens (a se vedea Figura V.4). De subliniat că traficul internațional este puternic debalansat în defavoarea rețelelor acestor operatori. Ceilalți 2 operatori – \times – au înregistrat, de fapt, un flux pozitiv de plăți în raport cu destinațiile internaționale, traficul internațional fiind, în mod semnificativ, debalansat în favoarea propriilor rețele.

Figura nr. V.4. Soldul bănesc* înregistrat de către principalii operatori de telefonie mobilă din România în raport cu destinațiile internaționale (din SEE și din afara SEE), în anul 2015

**Soldul bănesc este dat de diferența între veniturile anuale din traficul de terminare vândut și costurile anuale cu finalizarea apelurilor inițiate din propria rețea la destinații internaționale (din SEE și din afara SEE)*

Așa cum se observă din Figura nr. V.4., fluxul negativ de plăți majoritar se înregistrează în raport cu destinații din SEE. Operatorul cu cea mai mare pierdere în raport cu destinațiile internaționale – \times - (care de altfel contribuie cu peste $\times\%$ la fluxul negativ de plăți pe total piață) înregistrează $\times\%$ din aceste pierderi în

⁷⁶O parte dintre operatori au raportat date agregate privind traficul originat în rețele fixe și mobile. De asemenea, fiind date mai detaliate, extrase din alte sisteme de raportare, nu au putut fi reconciliate în totalitate cu datele statistice globale raportate la ANCOM.

raport cu destinații din SEE, în condițiile unui trafic puternic debalansat în defavoarea sa, traficul originat în rețeaua sa fiind dublu față de traficul având ca destinație propria rețea.

Veniturile încasate de operatorii de telefonie mobilă din România, în anul 2015, din apeluri internaționale (pe piața cu amănuntul) au fost de cel puțin 32,8 mil. Euro, dat fiind că valoarea aceasta reprezintă doar venituri din apeluri internaționale realizate în afara celor incluse în abonamente.

C. Soluțiile propuse de operatorii de comunicații electronice

După cum am subliniat mai sus, operatorii de rețele de telefonie din România au propus circumscrierea reglementării privind furnizarea serviciilor de terminare la apelurile provenite din SEE. Pentru apelurile provenite din afara SEE s-a propus ca operatorii de rețele de telefonie din România să nu mai aibă obligația de a respecta un plafon tarifar în ceea ce privește furnizarea serviciilor de terminare în propria rețea. O asemenea soluție a fost acceptată de unele autorități naționale de reglementare în domeniul comunicațiilor electronice din state SEE.

D. Considerații valabile pentru zona SEE

După cum s-a precizat anterior, din datele aferente anului 2015, 96% din volumul traficului internațional inițiat din rețele de telefonie mobilă din România a avut ca destinație rețele de telefonie din state SEE. De asemenea, 71% din fluxul negativ de plăți înregistrat de operatorii de telefonie mobilă din România s-a realizat în raport cu destinații din SEE.

Tarifele ridicate plătite de operatorii de rețele de telefonie pentru a finaliza apeluri inițiate din România la destinații din cadrul SEE sunt cauzate de:

a) tarifele maxime de terminare stabilite de unele autorități de reglementare în domeniul comunicațiilor electronice din cadrul SEE care au ales să nu implementeze Recomandarea Comisiei Europene 2009/396/CE

Potrivit datelor aferente anului 2015, doar 20% din volumul traficului internațional inițiat din România cu destinație rețele de telefonie din state SEE se înregistrează către rețele din state care nu au implementat principiile Recomandării Comisiei Europene nr. 2009/396/CE.

Pe de altă parte, 52% din fluxul negativ de plăți înregistrat cu destinații din SEE corespunde relației cu destinații din state care nu au implementat principiile Recomandării Comisiei Europene nr. 2009/396/CE. Însă, cei 2 operatori care au un flux negativ de plăți în raport cu destinații din SEE (a se vedea Figura nr. V.4.) – \times – îl înregistrează, de fapt, în majoritate cu destinații din state care au implementat principiile Recomandării Comisiei Europene nr. 2009/396/CE (a se vedea Figura nr. V.5.), iar nu cu destinații din state care au ales să nu urmeze aceleași principii. Operatorul cu cea mai mare pierdere în raport cu destinații din SEE – \times – înregistrează \times % dintre acestea în relația cu destinații din state care au ales să implementeze principiile Recomandării Comisiei Europene nr. 2009/396/CE.

Figura nr. V.5. Soldul bănesc* înregistrat de către principalii operatori de telefonie mobilă din România în raport cu destinații din SEE (cu RTT implementată/neimplementată) – în anul 2015**

**Soldul bănesc este dat de diferența între veniturile anuale din traficul de terminare vândut și costurile anuale cu finalizarea apelurilor inițiate din propria rețea la destinații internaționale din SEE*

***RTT = Recomandarea Comisiei Europene nr. 2009/396/CE*

ANCOM apreciază că în orizontul de timp al analizei de piață există premisele ca autoritățile de reglementare din statele SEE cu care operatorii de rețele de telefonie din România schimbă un volum important de trafic să implementeze modelul LRIC pur în scopul determinării tarifelor maxime pentru furnizarea serviciilor de terminare. Aceste premise sunt date de revizuirea Recomandării Comisiei Europene nr. 2009/396/CE și de prevederile art. 73 din propunerea de directivă de instituire a Codului european al comunicațiilor electronice, aspecte analizate la pct. 5.4.5.1. de mai sus.

b) condițiile de achiziționare a pachetelor care conțin servicii de terminare a apelurilor în rețele de destinație din cadrul SEE.

Este posibil să existe anumite probleme concurențiale în ceea ce privește condițiile de achiziționare a pachetelor care conțin servicii de terminare a apelurilor în rețele de destinație din cadrul SEE. Existența acestor probleme concurențiale anulează, într-o anumită măsură, beneficiile care se obțin ca urmare a determinării tarifelor pentru furnizarea serviciilor de terminare pe baza unei metodologii comune în cadrul SEE. Astfel de probleme concurențiale, dacă există, au, fără îndoială, o dimensiune europeană ce nu poate fi abordată decât la același nivel. ANCOM nu poate impune anumite obligații în sarcina entităților, de exemplu din Republica Federală Germania, care vând operatorilor de comunicații electronice din România astfel de pachete ce asigură terminarea apelurilor inițiate din România la destinații din, să spunem, Republica Franceză.

Comisia Europeană are posibilitatea să analizeze dacă există anumite disfuncționalități concurențiale în ceea ce privește condițiile în care sunt furnizate operatorilor de telefonie din SEE pachete care conțin servicii de terminare în rețele de destinație din SEE, iar în caz afirmativ are datoria să intervină pentru a le corecta în scopul salvagărdării pieței unice în domeniul comunicațiilor electronice. Este justificat ca operatorii ale căror

rețele de telefonie nu sunt interconectate în mod direct cu rețelele de destinație din SEE să plătească un tarif ceva mai mare pentru finalizarea apelurilor provenite din propria rețea decât operatorii de telefonie care beneficiază de o asemenea facilitate. Însă, operatorii de telefonie ar trebui să aibă dreptul de a cunoaște foarte clar ce parte din tarif corespunde serviciilor de terminare în rețelele de destinație din SEE și ce parte serviciilor de tranzit internațional, iar în cazul în care pachetul ce încorporează aceste servicii este furnizat pe o piață unde nu se manifestă concurența să aibă dreptul de a îl achiziționa la un tarif fundamentat pe costurile unui operator ipotetic eficient. Reamintim că operatorii de telefonie din SEE sunt obligați să vândă servicii de terminare în propria rețea pentru apelurile provenite din SEE la tarife reglementate și în condiții de nediscriminare. În schimb, aceiași operatori nu au garanția că achiziționează serviciile de terminare în rețelele din SEE la tarifele reglementate și în condiții de nediscriminare, cu excepția situației în care sunt interconectați în mod direct cu respectivele rețele de destinație.

Din acest motiv, Autoritatea solicită operatorilor de rețele de telefonie din România care se confruntă cu probleme concurențiale la achiziționarea pachetelor care conțin servicii de terminare în rețele de destinație din cadrul SEE să expună aceste dificultăți atât Comisiei Europene, cât și ANCOM.

E. Considerații valabile în afara zonei SEE

După cum s-a precizat anterior, din datele aferente anului 2015, 4% din volumul traficului internațional inițiat din rețele de telefonie mobilă din România a avut ca destinație rețele de telefonie din state din afara SEE. De asemenea, 29% din fluxul negativ de plăți înregistrat de operatorii de telefonie mobilă din România s-a realizat în raport cu destinații din afara SEE.

Operatorii de telefonie din România nu înregistrează în mod egal fluxuri negative de plăți în relația cu destinațiile internaționale din afara SEE. În acest sens există diferențe semnificative în funcție de volumul de trafic schimbat cu o anumită destinație din afara SEE, respectiv de existența sau nu a interconectării directe cu o anumită rețea de destinație din afara SEE. De exemplu, operatorul de telefonie mobilă care are cea mai mare pierdere în raport cu destinații din afara SEE (a se vedea Figura nr. V.4.) – \times – înregistrează un trafic puternic debalansat în defavoarea rețelei sale (traficul originat în propria rețea este dublu față de traficul având ca destinație propria rețea).

Analiza datelor a mai arătat că numai în relația cu un număr restrâns de destinații din afara SEE (Republica Moldova, Ucraina, Serbia, Turcia) sunt înregistrate fluxuri negative de plăți relevante de către operatorii de telefonie din România.

În mod similar, tarifele ridicate plătite de operatorii de telefonie pentru a finaliza apeluri inițiate din România la destinații din afara SEE sunt cauzate de:

a) tarifele ridicate pe care le percep operatorii de rețele din anumite state din afara SEE pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor provenite din România;

b) condițiile de achiziționare a pachetelor care conțin servicii de terminare a apelurilor în rețele de destinație din afara SEE.

ANCOM apreciază că nu există informații clare care să ateste că o eventuală creștere de către operatorii de telefonie din România a tarifului pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor provenite din afara

SEE va reuși, în mod real, să reducă tarifele ridicate plătite de acești operatori pentru finalizarea de apeluri la destinații din afara SEE. De asemenea, este neclar dacă beneficiile asociate implementării unei astfel de soluții vor depăși costurile.

Creșterea tarifelor pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor provenite din afara SEE va afecta în mod direct operatorii din rețelele cărora sunt inițiate aceste apeluri. Unii operatori ar putea accepta reducerea tarifelor pe care le percep pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor provenite din România în schimbul unei conduite similare din partea operatorilor de rețele de telefonie din România. Totuși, această variantă este previzibil să se realizeze mai ales dacă există un volum de trafic debalansat în favoarea rețelelor de telefonie din România. În plus, o mulțime de alte circumstanțe pot interveni. Este posibil ca anumiți operatori din afara SEE să nu poată scădea tarifele pentru furnizarea serviciilor de terminare sub un prag, de exemplu pentru că acestea cuprind o taxă specială într-un quantum fix ori pentru că sunt deja foarte apropiate de 0, sau să nu le poată modifica, de exemplu pentru că ar fi ținuți de respectarea unei obligații de nediscriminare. Apariția unei astfel de circumstanțe diminuează semnificativ șansele ca rezultatul să fie reducerea reciprocă a tarifelor pentru furnizarea serviciilor de terminare.

Pe de altă parte, fluxul negativ de plăți pe care îl suportă operatorii de rețele de telefonie din România se întâmplă și în ipoteza inversă, când volumul de trafic este debalansat în favoarea rețelelor de telefonie din afara SEE. În această din urmă ipoteză reacția previzibilă a operatorilor de rețele din afara SEE este creșterea suplimentară a tarifelor pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor provenite din România.

Creșterea tarifelor pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor provenite din afara SEE poate conduce și la creșterea tarifelor percepute utilizatorilor finali din afara SEE atunci când aceștia efectuează apeluri internaționale către România, ceea ce ar afecta inclusiv utilizatorii finali din România. Acest fenomen poate fi amplificat dacă reacția operatorilor de rețele din afara SEE este să crească, la rândul lor, tarifele pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor provenite din România. Astfel, utilizatorii finali din România vor fi apeleți mai rar din afara SEE și vor plăti mai mult pentru a apela în afara SEE.

În plus, tarifele cu amănuntul pentru apeluri către state din afara SEE sunt semnificativ mai mari decât tarifele de terminare plătite pentru respectivele destinații, și sunt în general incluse într-un grup de țări (zona 2 / restul lumii), acestea fiind indicii că nici eventualele reduceri de tarife cu unele dintre statele din afara SEE nu ar fi transferate direct în beneficiul utilizatorilor finali / nu ar avea impact la nivelul tarifelor cu amănuntul.

Un lucru este însă cert - pentru implementarea unei diferențieri a tarifelor de terminare, percepute în funcție de originea din SEE sau din afara SEE a apelurilor, operatorii de comunicații electronice din România ar trebui să achiziționeze și să implementeze un sistem de facturare în funcție de originea apelului (A number). De asemenea, este destul de sigur că va crește ponderea apelurilor cu origine neidentificată, precum și traficul terminat „fraudulos” de către operatorii mici din România prin schimbarea identității apelului, un fenomen greu de controlat, cu impact negativ asupra operatorilor și a pieței.

Având în vedere analiza detaliată de mai sus, inclusiv datele privind volumele de trafic și fluxurile de plăți în raport cu destinațiile internaționale, se pot concluziona următoarele:

1. Fluxul negativ de plăți înregistrat în raport cu destinațiile internaționale provine, în principal, din relația cu destinații din state din SEE care aplică principiile din Recomandarea Comisiei Europene nr. 2009/396/CE pentru stabilirea tarifelor maxime pentru furnizarea serviciilor de terminare. Fluxul

- negativ de plăți pe acest segment este influențat de traficul debalansat și, posibil, de condițiile de achiziționare a pachetelor care conțin servicii de terminare a apelurilor în rețele de destinație;
2. Fluxul negativ de plăți înregistrat în raport cu destinații din state din SEE care au ales să nu urmeze principiile din Recomandarea Comisiei Europene nr. 2009/396/CE (de exemplu: Germania, Olanda, etc.) este influențat de tarifele mai mari pentru furnizarea serviciilor de terminare practicate de operatorii rețelelor de destinație din aceste state. O reducere a acestor tarife de terminare la nivelul costurilor pur incrementale ar putea reduce o parte din pierderile operatorilor de telefonie din România. Chiar și în aceste condiții, fluxul de plăți va fi influențat de traficul debalansat și, posibil, de condițiile de achiziționare a pachetelor care conțin servicii de terminare a apelurilor în rețele de destinație;
 3. Fluxul negativ de plăți înregistrat în raport cu destinații din state din afara SEE este influențat de tarifele mult mai mari pentru furnizarea serviciilor de terminare practicate de operatorii rețelelor de destinație din unele state din afara SEE, de traficul debalansat cu aceste destinații și, posibil, de condițiile de achiziționare a pachetelor care conțin servicii de terminare a apelurilor în rețele de destinație. În orice caz traficul internațional cu destinații din state din afara SEE este foarte redus.

Autoritatea a analizat și dacă, din punct de vedere juridic, este posibil ca, printr-o măsură de reglementare, să se instituie un regim de tarifare diferit pentru furnizarea de către operatorii de telefonie din România a serviciilor de terminare în funcție de originea din SEE sau din afara SEE a apelurilor.

Un eventual angajament al României în acest sens putea fi găsit doar în cuprinsul unui tratat internațional. ANCOM a remarcat ca fiind posibil incidente în această materie două documente cu statut de tratat internațional. Este vorba despre:

a) Acordul de la Marrakech privind constituirea Organizației Mondiale a Comerțului, ratificat de România prin Legea nr. 133/1994⁷⁷;

Relevantă pentru problematica prezentă este Anexa 1B la acordul de la Marrakech, denumită „Acordul general privind comerțul cu servicii”, cunoscută la nivel internațional sub denumirea de GATS, respectiv Anexa privind telecomunicațiile care face parte integrantă din Anexa 1B anterior menționată.

b) Protocolul 4 la Acordul general pentru comerțul cu servicii, acceptat de România prin Ordonanța Guvernului nr. 1/1998⁷⁸.

Acest document este cunoscut la nivel internațional sub denumirea de „Reference Paper”.

Documentele menționate instituie o serie de obligații internaționale în sarcina statelor semnatare relevante inclusiv în ceea ce privește furnizarea serviciilor de comunicații electronice. În special pct. 2 din Protocolul 4 la Acordul general pentru comerțul cu servicii tratează problematica serviciilor de interconectare.

Este important de precizat că, în luna iulie 2016, Autoritatea a solicitat, în temeiul dispozițiilor art. 35 alin. (2) din Legea nr. 590/2003⁷⁹ Ministerului Afacerilor Externe (denumit în continuare *M.A.E.*), să emită un aviz conform, având în vedere angajamentele internaționale asumate de România, în legătură cu o posibilă

⁷⁷ Legea nr. 133/1994 pentru ratificarea Acordului de la Marrakech privind constituirea Organizației Mondiale de Comerț, a Acordului internațional privind carnea de bovină și a Acordului internațional privind produsele lactate, încheiate la Marrakech la 15 aprilie 1994.

⁷⁸ Ordonanța Guvernului nr. 1/1998 pentru acceptarea Protocolului 4 la Acordul general pentru comerțul cu servicii, adoptat la Geneva la 15 aprilie 1997, aprobată prin Legea nr. 169/1998.

⁷⁹ Legea nr. 590/2003 privind tratatele.

măsură de reglementare emisă de ANCOM prin care să se instituie un regim de tarifare diferit pentru furnizarea de către operatorii de rețele telefonice din România a serviciilor de terminare în funcție de originea din SEE sau din afara SEE a apelurilor. De asemenea, Autoritatea a solicitat M.A.E. să indice care sunt pașii de urmat în eventualitatea în care operatorii de rețele de telefonie din România nu beneficiază în statele din afara SEE de drepturile recunoscute prin Acordul de la Marrakech, respectiv prin Protocolul 4 la Acordul general pentru comerțul cu servicii.

În septembrie 2016 M.A.E. a învederat Autorității că angajamentele internaționale asumate de România interzic ANCOM să adopte o măsură de reglementare care ar putea conduce la o diferențiere în privința tarifelor pentru furnizarea serviciilor de terminare suportate de operatorii de comunicații electronice din statele membre ale Organizației Mondiale a Comerțului (denumită în continuare *OMC*).

Răspunsul M.A.E. a fost fundamentat pe următoarele prevederi:

a) art. II alin. (1) din Anexa 1B la acordul de la Marrakech;

Acest text instituie între statele membre ale OMC obligația de a își acorda reciproc furnizorilor de servicii aflați sub jurisdicție tratamentul cel mai favorabil în raport cu furnizorii de servicii din orice alt stat membru sau nemembru al OMC.

b) pct. 5 din Anexa privind telecomunicațiile, parte a Anexei 1B la acordul de la Marrakech;

Acest text face aplicarea principiului mai sus menționat la serviciile de comunicații electronice. Potrivit M.A.E., intenția Anexei privind telecomunicațiile, parte a Anexei 1B la acordul de la Marrakech, este de a asigura condiții nediscriminatorii pentru furnizarea de servicii de comunicații către utilizatorii finali din statele membre ale OMC. Posibilitatea aplicării de tarife pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor diferențiate în funcție de originea din SEE sau din afara SEE a apelurilor în condițiile în care mai multe state din afara SEE sunt totuși membre OMC ar putea pune în pericol atingerea acestui obiectiv.

c) pct. 2.2. lit. a) din Protocolul 4 la Acordul general pentru comerțul cu servicii.

Acest text solicită statelor membre OMC ce au semnat acest document să stabilească în sarcina operatorilor cu putere semnificativă pe piață aflați sub jurisdicție obligația de a furniza servicii de interconectare la tarife nu mai puțin favorabile decât cele asigurate propriilor servicii, furnizorilor din același grup sau altor furnizori de comunicații electronice. Așadar, se poate afirma că prevederea menționată instituie în ceea ce privește tarifele de interconectare o obligație de nediscriminare internă (adică tarifele percepute beneficiarului serviciilor de interconectare nu ar putea fi mai mari decât cele la care prestatorul își auto-furnizează aceleași servicii) și o obligație de nediscriminare externă (adică prestatorul serviciilor de interconectare nu ar putea percepe tarife diferite beneficiarilor aflați în situații similare).

Potrivit prevederilor art. 11 alin. (1) din Constituția României tratatele ratificate de Parlamentul României fac parte din dreptul intern, adică au statut de lege. Mai mult decât atât în interpretarea Curții Constituționale tratatele ratificate au prioritate în raport cu legile⁸⁰. M.A.E. are puterea legală de a interpreta conținutul tratatelor la care România este parte. În aceste condiții apreciem că există o barieră legală absolută la adoptarea unei măsuri de reglementare prin care să se instituie un regim diferit pentru furnizarea de către operatorii de telefonie din România a serviciilor de terminare în funcție de originea din SEE sau din afara SEE a apelurilor.

⁸⁰ A se vedea în acest sens: <http://www.ccr.ro/ccrold/publications/buletin/6/Kozsokar.pdf>

În concluzie, urmare a analizei detaliate prezentate mai sus, ANCOM propune **aplicarea unitară a tarifului maxim reglementat pentru terminarea apelurilor la puncte mobile, indiferent de originea apelurilor.**

Revenind la cauzele pentru care există tarife ridicate plătite de operatorii de rețele de telefonie pentru a finaliza apeluri inițiate în România către destinații din afara SEE și ce s-ar putea face pentru reducerea lor sunt de subliniat următoarele:

a) În cazul tarifelor ridicate pe care le percep operatorii de rețele din anumite state din afara SEE pentru furnizarea serviciilor de terminare a apelurilor provenite din România:

În anumite state din afara SEE operatorii de rețele de telefonie din România sunt afectați de diferențierea tarifelor pentru furnizarea serviciilor de terminare în funcție de originea apelurilor.

De exemplu, tarifele pentru furnizarea serviciilor de terminare în cazul apelurilor provenite din România sunt semnificativ mai mari decât cele în cazul apelurilor provenite din respectivul stat (apeluri naționale). Pct. 2.2. lit. a) din Protocolul 4 la Acordul general pentru comerțul cu servicii interzice o asemenea practică statelor membre OMC care au semnat acest document. Au semnat Protocolul 4 la Acordul general pentru comerțul cu servicii state din afara SEE precum Albania, Elveția, Israel sau Republica Moldova.

Un alt exemplu în același sens este cel în care tarifele pentru furnizarea serviciilor de terminare în cazul apelurilor provenite din România sunt semnificativ mai mari decât cele în cazul apelurilor provenite dintr-un alt stat. Art. II alin. (1) din Anexa 1B la acordul de la Marrakech interzice o asemenea practică tuturor statelor membre OMC, chiar și celor care nu acceptat Protocolul 4 la Acordul general pentru comerțul cu servicii, cu anumite rezerve care țin existența unor acorduri regionale.

Atunci când operatorii de comunicații electronice din România suferă din cauza unor practici interzise precum cele descrise anterior, Autoritatea îi invită să se adreseze, într-o primă instanță, omologului ANCOM din statul în cauză învederând prevederile din tratatele internaționale relevante speței, iar apoi dacă nu primesc un răspuns mulțumitor, să ia legătura cu ANCOM. Autoritatea se angajează să încerce rezolvarea unui astfel de diferend cu omologul din statul în cauză, iar dacă nu este posibil se va adresa M.A.E. pentru ca acesta să intervină pe căi diplomatice. Subliniem că M.A.E. și-a manifestat disponibilitatea pentru a contribui la soluționarea unor asemenea diferende.

b) În cazul condițiilor de achiziționare a pachetelor care conțin servicii de terminare a apelurilor în rețelele de destinație:

Pot exista, de exemplu, anumite destinații internaționale din afara SEE la care operatorii de rețele de telefonie din România nu ar avea acces pentru finalizarea apelurilor inițiate din România decât dacă ar cumpăra asemenea pachete de la o unică entitate căreia i s-a atribuit o asemenea putere *de facto* sau *de jure* de către un anumit stat. O astfel de practică ar putea constitui, în anumite condiții, o încălcare a pct. 1.1. din Protocolul 4 la Acordul general pentru comerțul cu servicii. De asemenea, operatorii de rețele de telefonie din România care suferă prejudicii din cauza unor practici anticoncurențiale legate de achiziționarea pachetelor care conțin servicii de terminare a apelurilor în rețele de destinație din afara SEE sunt invitați să reacționeze astfel cum a fost descris la pct. a) de mai sus.

5.4.5.3. Tarifele serviciilor asociate interconectării

După cum a fost precizat și mai sus, potrivit dispozițiilor art. 110 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM poate impune obligații de fundamentare a tarifelor în funcție de costuri pentru furnizarea serviciilor de acces sau interconectare.

Practicarea unor tarife care nu sunt orientate în funcție de costuri pentru serviciile asociate interconectării poate conduce, ca și în cazul serviciilor de interconectare în vederea terminării apelurilor la puncte mobile, la aplicarea unor tarife excesive inclusiv pe piața cu amănuntul, în condițiile în care furnizarea serviciilor asociate interconectării este absolut necesară în vederea realizării interconectării dintre operatori.

Astfel, având în vedere faptul că un operator de rețele publice de telefonie mobilă deține *de facto* un monopol pe piața serviciilor de terminare a apelurilor în propria rețea și că nu există suficiente constrângeri concurențiale exercitate asupra acestuia, iar furnizarea serviciilor asociate interconectării prezintă aceleași caracteristici precum serviciile de terminare a apelurilor, Autoritatea consideră că furnizorii respectivi nu au suficiente stimulente pentru a-și stabili tarifele pentru serviciile asociate interconectării la un nivel eficient și consideră necesară menținerea/impunerea în sarcina acestora a obligației de fundamentare în funcție de costuri a tarifelor serviciilor asociate interconectării.

În ceea ce privește realizarea și furnizarea legăturilor de interconectare, care din punct de vedere tehnic și funcțional, sunt în general similare unor linii închiriate, ANCOM menține considerentele din măsurile de identificare, analiză și reglementare a piețelor corespunzătoare serviciilor de linii închiriate - segmente terminale, referitoare la necesitatea definirii unor piețe relevante ale produsului corespunzătoare serviciilor de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată. Astfel, ANCOM a precizat la momentul respectiv că: *„serviciul de linii închiriate constituie, [...], o conexiune dedicată care oferă o capacitate de transmisie simetrică, transparentă și permanentă între două puncte ale rețelelor, care nu permite comutarea la cererea utilizatorilor. Serviciul pe care îl achiziționează un utilizator de servicii de linii închiriate este posibilitatea de a transmite date cu respectarea anumitor parametri de calitate (capacitate, disponibilitate etc.). Din acest punct de vedere, pornind de la principiul neutralității tehnologice, tehnologia utilizată pentru furnizarea serviciului de linii închiriate este irelevantă. Atâta timp cât conexiunea își păstrează nivelul de calitate la care se furnizează serviciul respectiv este irelevant pentru utilizator (indiferent dacă este utilizator final la nivelul pieței cu amănuntul sau operator la nivelul pieței de gros) dacă transmisia are loc prin intermediul firelor metalice torsadate, al fibrei optice, pe suport radio sau prin alte tehnologii, de asemenea este irelevant protocolul de transmisie utilizat (Ethernet, ATM etc.).”* Concluzia analizei realizate a fost că nu există motive pentru a defini piețe relevante ale produsului diferite în funcție de tehnologiile de transport care sunt utilizate.

Prin urmare, ANCOM **menține⁸¹, respectiv, impune⁸² în sarcina operatorilor de rețele mobile cu putere semnificativă de piață obligația de orientare pe costuri a tarifelor serviciilor asociate interconectării, la nivelul celor stabilite în anul 2014 (a se vedea Tabelul nr. V.1.),** până la data stabilirii unor noi tarife orientate în funcție de costuri, în condițiile reglementării unui regim de interconectare bazat pe tehnologii IP.

⁸¹În sarcina operatorilor Orange România S.A., Vodafone Romania S.A., RCS&RDS S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A.

⁸²În sarcina operatorului Lycamobile S.R.L.

Tabelul nr. V.1. Tarifele aferente serviciilor asociate interconectării

Note:

1. **În cazul legăturilor de interconectare configurate bidirecțional, pentru furnizarea serviciilor nr. 1 – 6, 9, 11 – 13, niciuna dintre părți nu va datora contravaloarea acestor servicii.**
2. **În cazul în care unul sau mai multe din serviciile nr. 1 – 6, 9, 11 – 13 sunt prestate doar de către Operator (de exemplu, în cazul legăturilor de interconectare configurate unidirecțional), Operatorul va solicita Beneficiarului contravaloarea acestor servicii.**
3. **În cazul în care legăturile de interconectare furnizate de Operator sunt configurate bidirecțional, tarifele serviciilor nr. 7, 8, 14 – 19 se vor calcula ponderat, în funcție de volumele de trafic schimbate între Operator și Beneficiar. Dacă volumul total al traficului schimbat între Operator și Beneficiar este zero, atunci tarifele serviciilor nr. 7, 8, 14 – 19 se vor datora corespunzător și în întregime de către Beneficiar.**
4. **În cazul în care legăturile de interconectare sunt configurate unidirecțional, dinspre Beneficiar către Operator, tarifele serviciilor nr. 7, 8, 14 – 19 se vor datora corespunzător și în întregime de către Beneficiar.**
5. **Costurile nerecurente aferente amenajării traseelor de cabluri în vederea furnizării serviciului de interconectare în spațiul Operatorului, în camera de tragere, vor fi recuperate din tarifele serviciilor nr. 15, respectiv nr. 18.**

Nr. crt.	Denumire serviciu	Tarif maxim	Observații
1.	Configurare partener în punct de acces (PoA)	578 euro/PoA	Tariful include instalarea primului port în comutator și conectarea primei legături de interconectare, indiferent de capacitatea portului sau a legăturii.
2.	Reconfigurare partener în punct de acces (PoA)	565 euro/PoA	Tariful include reconfigurarea unui port în comutator și reconfigurarea unei legături de interconectare, indiferent de capacitatea portului sau a legăturii.
3.	Desființare partener din punct de acces (PoA)	175 euro/PoA	Tariful include dezinstalarea tuturor porturilor în comutator și a tuturor legăturilor de interconectare existente în PoA.
4.	Instalare port în comutator	285 euro/port	Tarife aplicabile începând cu al doilea port în comutator, indiferent de capacitatea portului.
5.	Reconfigurare port în comutator	255 euro/port	
6.	Dezinstalare port din comutator	97 euro/port	Tarif aplicabil în cazul dezinstalării portului, cu menținere partener în PoA. Tarif valabil indiferent de capacitatea portului.
7.	Chirie lunară port de 2 Mbps	39 euro/port de 2 Mbps/lună	-
8.	Chirie lunară port STM1	333 euro/port STM1/lună	-
9.	Reconfigurare (reorientare) a legăturilor de interconectare fără modificarea segmentului legăturii de interconectare dintre Operator și punctul de interconectare (PoI)	411 euro	Tarif aplicabil pentru primul circuit E1 din legăturile de interconectare reorientate.
		91 euro/E1	Tarif aplicabil pentru fiecare din celelalte circuite E1 rămase din legăturile de interconectare reorientate.

Nr. crt.	Denumire serviciu	Tarif maxim	Observații
10.	Instalare/dezinstalare echipament de transmisiuni	17,8 euro/oră	Tariful final se calculează pe bază de deviz, aplicând tariful orar stabilit, indiferent de capacitatea echipamentului de transmisiuni. Instalarea echipamentului de transmisiuni este aplicabilă doar în situația interconectării la sediul Beneficiarului, în cazul configurării bidirecționale a legăturii de interconectare.
11.	Conectarea legăturii de interconectare	96 euro/legătură	Tarife aplicabile începând cu a doua legătură de interconectare, indiferent de capacitatea acesteia.
12.	Reconfigurarea legăturii de interconectare	90 euro/legătură	
13.	Desființarea legăturii de interconectare	68 euro/legătură	Tarif aplicabil în cazul desființării unei legături de interconectare, cu menținere partener în PoA. Tarif valabil indiferent de capacitatea legăturii de interconectare.
14.	Chirie lunară legătură de interconectare de 2 Mbps, interconectare la distanță (în spațiul Beneficiarului sau la un punct intermediar)	164 euro/legătură de 2 Mbps/lună	Tarif aplicabil pentru legături de interconectare de 2 Mbps de maxim 50 de km.
15.	Chirie lunară legătură de interconectare de 2 Mbps, interconectare în spațiul Operatorului, în camera de tragere	21,7 euro/legătură de 2 Mbps/lună	-
16.	Chirie lunară legătură de interconectare de 2 Mbps, interconectare în clădirea Operatorului (colocare)	0,8 euro/legătură de 2 Mbps/lună	-
17.	Chirie lunară legătură de interconectare STM1, interconectare la distanță (în spațiul Beneficiarului sau la un punct intermediar)	6048 euro/legătură STM1/lună	Tarif aplicabil pentru legături de interconectare de STM1 de maxim 50 de km.
18.	Chirie lunară legătură STM1, interconectare în spațiul Operatorului, în camera de tragere	209 euro/legătură STM1/lună	-
19.	Chirie lunară legătură de interconectare STM1, interconectare în clădirea Operatorului (colocare)	1 euro/legătură STM1/lună	-
20.	Rezervare capacitate comandată în avans	200 euro/comandă	Tarif fix, indiferent de dimensiunea comenzii de rezervare capacitate. Suma plătită de Beneficiar pentru rezervarea capacității comandate în avans se va deduce din tarifele de instalare a capacității. Serviciu aplicabil atunci când între operatori există înțelegeri prelabile de prognozare a capacităților de interconectare, cu excepția celor care realizează interconectarea inițială.

Nr. crt.	Denumire serviciu	Tarif maxim	Observații
21.	Comandă neprognostată, de creștere a capacității	407 euro/comandă	Tarife suplimentare fixe, indiferent de dimensiunea comenzii și a numărului de fluxuri, atunci când este solicitată modificarea față de prognoză. Tarifele se aplică atunci când între operatori există înțelegeri prealabile de prognozare a capacităților de interconectare, cu excepția celor care realizează interconectarea inițială. Tarifele includ și implementarea comenzii neprognostate.
22.	Comandă neprognostată, de reducere a capacității	197 euro/comandă	
23.	Reconectarea serviciului suspendat anterior	186 euro/serviciu suspendat	Se aplică atunci când se repune în funcțiune un serviciu suspendat, conform prevederilor contractuale dintre părți.

Procesul de stabilire a unor tarife noi pentru aceste servicii va viza inclusiv **serviciul de colocare, în legătură cu care, pentru perioada tranzitorie** (până la stabilirea tarifelor noi orientate în funcție de costuri), **ANCOM impune obligația practicării unor tarife care să nu fie excesive.**

5.4.6. *Obligația de evidență contabilă separată*

Potrivit art. 108 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM poate impune furnizorilor cu putere semnificativă obligații privind evidența contabilă separată. În mod particular, autoritatea de reglementare poate impune unui furnizor integrat pe verticală să urmărească distinct tarifele percepute la vânzarea pe piața de gros și tarifele de transfer intern, pentru a asigura, în principal, respectarea obligației de nediscriminare, pentru a împiedica subvenționarea încrucișată. Astfel, obligația de evidență contabilă separată nu constituie un remediu impus individual, în mod izolat de celelalte remedii, ci însoțește celelalte obligații și, în special, pe aceea de nediscriminare între condițiile oferite propriei unități de vânzare cu amănuntul și condițiile oferite celorlalți furnizori de pe piață.

În condițiile în care tarifele de terminare ale operatorilor desemnați cu putere semnificativă pe piața de terminare a apelurilor la puncte mobile au fost stabilite pe baza costurilor incrementale evitate asociate furnizării serviciilor de terminare la puncte mobile de un operator ipotetic eficient (LRIC pur), a fost eliminat riscul discriminării în favoarea propriilor activități de pe piața cu amănuntul.

Prin urmare, ANCOM își menține punctul de vedere exprimat în precedentă analiză de piață și consideră că obligația de evidență contabilă separată nu este justificată/proportională, având în vedere costurile implementării unor sisteme de evidență contabilă separată care depășesc beneficiile potențiale rezultate din suportul pe care evidența contabilă separată l-ar putea aduce monitorizării obligației de nediscriminare și în subsidiar a celei de transparență. Mai mult, ținând cont și de faptul că tarifele de interconectare în vederea terminării la puncte mobile a apelurilor sunt stabilite pe baza costurilor incrementale evitate asociate furnizării serviciilor de terminare la puncte mobile de un operator de rețele mobile, ipotetic eficient (*LRIC pur*), reglementarea tarifelor de gros la nivelul costurilor eficiente a condus la eliminarea profiturilor excesive și implicit a posibilității de subvenționare încrucișată a propriilor activități de pe piața cu amănuntul, prin furnizarea unor servicii către acestea în condiții mai favorabile decât celorlalți operatori. Așa cum este

menționat și la punctul 5.4.4. de mai sus, ANCOM a propus neimpunerea obligației de nediscriminare internă referitoare la tarife în sarcina operatorilor desemnați cu putere semnificativă, obligație ce ar fi putut justifica impunerea unei obligații privind evidența contabilă separată.

Prin urmare, ANCOM consideră că nu este necesară impunerea obligației de evidență contabilă separată în sarcina operatorilor de telefonie la puncte mobile identificați ca având putere semnificativă de piață.

5.5. Concluzii cu privire la obligațiile specifice impuse/menținute/retrase furnizorilor cu putere semnificativă

ANCOM propune impunerea următoarelor obligații în sarcina tuturor furnizorilor identificați ca având putere semnificativă pe piețele relevante ale serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile:

1. *Obligația de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei și a infrastructurii asociate*, prin furnizarea unor servicii și acordarea accesului la anumite facilități, inclusiv:

- asigurarea accesului la serviciul de interconectare cu rețeaua publică de telefonie mobilă pe care o operează, în vederea furnizării serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în propria rețea, după cum urmează:
 - la un punct intermediar, în condițiile în care există o legătură fizică între spațiul Operatorului și acel punct;
 - în spațiul Operatorului, în clădirea Operatorului sau în camera de tragere în care se poate realiza interconectarea cu rețeaua Operatorului, amplasată la maxim 150 de metri de clădirea Operatorului, în care acesta este prezent;
 - în spațiul Beneficiarului, la cererea acestuia, în condițiile în care există o legătură fizică între spațiul Operatorului și cel al Beneficiarului;
- asigurarea accesului la serviciul de **interconectare IP, începând cu data de 1 ianuarie 2019**, conform cerințelor tehnice armonizate la nivel național (dar nu mai devreme de 6 luni de la intrarea în vigoare a deciziei privind aceste cerințe);
- asigurarea accesului la serviciile asociate interconectării, care să permită furnizarea serviciilor de comunicații electronice destinate publicului de către operatorul interconectat în condiții de interoperabilitate, prin:
 - furnizarea legăturii de interconectare la capacitatea și caracteristicile tehnice solicitate de către beneficiar, în măsura posibilităților tehnice⁸³; (include obligația de a furniza legături de interconectare de tip STM1 în condiții echitabile, în conformitate cu prevederile capitolului 5.4.2.);
 - asigurarea accesului la serviciul de colocare în cazul unor solicitări rezonabile și fezabile din punct de vedere tehnic, în vederea implementării unei soluții de interconectare reciproc avantajoase, prin care să se asigure o balanță cât mai echilibrată a plăților pentru servicii asociate interconectării, inclusiv obligația de a comunica solicitantului partea care îi revine din costurile amenajării respectivului spațiu, însoțită de

⁸³ În vederea terminării propriului trafic de interconectare, un operator nu poate fi obligat la achiziționarea legăturilor de interconectare de la operatorii cu care acesta este interconectat;

- documentele justificative aferente, în situația primirii unei cereri de acces într-un spațiu special amenajat pentru colocarea echipamentelor Beneficiarilor;
- menținerea⁸⁴, respectiv impunerea⁸⁵ obligației privind respectarea unor termene maxime de negociere și implementare a acordurilor de interconectare, inclusiv după intrarea în vigoare a noilor obligații de interconectare IP, după cum urmează:
 - 45 de zile lucrătoare - termenul maxim de negociere pentru încheierea unui acord de interconectare în vederea terminării apelurilor la puncte mobile;
 - 25 de zile lucrătoare - termenul maxim de negociere în cazul modificării sau completării unui acord de interconectare;
 - 65 de zile lucrătoare de la data încheierii acordului – termenul maxim de implementare a unui acord de interconectare;
 - 25 de zile lucrătoare – termenul maxim pentru livrarea unei capacități suplimentare a legăturii de interconectare.
 - Pentru primul an de aplicare a măsurii referitoare la interconectarea IP:
 - termenul maxim de implementare a acordurilor de interconectare IP este de 90 de zile lucrătoare, iar cel de elaborare a unei soluții tehnice de 25 zile lucrătoare
 - în cazul înregistrării de către Operator, într-o lună, a mai mult de 10 cereri de furnizare a serviciilor de interconectare, bazate pe tehnologia IP, pentru cererile ulterioare primelor 10, primite în luna respectivă, termenele maxime reglementate de negociere în scopul încheierii sau modificării ori completării acordului de interconectare se prelungesc cu 30 de zile lucrătoare, suplimentare celor standard (45, respectiv 25 de zile lucrătoare de la data primirii unei cereri de interconectare, după caz).

2. *Obligația de transparență*, prin:

- menținerea în sarcina societăților Vodafone Romania S.A., Orange România S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A. și RCS & RDS S.A. a obligației de a publica o ofertă de referință pentru interconectarea cu rețeaua publică de telefonie pe care o operează, în vederea terminării apelurilor la puncte mobile;

- impunerea, în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă pe piață menționați mai sus, a obligației de a completa ORI cu informații legate de:

- amplasarea și condițiile de acces la o cameră de tragere aferentă fiecărui comutator, aflată la o distanță de maxim 150 de metri de clădirea Operatorului, în care acesta este prezent și în care s-ar putea realiza interconectarea cu rețeaua publică de telefonie pe care o operează;
- spațiile Operatorului în care se oferă colocare (adrese, condiții de acces, facilități de colocare); pentru fiecare spațiu în care se oferă colocarea, în cuprinsul condițiilor de acces se va preciza inclusiv dacă acesta este amenajat pentru funcționarea propriilor echipamente sau este special amenajat pentru colocarea echipamentelor Beneficiarilor;
- tarifele serviciilor de colocare oferite;

⁸⁴în sarcina societăților Orange România S.A., RCS & RDS S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A. și Vodafone Romania S.A.

⁸⁵în sarcina societății Lycamobile S.R.L.

- o condițiile de furnizare a legăturii de interconectare pe baza tehnologiei STM1, inclusiv în cazul arhitecturilor de interconectare ce presupun existența unui număr minim de două puncte de interconectare;

- impunerea, în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă pe piață menționați mai sus, a obligației de a introduce în ORI serviciile de interconectare bazate pe tehnologia IP și de a le publica în termen de 4 luni de la intrarea în vigoare a deciziei privind cerințele tehnice armonizate privind interconectarea IP;

- impunerea în sarcina societății Lycamobile S.R.L, în calitate de MVNO complet, a obligației de a publica pe pagina proprie de internet, informații referitoare la punctele de acces (denumirea și adresa fiecărui comutator unde se poate realiza interconectarea), informații referitoare la spațiile în care se oferă colocare, menționând dacă în spațiul respectiv funcționează echipamentele Lycamobile S.R.L. sau a fost special amenajat pentru colocarea beneficiarilor, informații referitoare la amplasarea și condițiile de acces la camera/camerele de tragere, condițiile de furnizare a legăturilor de interconectare (inclusiv a legăturilor bazate pe tehnologia STM1), tarifele tuturor serviciilor de interconectare și facilităților asociate (inclusiv a tarifelor aferente serviciilor de colocare oferite), precum și informații referitoare la condițiile de oferire a serviciilor de interconectare bazate pe tehnologia IP, în termen de 4 luni de la intrarea în vigoare a deciziei privind cerințele tehnice armonizate privind interconectarea IP.

3. *Obligația de nediscriminare*, prin:

- a) menținerea⁸⁶/impunerea⁸⁷ obligației de a aplica condiții echivalente în circumstanțe echivalente tuturor persoanelor care solicită sau care beneficiază deja de interconectare;
- b) punerea la dispoziția solicitanților a tuturor serviciilor și informațiilor necesare pentru realizarea interconectării, în aceleași condiții, inclusiv în ceea ce privește calitatea, cu cele oferite pentru propriile servicii sau pentru serviciile oferite persoanelor din același grup; obligația nu se aplică în cazul tarifelor practicate pentru serviciile de terminare a apelurilor furnizate pentru propriile servicii.

4. *Obligația de fundamentare a tarifelor în funcție de costuri*, prin:

a) menținerea⁸⁸, respectiv impunerea⁸⁹ obligației de a practica un tarif maxim reglementat pentru serviciile de interconectare în vederea terminării la puncte mobile a apelurilor, determinat pe baza modelului de cost incremental evitat (*LRIC pur*), de 0,96 eurocenți/minut, calculat de ANCOM în anul 2014, până la data adoptării unui tarif tranzitoriu aplicabil până la finalizarea unui nou model de cost LRIC pur, care să reflecte costurile eficiente din prezent ale furnizării acestor servicii.

b) menținerea⁹⁰, respectiv impunerea⁹¹ obligației de fundamentare în funcție de costuri a tarifelor serviciilor asociate interconectării, la nivelul celor stabilite în anul 2014, până la data stabilirii noilor tarife ca

⁸⁶În sarcina societăților Orange România S.A., Vodafone Romania S.A., RCS & RDS S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A.

⁸⁷În sarcina societății Lycamobile S.R.L.

⁸⁸În sarcina societăților Orange România S.A., RCS & RDS S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A. și Vodafone Romania S.A.

⁸⁹În sarcina societății Lycamobile S.R.L.

⁹⁰În sarcina societăților Orange România S.A., Vodafone Romania S.A., RCS & RDS S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A.

⁹¹În sarcina societății Lycamobile S.R.L.

urmare a revizuirii de către ANCOM a modelului de cost pentru servicii asociate interconectării aplicabil în condițiile unui regim de interconectare IP;

c) impunerea⁹² obligației oferirii unor tarife neexcesive pentru serviciul de colocare până la data calculării de către ANCOM a tarifelor pentru acest serviciu, ca urmare a revizuirii modelului de cost pentru servicii asociate interconectării aplicabil în condițiile unui regim de interconectare IP.

Procedura de consultare publică

În conformitate cu prevederile art. 135 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM a supus prezentele măsuri consultării publice naționale, în perioada 6 iunie – 7 august 2017⁹³. Autoritatea a analizat observațiile respondenților primite în perioada de consultare publică națională, întocmind un document în cuprinsul căruia a precizat poziția sa față de aceste observații.

Prezentele măsuri au fost transmise și Consiliului Concurenței, care a exprimat un punct de vedere favorabil acestora prin intermediul adresei nr. 10197/14.09.2017, înregistrată la ANCOM cu nr. SC-24458/20.09.2017.

Ulterior, ANCOM a prezentat aceste măsuri, precum și poziția Autorității față de observațiile primite, în cadrul Consiliului Consultativ din data de 9 octombrie 2017⁹⁴.

De asemenea, în conformitate cu dispozițiile art. 97 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, după parcurgerea procedurii de consultare publică națională, Autoritatea a notificat aceste măsuri Comisiei Europene, OAREC și autorităților naționale de reglementare din celelalte state membre ale Uniunii Europene.

La data de 9 noiembrie 2017, Comisia Europeană a inițiat cea de a II-a etapă a investigației în temeiul articolului 7a din Directiva-cadru, exprimând îndoieli serioase că propunerea ANCOM de a menține, până la finalizarea unui nou model de cost LRIC pur, tarifele maxime de terminare a apelurilor la puncte fixe și mobile, aplicate în prezent, ar fi compatibilă cu legislația adoptată la nivelul UE⁹⁵, susținând că aceasta ar crea obstacole în calea pieței interne. Principalul argument al Comisiei Europene a fost acela că rezultatele modelului de calculație finalizat în 2014 nu mai corespund contextului actual din piață. Comisia a închis a II-a etapă a investigației ca urmare a faptului că ANCOM și-a retras notificările.

Luând în considerare îndoielile serioase exprimate de Comisie, la data de 17 noiembrie 2017, ANCOM a renotificat măsurile Comisiei Europene, OAREC și autorităților naționale de reglementare din celelalte state membre ale Uniunii Europene.

Astfel, pentru a răspunde îndoielilor serioase exprimate de Comisia Europeană, anterior menționate, ANCOM a propus aplicarea tarifelor maxime curente de terminare a apelurilor la puncte fixe și mobile doar pe perioada strict necesară pentru elaborarea unor măsuri tranzitorii menite să reducă nivelul maxim al acestor tarife. ANCOM preconizează să notifice Comisiei Europene o astfel de măsură în primul trimestru al anului 2018, după parcurgerea procedurii de consultare la nivel național. Tarifele maxime tranzitorii vor rămâne în vigoare până când ANCOM va elabora un nou model de cost LRIC pur, care să genereze tarife de terminare a

⁹²În sarcina tuturor operatorilor identificați cu putere semnificativă de piață.

⁹³<http://www.ancom.org.ro/formdata-269-49-321>

⁹⁴http://www.ancom.org.ro/sedinta-consiliului-consultativ-din-data-de-9-octombrie-2017_5820

⁹⁵A se vedea „Decizia Comisiei privind: Cazul RO/2017/2017: Piața de gros a serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe în rețelele publice individuale de telefonie din România și Cazul RO/2017/2018: Piața de gros a serviciilor de terminare a apelurilor de voce în rețelele individuale de telefonie mobilă din România; Inițierea celei de a II-a etape a investigației în temeiul articolului 7a din Directiva 2002/21/CE, modificată prin Directiva 2009/140/CE”. Această decizie este disponibilă, în limba română, la următoarea adresă: https://circabc.europa.eu/sd/a/557a6a3c-2ccb-4b72-9533-ad2330b3aa67/RO-2017-2017-2018%20Adopted_RO.pdf

apelurilor la puncte fixe și mobile actualizate și eficiente din punctul de vedere al costurilor, conforme cu Recomandarea Comisiei Europene nr. 2009/396/CE. Noul model LRIC pur urmează să fie elaborat pe parcursul următoarelor 18 luni.

La data de 8 decembrie 2017, Comisia Europeană și-a exprimat, în general, acordul cu privire la măsurile propuse de ANCOM, astfel cum acestea au fost renotificate în data de 17 noiembrie 2017⁹⁶.

Prin observațiile transmise, Comisia Europeană a invitat ANCOM să revizuiască tarifele maxime actuale și să actualizeze modelul de cost LRIC pur, pentru a respecta Recomandarea Comisiei Europene nr. 2009/396/CE.

Potrivit prevederilor art. 97 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 ANCOM poate adopta măsurile propuse, având în vedere scrisoarea de răspuns transmisă de Comisia Europeană.

Având în vedere toate aspectele de mai sus, vă propunem adoptarea măsurilor în forma notificată Comisiei Europene în data de 17 noiembrie 2017.

Luând în considerare cele de mai sus, a fost elaborat prezentul proiect privind identificarea piețelor relevante ale serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie, pe care, dacă sunteți de acord, vă rugăm să îl aprobați. Proiectele de decizie privind desemnarea furnizorilor cu putere semnificativă pe piața serviciilor de terminare a apelurilor la puncte mobile în rețelele publice de telefonie și impunerea de obligații în sarcina acestuia urmând a fi supuse aprobării după publicarea în Monitorul Oficial al României, Partea I, a prezentului proiect.

⁹⁶A se vedea „Decizia Comisiei privind: Cazul RO/2017/2040: Piața de gros a serviciilor de terminare a apelurilor la puncte fixe în rețelele publice individuale de telefonie din România și Cazul RO/2017/2041: Piața de gros a serviciilor de terminare a apelurilor de voce în rețelele individuale de telefonie mobilă din România; Observații în temeiul articolului 7 alineatul (3) din Directiva 2002/21/CE”.